

הקדמה למסכת שבועות

מסכת שבועות עוסקת בשני נושאים עיקריים: א' בענין האיסור לאדם טמא להכנס למקדש או לאכול קדשים (-טומאת מקדש וקדשיו, ב' - י"ט). ב' דיני שבועות שונות (י"ט - מ"ט), שבועת ביטוי (-הנשבע לעשות או לא לעשות דבר מסוים. פרק שבועות שתיים י"ט - כ"ט), שבועת שוא (-הנשבע לחינם, כגון על עמוד של שיש שהוא של זהב. כ"ט), שבועת העדות (הנשבע לאדם שאינו יודע עדות לטובתו. פרק שבועת העדות ל' - ל"ה), שבועת הפקדון (הנשבע לכפור בתביעת ממון שתבעו חבירו. פרק שבועת הפקדון (ל"ו - ל"ח), שבועות הדיינים (מתי ב"ד משביעים אדם בדיני ממונות, מדאורייתא או מדרבנן. פרק שבועת הדיינים ופרק כל הנשבעים ל"ח - מ"ט).

דינים אלו אף שהם לכאורה שני עניינים שונים לגמרי, זה ענין טומאה וזה ענין שבועה, הצד השווה שבהם שמקורם בפרשה אחת בתורה (ויקרא ה'), ועונשם (בחלק מהמקרים ובאופנים מסוימים) שווה, שמביאים קרבן עולה ויורד (והיינו בשבועת העדות, בשבועת ביטוי, ובטומאת מקדש וקדשיו, וכן בשניהם חומר האיסור הוא חילול הקודש, זה חילול הקדושה ע"י הטומאה, וזה חילול שם ד' כדכתיב "לא תשא את שם ד' אלוֹקִיךָ לשוא, כי לא ינקה ד' את אשר ישא את שמו לשוא".

המקורות בתורה לדינים אלו:

שבועת העדות, שבועת ביטוי, וטומאת מקדש וקדשיו - "ונפש כי תחטא ושמועה קול אלה (נשבע שאינו יודע עדות) והוא עד או ראה או ידע, אם לוא יגיד ונשא עונו. או נפש אשר תגע בכל דבר טמא או בנבלת חיה טמאה או בנבלת בהמה טמאה או בנבלת שרץ טמא (ואח"כ הוא נכנס למקדש או אכל קדשים, אבל אם נגע בקדשים או אכל תרומה פטור מקרבן עולה ויורד. ו:). ונעלם ממנו (הטומאה) והוא טמא ואשם (באכילת קדשים או בכניסה למקדש). או כי יגע בטומאת אדם (מת) לכל טומאתו אשר יטמא בה (לרבות עוד טומאות) ונעלם ממנו (שכח שנטמא) והוא ידע ואשם (באכילת קדשים או בכניסה למקדש). או נפש כי תשבע לבטא (שבועת ביטוי) בשפתיים (ולא בלב) להרע או להיטיב (שנשבע שיעשה או שלא יעשה דבר מסוים), לכל אשר יבטא האדם בשבועה (לרבות לשעבר, שנשבע שעשה או שלא עשה דבר מסוים), ונעלם ממנו (ועבר על שבועתו) והוא ידע ואשם לאחת מאלה. והיה כי יאשם לאחת מאלה, והתודה אשר חטא עליה. והביא את אשמו ל' על חטאתו אשר חטא נקבה מן הצאן כשבה או שעירת עזים לחטאת, וכפר עליו הכהן מחטאתו. ואם לא תגיע ידו די שה (דל), והביא את אשמו אשר חטא שתי תורים או שני בני יונה ל' אחד לחטאת ואחד לעולה. והביא אותם אל הכהן והקריב את אשר לחטאת ראשונה, ומלק את ראשו ממול ערפו ולא יבדיל. והזה מדם החטאת על קיר המזבח, והנשאר בדם ימצא אל יסוד המזבח, חטאת הוא. ואת השני יעשה עולה

כמשפט, וכפר עליו הכהן מחטאתו אשר חטא ונסלח לו. ואם לא תשיג ידו לשתי תורים או לשני בני יונה (דלי דלות), והביא את קרבנו אשר חטא עשירית האפה סולת לחטאת, לא ישים עליה שמן ולא יתן עליה לבונה כי חטאת היא. והביאה אל הכהן, וקמץ הכהן ממנה מלוא קומצו את אזכרתה והקטיר המזבח על אש ד' חטאת הוא. וכפר עליו הכהן על חטאתו אשר חטא מאחת מאלה ונסלח לו והיתה לכהן כמנחה". (ויקרא ה', א' - ד').

שבועת שוא - "לא תשא את שם ד' אלוֹקִיךָ לשוא (להשבע על דבר ידוע שהוא אינו כך, כמו על עמוד אבן שהוא זהב), כי לא ינקה ד' את אשר ישא את שמו לשוא". (עשרת הדברות, שמות כ' ז').

שבועת הפקדון - "נפש כי תחטא ומעלה מעל בד' וכחש בעמיתו בפקדון או בתשומת יד או בגזל או עשק את עמיתו. או מצא אבדה וכחש בה ונשבע על שקר (וכפר בשבועה בממון חבירו שבידו), על אחת מכל אשר יעשה האדם לחטא בהנה. והיה כי יחטא ואשם, והשיב את הגזלה אשר גזל או את העשק אשר עשק או את הפקדון אשר הפקד איתו או את האבדה אשר מצא. או מכל אשר ישבע עליו לשקר, ושלם אתו בראשו (קרן) וחמישיתו (חומש) יוסף עליו, לאשר הוא לו (למי שהממון שלו) יתננו ביום אשמתו. ואת אשמו יביא ל' איל תמים מן הצאן בערך לאשם אל הכהן. וכפר עליו הכהן לפני ד' ונסלח לו, על אחת מכל אשר יעשה לאשמה בה".

שבועת השומרים ושבועת מודה במקצת - כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור (שומר חינו), וגונב מבית האיש, אם ימצא הגנב ישלם שנים (תשלומי כפל לגנב עצמו). אם לא ימצא הגנב, ונקרב בעל הבית אל האלהים (שבועה) אם לא שלח ידו במלאכת רעהו (ואם נשבע הוא פטור, דשומר חינום פטור בגניבה ואבידה). על כל דבר פשע (שימצא שקרן בשבועתו ע"י שיעידו עדים שהוא עצמו גנבו), על שור על חמור על שה על שלמה על כל אבדה אשר יאמר כי הוא זה (לפי פשוט הכונה שיעידו עדים שהחפץ אצלו, וחז"ל דרשו מכאן שאין חייב שבועה עד שיודה במקצת), עד האלהים יבא דבר שניהם, אשר ירשיען אלהים ישלם שנים לרעהו (תשלומי כפל לטוען טענת גנב). כי יתן איש אל רעהו חמור או שור או שה וכל בהמה לשמור (שומר שכר) ומת או נשבר או נשבה (באונס) אין רואה (עדים), שבועת ד' תהיה בין שניהם אם לא שלח ידו במלאכת רעהו (שנשבע שלא שלח בה יד, שאם שלח יד ואח"כ נגנבה חייב), ולקח בעליו (השבועה) ולא ישלם (השומר כלום). ואם גנב יגנב מעמו ישלם לבעליו (דשומר שכר חייב בגניבה ואבידה). אם טרף יטרף (ע"י חיה רעה) יביאהו עד (יביא עדים שנטרפה באונס) הטריפה לא ישלם (פטור מלשלם). וכי ישאל וכו' (פרשת שואל), אם שכיר הוא וכו' (פרשת שוכר, שלר"מ דינו כשומר חינום ולרבי יהודה דינו כשומר שכר). דיני חיובי שומרים מבוארים בפרק ארבעה שומרים (מ"ט), וכן בעוד מקומות במסכת זו ובבא מציעא ועוד.

פינת הריבית נערך ע"י גמ"ח 'אוסר בכבוד'

אילו קירבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה דיינו. הנה הקירבה לפני הר סיני ודאי עניינה הכנה לקבלת התורה, א"כ מה מעלה בה בפני עצמה עדי נאמר כלפיה דיינו. ולפרש מחמת תועלויות הנולדות ממנה כבדרך גגב וכמשאצ"ג - כגון רפואת החולים או אפי' אחדות ישראל ב'יוח' - דוחק בלתי מתקבל הוא כמובן.

אכן, ידועים דברי החסיד יעבץ בביאור המשנה באבות פ"ג חביב אדם שנברא בצלם חביבים ישראל שנקראו בניס למקום, והמבואר בדבריו שאם כי צלם הוא ענין גדול מאוד הכולל אפשרות להשכיל הרבה מאוד בטבע אשר תחת השמש, גם להעמיק חקר במהותו אם לב טהור לו, מ"מ אין ערוך למעלת ישראל שנקראו בניס למקום, שעניינה הוא חלות עליהם 'הענין האלקי'. זוהי מהות עליונה הכוללת את מעלת הצלם כולו כאמור, אולם משייכת את בעליה גם ובעיקר למרחבים הרוממים והאצילים שמעל הטבע. זה עוד לפני 'חביבים ישראל שניתן להם כלי חמדה'.

כלומר יתכנו שני בנ"א מעולים, אך חלוקים במהותם חילוק עצום הנבחן על פי מקום נטייתם והשתייכותם. "אמר רבי ברכיה חביב משה מנח, נח משנאקרא איש צדיק נקרא איש אדמה אבל משה משנאקרא איש מצרי נקרא איש האלקים" (בר"ד לו ג).

קדושת כנסת ישראל קובעת אותה כמהות אחרת, מהות שיש לכל תנועה בה משמעות, אשר בעצם עצמותה יש לה חלק לעוה"ב, כדוגמא לכך - פרוטה הנופלת מן הכיס נחשבת צדקה (רש"י פר' כי תצא עה"פ 'ושכחת עומר'), לעומת 'חסד לאומים' - אפי' כשעל פניו הוא בכונת חסד - 'חטאת'. לפי"ז יש לפרש שכבר הויתנו כמזכירים לקבה"ת מהווה - מעצם מעלתה של מוכנות זו - קשר בינינו ובין התורה, קשר גם אל מי שאצלו ית' היתה אמון, היתה אצלו שעשועים קדם מפעליו מאז - בורא העולם אשר בה הסתכל ובראו. זהו קשר סגולי הטבוע בנו הנובע מעצם היותנו צלם אלקים בניס למקום מוכנים לחול בנו הענין האלקי. זוהי מעלת קרבנו לפני הר סיני עוד לפני מתן תורה בפועל (שאר המעלות והתועלויות הינן או חלק ממהות מעלה זו או פועל יוצא ממנה).

כבר ביצ"מ נקראו בניס למקום, בני בכורי, ונעשינו מוכנים לקבה"ת, בהוציא את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה. אכן כידוע זו היתה אתערותא דלעילא ועדיין הוטל עלינו לקנותה בעצמותנו בימי הספירה עד הגיענו לפני הר סיני. בחז"ל מלא שמספר בני ישראל ששים רבוא. הן אמנם היו בכל דור הרבה יותר, וכבר לדור המדבר נאמר 'ועתה שמך ה' אלקיך ככוכבי השמים לרוב', אלא מספר זה מתייחס לעיקר הבנין, שדרתו ופנימיותו. וכשם שכ' הר"מ (סוף שמיטה ויובל) - כלפי שבט לוי שהם חיל ה' והוא חלקם ונחלתם - דלא שבט לוי בלבד אלא כל מי שנדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל וכו' הרי"ז נתקדש קודש קדשים ויהיה ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעלמי עולמים, כך ביד כל אחד לבחור ולקבוע את מעמדו אם כחלק מעצם הששים רבוא או סביב להם [כן גם הערב רב דהאידיא לא אם הם צאצאיהם ייבחנו אלא באחיותם במהות דרכם].

אמנם, החידוש במתן תורה הוא שזכינו לאיחוד גמור עמה ועם נותנה, כביכול לי אתם לוקחים. יום חתונתו. כל תנועה שלנו תנועה של תורה היא לטוב ולמוטב, ולאחיוד זה היא הערגה העצומה ולזה היא ההכנה מיציאת מצרים אשר באה לידי ביטוי במצות ספירת העומר.

גמ"ח אושר בכבוד (ת"א)

אוסר בכבוד
חושבים עתיד כהלכה

ביעודים וברכתם של מרגן ורבנן גדולי ישראל שלי"א

לקבלת שטר זכרון דברים המהודר ללא חשש ריבית:
info@osher-b.org

להצטרפות: 073-3678617 | office@osher-b.org

פינת הריבית נערך ע"י גמ"ח 'אושר בכבוד'

ובאשר כבר הזכרנו וביארנו כמ"פ את המבואר בחז"ל שאיסור ריבית שנתנה לנו תורה נובע ממעלתנו שזכינו לה ביצי"מ נעורר דרכנו ענין הלכתי בהלכות חמורות אלו, אם כי נשוב ונדגיש שהדברים אינם נכתבים בכדי לקבוע הלכה למעשה אלא לעורר בבחינת תן לחכם ויחכם.

יש לדון באחד שלוח מחבירו תיקוף בנסיעה כשעלות הנסיעה עלתה 6 ש"ח, האם מותר לו להחזיר לחבירו תיקוף כשעלות הנסיעה היום 8 ש"ח.

הנה יש לברר האם ערך צבור שמוטען בכרטיס מוגדר ככסף, והכרטיס רב קו הרי הוא כארנק שמחזיק את הכסף, או שהוא מוגדר כזכות נסיעה, וכרטיס הרב קו הוא כשטר המוכיח את זכות הנסיעה, דאי הגדרתו ככסף א"כ כשמתקף עבור חבירו הרי זה נחשב שמלווה לו את סכום הנסיעה, ואם תיקף לו בזמן שהנסיעה עלתה 6 ש"ח ובא הלווה להחזיר לו תיקוף כשהנסיעה התייקרה 8 ש"ח הרי זה מוגדר שמחזיר לו 8 ש"ח עבור הלווה של 6 ש"ח ואסור משום ריבית, אבל אם התיקוף מוגדר לזכות נסיעה א"כ כשמתקף עבור חבירו ה"ז חשיב שמלווה זכות נסיעה, וכשחבירו מתחייב להחזיר לו בנסיעה, הרי זה כהלואה סאה בסאה דקיי"ל סי' קס"ב ס"ג דביצא השער מותר, וכיון שעלות הנסיעה יש לה שער קבוע מותר ללווה להחזיר בנסיעה אף לאחר שהתייקר מחיר הנסיעה.

ואמנם בעבר כשהשתמשו בכרטיסיות דנו את הניקובים שבכרטיסיה לזכות נסיעה והתירו להלוות ניקוב ולפרוע בניקוב אחר אף אם התייקר מחיר הנסיעה בנתיים, אכן לענין רב קו לכאורה חלוק הוא, דאמנם אם הערך צבור היה שמור לפי יחידות של נסיעה היה מקום לדון לראותו זאת כזכות נסיעה, אבל מכיון שהוא שמור בערך של כסף, ומי שנשאר לו בערך צבור פחות ממחיר הנסיעה אינו יכול לממש את הכרטיס, וכמ"כ מי שהטעין את הכרטיס קודם התייקרות המחירים, צריך לשלם לאחר ההתייקרות לפי שעת הניקוב, ואין שום משמעות למה שהטעין קודם, הרי זה מוכיח שטעינת הרב קו אין משמעותה רכישת זכות נסיעה, אלא שמירת הכסף בתוך הכרטיס, וממילא דהלווה מחבירו תיקוף נחשב [מדיון ערב] שלוח את הכסף ששילם עבורו לנסיעה וצריך להחזיר לו לפי מחיר עלות הנסיעה שהיה בזמן שנסע ואם המחיר התייקר אינו יכול להחזיר לו בתיקוף אלא בדמי הנסיעה ששילם עבורו בלבד,

ובאמת שכבר דנו על הטענת הרב קו האם שרי להטעינו כשמקבל הנחה בזמן ההטענה, שהרי אם דנים את הטעינה ככסף נמצא שכשמוטעין 100 ומוגדר שמקבל 150 (בזה עצמו לא היתה נפקותא באשר אף שמחיר הנסיעה הוגדר גבוה הרי שבפועל כולם קיבלו 'הנחה') וכאשר העלו מחיר ע"י ששינו את ההגדרה שמי שמוטעין 100 מקבל 100 (היינו שביטלו את ה'הנחה' הקבועה) הרי יש כאן תוספת דמים בעבור ההלוואה, והתירו זאת כיון דיכול לממש את כל הנסיעות מיד וממילא דאין רואים את תוספת דמים עבור האגר נטר, ואף שברביבית דאורייתא אין להקל על פי זה מ"מ כאן שהגידון בריבית דרך מקח שרי, אבל לענין הלואה נסיעה מחבירו דלא מהני סברא זו צריך להחזיר לפי ערך הנסיעה בזמן ההלוואה.

ברם יש לדון לאידך גיסא דגם הטענת רב קו נחשבת קניית זכויות נסיעה בסכום מסוים [ומסוכם שמתחת סכום מסוים א"א לממשנה]. שהרי חברת הנסיעות או המדינה (לכא' תלוי מי מקבל את הכסף, כיום המדינה, אך למרות זאת טוענים דיינים חשובים שחברת ההסעות היא מספקת השירות, ואכמ"ל) אינה מחוייבת לספק נסיעה בעד הכסף ולא חייבת ולא רשאית להחזיר כסף, וא"כ הוי כפסיקה שיכולה לחזור בה אם תקבל מי שפרע (אם כי חוקיה לא מאפשרים לה לחזור), דפחות מסתבר לומר דחשיב שלוותה כסף ומחוייבת כסף בצורה של נסיעה בגדר 'אל תפרעני אלא בנסיעה' ולא תוכל לחזור בה אפי' אם תקבל מי שפרע.

א"כ כאשר מתקף עבור חבירו הוי כאומר לחברה תפרעי חובך לי ע"י שחברי יסע, והוי כנתן לחבירו נסיעה וחבירו מתחייב לו שכאשר יקנה זכויות נסיעה יורה לחברה לפרוע לו נסיעה ע"י שהמלווה יסע, והוי כסאה בסאה דשרי ביצא השער.

בעידודם ובברכתם של מרן ורבנן גדולי ישראל שליט"א

לקבלת שטר זכרון דברים המהודר ללא חשש ריבית:
info@osher-b.org

ל הצטרפות: 073-3678617 | office@osher-b.org

עיקרי דיני טומאת מקדש וקדשיו-

אסור לטמא להכנס למקדש או לאכול קדשים, וכן אסור (גם לאדם טהור) לאכול קדשים טמאים, ומי שעשה כך הוא צריך כפרה. דרכי הכפרה על עוון זה הם כדלהלן: קרבן עולה ויורד בא רק אם ידע בתחילה (שהוא טמא) ובסוף (שאכל קודש או נכנס למקדש), שעיר הפנימי של ויה"כ בא אם ידע בתחילה ולא בסוף, והוא תולה להגן מן היסורים עד שידע ויביא קרבן עולה ויורד, ואם לא ידע בתחילה, ובסוף ידע או לא ידע, יש מחלוקת אם הוא מתכפר בשעיר החיצון של ויה"כ (כדכתיב "ושחט את שעיר החטאת אשר לעם והביא את דמו אל מבית לפרוכת וכו' וכפר על הקודש מטומאות בני ישראל"), או בשעירי רגלים או בשעירי ראשי חדשים (דכתיב בהם "ושעיר עיזים אחד לחטאת"). ועל טומאת מקדש וקדשיו במזיד, שעיר הנעשה בפנים ויה"כ מכפרים (י"ב).

בכלל המקדש כל מה שמעזרת ישראל ולפנים, ובגמרא (י"ד - ט"ז) יתבאר כיצד מוסיפים עוד מקום ומחילים עליו את קדושת המקדש, ומנלן.

מי שנטמא במקדש עצמו חייב לצאת מיד בדרך הקצרה ביותר (אפילו לאט), ואסור לו להשתחוות, ואם השתחוה, או שהה שיעור השתחוואה, או יצא בדרך ארוכה עובר. (ט"ז י"ז).

על איזה אכילה חייב- בגמרא (כ"א: - כ"ד). יתבאר האם בסתם שבועה חייב על אכילת כל שהוא, מה הדין באכל עפר, מה הדין כששתה, מה הדין כשאכל או שתה כמה מינים, ומה הדין כשאכל מאכלות אסורות.

עיקרי ענייני שבועות-

שבועת ביטוי נקראת כך על שם הפסוק "או נפש כי תשבע לבטא בשפתיים להרע או להטיב, לכל אשר יבטא האדם בשבועה". וממשיך הפסוק "ונעלם ממנו וכו' והביא את אשמו לד' וכו' ואם לא תגיע ידו' וכו', והיינו שאם עבר על שבועתו מביא קרבן הנקרא 'קרבן עולה ויורד', והיינו שעשיר מביא כשבה או שעירת עיזים לחטאת (כמו קרבן חטאת), ועני מביא שתי תורים או שני בני יונה אחד לעולה ואחד לחטאת, ודל שבדלים מביא מנחת חוטא עשירית האיפה סולת. "להרע או להטיב" אין הכוונה לדבר רע או טוב ממש, אלא טוב הכונה עשייה חיובית, ורע הכונה מניעת עשייה. הפסוק מדבר על אדם שנשבע שיעשה או לא יעשה דבר מסוים בעתיד, ואילו הנשבע שעשה או שלא עשה דבר מסוים והדבר אינו נכון, נחלקו רבי עקיבא ורבי ישמעאל אם הוא חייב קרבן עולה ויורד.

הנשבע שלא יעשה דבר מסוים אם יעשה דבר אחר, דינו תלוי האם עשה את אחד הדברים או את שניהם בשוגג או במזיד (הן לענין אם חייב קרבן או מלקות, הן לענין אם חלה השבועה, דבשוגג לפעמים לא חלה השבועה משום דבעינן "האדם בשבועה"), ולפעמים הדבר תלוי גם האם עבר קודם על התנאי ואח"כ עשה את הדבר שנאסר עליו, והאם התראת ספק שמה התראה. (כ"ח).

שבועת שוא נקראת כך על שם הפסוק "לא תשא את שם ד' אלוקיך לשוא", והיינו הנשבע לחינם, כגון שנשבע על עמוד של שיש שהוא של זהב, (וכן הנשבע לבטל את המצוה, ששבועה זו היא לחינם מפני שהיא לא יכולה לחול כיון שהוא מושבע ועומד מהר סיני לקיים את המצוות), או הנשבע על אבן שהיא אבן, או הנשבע על דבר שא"א לעשותו כגון שלא יישן שלשה ימים. ועונשו הוא מלקות במזיד, אבל בשוגג הוא פטור מקרבן.

שבועת העדות- עדים שידעו עדות שעשויה להועיל לבעל דין לזכות בדין של ממון, ובעל הדין תבעם להעיד עבורו, והם נשבעו שאינם יודעים את העדות (-כפירה), והשבועה היא שקר, ומחמת כך נגרם לבעל הדין הפסד ממון, חייבים קרבן עולה ויורד, דכתיב (ויקרא ה' א') "ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה והוא עד או ראה או ידע, אם לא יגיד ונשא עונו".

שבועת הפקדון- מי שיש לחבירו תביעת ממון עליו, כגון שתובע ממון שהפקיד אצלו או שהלווה לו, והנתבע כופר,

ונשבע על כך לשקר, והודה, חייב לשלם את הממון בתוספת חומש, וכן חייב להביא קרבן אשם. מקור דין זה הוא מדכתיב (ויקרא ה') "נפש כי תחטא ומעלה מעל בד', וכחש בעמיתו בפקדון או בתשומת יד או בגזל וכו', והיה כי יחטא ואשם, והשיב את הגזילה וכו', ושילם אותו בראשו וחמישיתו יוסף עליו וכו'. ואת אשמו יביא לד', איל תמים מן הצאן". דיני שבועת הפקדון מבוארים בפרק שבועת הפקדון (ל"ו- ל"ח).

שבועת הדיינים היינו שבועות שהדיינים משביעים בתביעות ממון שבין אדם לחבירו. ובשונה מהדיינים הקודמים שבהם עיקר הנדון הוא לגבי חיוב קרבן על השבועה, בשבועת הדיינים הנדון הוא מתי הנתבע צריך להשבע כדי להפטר מחיוב ממון, (ואם הנתבע נשבע לשקר שבועות אלו והודה חייב קרן חומש ואשם, ואם היו לתובע עדים שיכלו לעזור לו בנדון הממוני, והם נשבעו לשקר שאינם יודעים לו עדות, חייבים קרבן עולה ויורד), ולפעמים השבועה מוטלת על התובע שאם הוא נשבע על טענתו הוא נוטל את הממון שתבע.

מן התורה אין משביעים אדם אלא כשהודה במקצת, או כאשר יש עד אחד כנגדו, או בשומר שטוען שקרה לפקדון דבר הפטור אותו מלשלם -גניבה ואבידה בשומר חנים, ואונס בשומר שכו. (ומשביעים אותו שלא פשע בה, ושלא שלח בה יד, ושאינה ברשות. ב"מ ו.). כמו כן כאשר אדם חייב שבועה לחבירו, התובע יכול לגלגל עליו שבועה על טענות נוספות שיש לו עליו, אפילו כשאותם טענות אינם מחייבות שבועה, ודין זה נלמד מדכתיב בסוטה "ואמרה האשה אמן אמן", שכיון שהיא נשבעת על דבר אחד מגלגלים עליה שבועות נוספות.

שבועת המשנה ושבועת היסט- מדרבנן ישנם אופנים נוספים רבים שמשביעים בהם אדם על טענות ממון, רוב השבועות הם 'שבועות המשנה', ושבועה אחת שהיא 'שבועת היסט' היא תקנת חכמי הגמרא.

שבועה היינו הנשבע בעצמו, או שענה אמן אחר שבועה שהשביעוהו אחרים (כ"ט).

חומר חטא ועונש השבועה- כתב בספר החינוך (מצוה ל') משרשי מצוה זו, לדעת בני אדם ולקבוע בנפשותם ולחזק האמונה בלבבותם, כי האל ברוך הוא אשר בשמים ממעל, חי וקיים לעד אין קיום כקיומו, וראוי ומחויב עלינו בזכרנו שמו הגדול על מעשינו ועל דבורינו, לזכרו באימה ביראה ברתת ובזיע, ולא כמהתלים ומדברים בדבר קל כמו הדברים ההווים ונפסדים ואינם נשארים בקיומם כמונו אנחנו בני אדם ושאר דברי העולם השפל, על כן לקבוע הענין הזה בלבבנו ולהיות יראתו על פנינו לחיותנו ולזכותנו, חייבנו במצוה הזאת לבל נזכיר שמו הקדוש לבטלה, וענש מלקות על המקיל ועובר עליה. ומזה השורש בעצמו הוא ענין שבועת שקר, כלומר נשבע לקיים דבר ולא קיימו שהיא נקראת שבועת ביטוי, שבא עליה לאו אחר בפני עצמו בסדר קדושים תהיו, כמו שנאמר [ויקרא י"ט, י"ב] ולא תשבעו בשמי לשקר, כי הנשבע בשם הגדול לאמת דבר שהיה, והוא יודע ששקר בפיו, הנה הוא מקיל ביראת אלהים כאומר בלבו שאין אמת, תאלמנה שפתי.

דינים נוספים שמתבארים במסכת שבועות: מתי חייבים על הוצאה בשבת. (ב. ה.). מלקות בלאו שאין בו מעשה. (ג.). מראות נגעים (ה' ו'). מתי אפשר לפדות קדשים הקדושים בקדושת הגוף. (י' - י"ב). כפרת השעיר לעזאזל ויום הכיפורים. (י"ב י"ג). חיוב קרבן ואיסור לאו ועשה בביאת נדה. (י"ז י"ח). איזו ידיעה צריך בשאר איסורים בשביל להתחייב קרבן. (י"ח). דיני מתפיס בשבועה או בנדר. (כ.). מעילה בקונמות. (כ"ב). איסור חל על איסור. (כ"ד). דיני הנשבע לבטל מצוה. (כ"ז). דיני הדין והשבועה בבית דין. (ל' ל"א). דיני מחיקת השמות. (ל"ה). המקלל בשם. (ל"ו). דיני טוען ונטען. (ל"ט - מ"ב). דיני המלווה על המשכון ואבד המשכון, ושמיתת כספים במלווה על המשכון. (מ"ג מ"ד).

ד. במראות נגעים שייך מלקות בקוצץ בהרתו, דכתיב "השמר בנגע הצרעת" ואמר רבי אבין בשם רבי אילעא שהשמר או פן או אל זה לא תעשה.

ביציאות השבת שייך מלקות לרבי ישמעאל דס"ל לאו שניתן לאזהרת מיתת ביי"ד שאם יעבור עליו יתרו בו שהוא יתחייב מיתה, לוקין עליו אם לא התרו בו למיתה אלא למלקות.

א"א להעמיד את המשנה כר"ע משום שלר"ע אין לוקין על יציאות השבת, דס"ל שלא שניתן לאזהרת מיתת ביי"ד אין לוקין עליו, דהאזהרה נכתבה לעונש מיתה ולא לעונש מלקות.

אמנם מה שמבואר במתני' שלוקה על העלם טומאה או העלם מקדש, זה ניחא גם לר"ע, דאף דס"ל שאין חייבים קרבן על העלם מקדש, מ"מ י"ל שמלקות חייב גם בזה, ולפי זה כוונת המשנה לידיעות והתראות דמלקות איירי במזיד, אך אי מתני' כר"ע ליכא ארבע אלא שתיים, ועוד דהעלמה לא שייכא במלקות.

רב יוסף אומר דמתני' מייירי לענין קרבן ורבי סתם לגבי ידיעות הטומאה כרבי ישמעאל, ולגבי שבועות כר"ע.

ד: ולרב כהנא רבי עצמו סובר בידיעות הטומאה כרבי ישמעאל, וכדאיתא בברייתא שרבי חולק על ר"ע ולומד מ"ונעלם ונעלם" שחייב על העלם טומאה ועל העלם מקדש, (ולר"ע לומדים מזה שאינו חייב אלא כשיש ידיעה בתחילה ובסוף והעלם באמצע. (רש"י מפרש דתרי ונעלם כתיבי גבי טומאה בקרבן עולה ויורד, "ונעלם ממנו והוא טמא", "ונעלם ממנו והוא ידע", קמא למיגמר מיניה על העלם טומאה הוא חייב ולא על העלם מקדש, ואידך קרא יתירא הוא לדרשה, והטל "והוא ידע" בין שני "ונעלם" ודרוש דלאחר שהיתה לו ידיעה נעלם. ולא בעי קרא לומר שצריך ידיעה בסוף, דאי לא ידע שחטא אמאי מייתי קרבן). ובשבועות מסברא סובר רבי כר"ע שיש קרבן בשבועה על העתיד, דדריש **רבוי ומיעוט ורבוי**, דכתיב "נפש כי תשבע (כלל או רבוי) להרע או להיטיב (פרט או מיעוט) לכל אשר יבטא (כלל או רבוי)". פרט הוא פירושו של כלל, ולכן אין בכלל אלא מה שבפרט, ואם חזר וכלל בא לרבות כעין הפרט, אבל ברבוי ומיעוט, הפרט אינו מפרש את הכלל אלא ממעט את הרבוי במקצת, שיהיה כעין הפרט, וכשחזר וריבה מרבה אפילו מה שאינו כעין הפרט חוץ מדבר אחד שאותו הכי ראוי למעט. ולכן הדורש כלל ופרט וכלל מרבה מהכלל רק דברים להבא שאין בהם הרעה והטבה, ואילו הדורש רבוי ומיעוט ורבוי ממעט רק נשבע לקיים את המצוה.

הגמ' דוחה ששיטת רבי עצמו שאין חייבים קרבן בשבועה על העתיד, שהרי רבי דורש **כלל ופרט וכלל** ולא רבוי ומיעוט ורבוי, כדמצינו שרבי סובר ברציעת עבד עברי שלומדים כלל (-ולקחת) ופרט (-מרצע) וכלל (-ונתת), שהפרט הוא מרצע ומרבים כעין הפרט כל דבר ממתכת, (ודלא כרבי יוסי ברבי יהודה שדורש רבוי ומיעוט ורבוי ומרבה כל דבר שנלקח ביד כגון סול -) חתיכת עץ חדודה) סירה (-קוץ) מחט מקדח ומכתב, וממנעט (סס). ומה שלגבי פדיון הבן דכתיב "ופדויו (-כלל או רבוי) מבן חודש תפדה (-כלל או רבוי) בערכך כסף חמשת שקלים" (-פרט או מיעוט, ואע"פ שהפרט כתוב אחרי שני הכללים, איכא תנאי דס"ל ששתי כללות הסמוכים זה לזה הטל פרט ביניהם ודוגם בכלל ופרט וכלל), רבי דורש מיעוט ורבוי ומיעוט ומתיר לפדות בכור בכל דבר חוץ משטרות (שא"ל אפדות בשטר חוב של אחרים) שאינם ממון שהנייר אינו אלא לראיה ואינו שוה כלום, וזה ראוי למעט יותר מן הכל, (ולרבנן דורשים כלל ופרט וכלל וממעטים גם עבדים וקרקעות, דבעינן שיהיה כעין הפרט דבר המיטלטל וגופו ממון), צ"ל שדווקא בפדיון דורשים רבוי ומיעוט ורבוי, כיון שהתורה כתבה את הפרט אחרי שתי הכללות, (כפי שאמור רבי ישמעאל לגבי הא דכתיב "את זה תאכלו מכל אשר במים (-כלל) כל אשר לו סנפיר וקשקשת במים (-כלל) בימים ובנחלים (פרט)" שכיון שכתוב "במים" שני פעמים סמוכים זה לזה, אין זה כלל ופרט אלא ריבה ומיעט. ולרבנן מטילים את הפרט בין הכללות ולומדים בכלל ופרט וכלל).

ה. ולכן צ"ל שאע"פ שרבי עצמו סובר שאין חייבים קרבן בשבועה על העבר, מתני' כר"ע שמחייב.

מה דורשים מדכתיב ב' פעמים "ונעלם" - לר"ע לומדים שצריך ידיעה בתחילה וידיעה בסוף והעלם **באמצע**. ולרבי מדכתיב "ונעלם" מכלל דבתחילה ידע, ומדכתיב "והוא ידע" לומדים שגם בסוף יש ידיעה, (לרבא לומדים ממה שלא כתב "והיא עלומה ממנו", ולאביי הרי בסוטה דכתיב "ונעלם מעיני אישה" אין הכונה שידע מעיקרא, שהרי אם האיש אינו מנוקה מעוון שבא עליה אחרי שנסתרה, אין המים בודקים את אשתו, וכן התורה דכתיב בה "ונעלמה מעיני כל חי" מעולם לא ידע איש ערכה, אלא רבי סובר שהידיעה מבית רבו שלמד שם שהנוגע בטומאה טמא, והוא ידע שהרגיש כשנגע, אבל לא התבונן לשים לב שנטמא, מספיקה להחשב ידיעה, ורק תינוק שנשבה לבין העכו"ם לא חשיב ידיעה בתחילה), ומו"נעלם" השני לומדים **לחייב על העלם טומאה והעלם מקדש**.

יציאות השבת שתיים שהם ארבע

איתא במתני' יציאות השבת שתיים שהם ארבע. ובמסכת שבת הוסיפו **שתיים שהם ארבע בפנים ושתיים שהם ארבע בחוץ**. לרש"י בפנים היינו הכנסות ובחוץ היינו הוצאות.

וצ"ב למה כאן לא מנו בפנים ובחוץ.

ואין לומר דהכא לא תני תולדות, ובשבת ששם עיקר דיני שבת תני נמי תולדות. שהרי בהוצאות יש רק ב' אבות, ואין לומר ששנו גם הוצאות שפטור עליהם, שהרי בנגעים מנו רק את אלו שחייב עליהם.

רב פפא מתרץ שכאן מנו רק מקומות שחייב עליהם, שתיים דהוצאה ושתיים דהכנסה, והתנא קורא גם להכנסה הוצאה, (שהרי המוציא מרשות לרשות איירי גם מרה"ר ורה"י, וגם המשנה בשבת מפרטת מקרה של הכנססה), דכל עקירת חפץ ממקומו נחשבת הוצאה, ובשבת ששם עיקר דיני שבת מנה התנא גם מקומות שפטור אבל אסור היכא שאחד עוקר והשני מניח.

ה: רבא מתרץ שכוונת התנא יציאות לרשויות.

מראות נגעים שנים שהם ארבעה

להלן מבואר מהם 'מראות נגעים שנים שהם ארבעה' המטמאים, ומה לבן יותר מומה, ואלו מראות מצטרפים זה עם זה לשיעור גרים המטמא.

מראות נגעים שנים שהם ארבעה, והיינו בהרת עזה (-לבנה ביותר) כשלג, ושניה לה כסיד ההיכל, ושאת כצמור לבן שהוא לבן יותר מסיד וקרוב ללבנונית בהרת, ונראה גבוה מעט מבהרת בגלל שאינו לבן כמוהו וכל דבר שחור נראה גבוה מן הלבן, ושניה לה כקרום ביצה שהיא פחות לבנה מסיד, ומה שפחות לבן מזה אינו נגע אלא בוחק וטהור, והתולדות מצטרפות לאבות לשיעור גרים.

שיטת רבי עקיבא שכל מראה נגע יכול להצטרף רק עם מראה הסמוך לו בלובנו, וסדר הלבון הוא כהרת כשלג, שאת כצמור, סיד ההיכל, וקרום ביצה.

הגמ' אומרת שמתני' שחילקה מראות נגעים לשניים, דלא כר"ע, דלר"ע קרום ביצה מצטרף לשאת אע"פ שאינה סמוכה לה, מדכתיב "ולשאת ולספחת" ללמד שיש ספחת שהיא טפילה לשאת, וסיד היכל מצטרף לשאת כיון שגם הוא תולדה של שאת והוא דומה לשאת, ושאת מצטרפת לבהרת שהיא סמוכה לה וכתיב "וזהה" ללמד שמצטרפים, ומה שאמר ר"ע שמצטרפים זו למעלה מזו, היינו בסיד שאת ובהרת.

ו. רבי יהושע בן קרחה בנו של ר"ע (שהיה קרח) שאל את ר"ע למה אמרו "מראות נגעים שנים שהם ארבעה", ולא אמרו שמקרום ביצה ולמעלה טמא, דקיימא לן לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה, ואם לומר שמצטרפים זה עם זה, יוסיפו לומר שמצטרפים זה עם זה, ענה לו ר"ע שאמרו כך כדי לומר שכהן שאינו בקי בהם ובשמותיהם אינו רואה את הנגעים.

רבי חנינא המשיל את צירוף המראות לר"ע לד' כוסות חלב שנפל לאחד ב' טיפי דם ולשני ארבע

ולשלישי שמונה ולרביעי י"ב, וי"א ט"ז, שכולם מראות לובן, וכל אחד מצטרף עם מה שלמעלה ממנו. ומכאן מבואר שדעת ר"ע שכל מראה מצטרף רק עם מה שלמעלה ממנו. ואין לחלק בין פתוך (-מעורב, והוא נגע לבן אדמדם הכתוב בתורה) לחלוק. ואמר ר"ע שהאדמיות בשניהם (-במראה הראשון והשני) היא כיון מזוג במים שסביבותיו לבן, אלא ששל בהרת עזה כשלג, ושל צמור דיהה ממונה.

ו: **סדר צירוף המראות לרבנן**- לרבי חנינא הצירוף לרבנן הוא כשני מלכים ושני מושלים, שכל מלך הוא מעל המושל שלו, בהרת היא המלך של סיד, ושאת היא המלך של קרום, וכל תולדה מצטרפת לאב שלה. ולרב אדא בר אהבה הסדר דומה למלך, ורופילא -איפרכוס של המלך, ואלקפתא מלך פחות חשוב, וריש גלותא -השר של אלקפתא, וכשהולכים שניים שניים כל אחד הולך אחרי מלוכו. ולרבא הסדר דומה לשבור מלכא -מלך פרס וקיסר מלך רומי, ולכל אחד יש שר, ורומי עדיפה מפרס, שטבעה של רומי יצא בכל העולם. ולרבינא הסדר דומה לטלית של צמור חדשה וטלית בלויה וסדין פשתן חדש וסדין בלוי, שהחדש לבן הרבה יותר מהישן, אבל טלית וסדין קרובים זה לזה בלובנם, וכך הבהרת קרובה לשאת, אבל גבוהה הרבה מהסיד שהוא תולדתה, וכן השאת גבוהה הרבה מן הקרום.

מקור ד' מראות הנגעים - כתיב "שאת או ספחת או בהרת". בהרת היא הלבנה ביותר דכתיב "ואם בהרת לבנה היא". והיא עמוקה כמורא חמה העמוקה מן הצל, דכתיב "ומוראיה עמוק מן העור". שאת היינו גבוה. ספחת היינו טפילה לשאת דכתיב "ולשאת ולספחת", וטפילה לבהרת ('לבנה לבנה' משאת), או ממה שהתורה כתבה "ספחת" בין שאת לבהרת.

שאת היינו כצמור לבן של כבש בן יומו, שמכסים אותו בשביל לעשות ממנו מילה.

מנלן שחיוב קרבן עולה ויורד נאמר על טומאת מקדש וקדשיו

נתבאר לעיל שטמא שנכנס למקדש או אכל קדשים חייב קרבן עולה ויורד, אבל אם רק נגע בקודש או שאכל תרומה פטור. והנה בתורה לא נאמר במפורש דמייירי דווקא באכל קודש או נכנס למקדש, אלא כתוב "או נפש אשר תגע בכל דבר טמא וכו' ונעלם ממנו והוא ידע ואשם", ולהלן יבואר מנלן דמייירי בהכי.

כתיב בקרבן עולה ויורד "או נפש אשר תגע בכל דבר טמא", והיינו בטומאת מקדש וקדשיו שהטמא נכנס למקדש או אכל קדשים, אבל על נגיעה בקדשים אינו חייב, דכיון שכשהזהיר וענש על הטומאה איירי בטומאת מקדש וקדשיו, במקדש כתיב "לא יטמא את מקדשי" וכתיב כי את מקדש ד' טמא ונכרתה". ובקדשים כתיב "לא יאכל עד אשר יטהר" וכתיב "והנפש אשר תאכל בשר וכו' ", ה"ה לענין קרבן עולה ויורד.

הגמרא שואלת דילמא מייירי בתרומה שאכלה בטומאה, שהרי גם עליה הזהיר וענש הכתוב, דהיא בכלל "בקדשים לא יאכל" וכתיב "ומתו בו כי יחללוהו", ותרומה בכלל דכתיב "ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים", וקדשים אסור לאכול עד הבאת הקרבן.

הגמרא מתרצת דלא אשכחן חיוב קרבן בשוגג בדבר שחייבים עליו מיתה במזיד, דאין חטאת באה אלא על שגגת כרת, כדאמרין בהוריות (ח).

ו. הגמרא שואלת דנימא שדווקא קרבן קבוע לא אשכחן בדבר שחייבים עליו מיתה, אבל קרבן עולה ויורד שייך גם בשגגת מיתה, כמו שמצינו בשבועת העדות ושבועת ביטוי שחייב קרבן עולה ויורד אע"פ שבמזיד אינו לא במיתה ולא בכרת.

הגמרא מתרצת דכתיב בעניינא דקרבן עולה ויורד "לכל טומאתו אשר יטמא בה" למעט תרומה.

הגמרא שואלת שנאמר ש"בה" בא למעט טומאת קודש, לומר דלא סגי בקרבן עולה ויורד אלא בעי קרבן קבוע לעני ולעשיר, כיון שזדונו במיתה.

רבא מביא את דברי רבי (וקרא עליו את המקרא "דולה מים מבורות עמוקים") ששאל למה כתבה תורה בקרבן עולה ויורד "או נבבלת בהמה בטמאה" והא כבר כתיב "או נבבלת חיה טמאה" ובהמה בכלל חיה שנאמר "זאת הבהמה אשר תאכלו" וסמיק ליה "כל בהמה מפרסת פרסה", ולומדים מזה גזירה שוה בהמה טמאה בהמה טמאה דקרא מיירי בטומאת קודש.

ואין ללמוד טומאת מקדש **מדהוקש קודש למקדש**, דכתיב "בכל קודש לא תגע ואל המקדש לא תבוא", דא"כ נלמד גם תרומה שנתרבתה מ"בכלל", ונמועט מ"בה" מקדש, ואף שמקדש דומה לקודש בכך ששניהם בכרת, מ"מ עדיף למעט מקדש ולרבות תרומה, דתרומה דומה יותר לקודש ששניהם זה אכילה, משא"כ ביאת מקדש.

ואין ללמוד **מדכתיב ג"פ כריתות בשלמים**, אחת לכלל ואחת לפרט דשלמים היו בכלל הקדשים, ויצאו לומר שדווקא קדשי מזבח חייבים עליהם משום טומאה, ולא קדשי בדק הבית, דכל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא, (ולא ילפינן בכלל ופרט, כיון שהם מרוחקים בשני עניינים), ואחת לקודש, ואם אינו ענין לקודש תנהו ענין למקדש.
דהא הכריתות השלישי נצרך לדברים שאינם נאכלים, כגון עצים של מערכה ולבונה וקטורת שאם אכלם בטומאה חייב.
ולר"ש שפוסר בדברים שאינם נאכלים, מרבים חטאות הפנימיות פר ושעיר של יוה"כ, פר כהן משית, פר העלם דבר, שטעונים הזאה על מזבח הפנימי, שאע"פ שלר"ש אין חייבים עליהם משום פיגול (כמו בכל דבר שאינו קרב על מזבח החיצון כשלמים), חייבים עליהם משום טומאה.

ואין ללמוד מדכתיב **ג"פ טומאה בשלמים**, אחת לכלל ואחת לפרט, ואחת לקודש, ואם אינו ענין לקודש תנהו ענין למקדש. דכיון דאיצטרריך לכתוב כרת לקדשים שאינם ראוים לאכילה, צריך לכתוב גם לשון טומאה.

ז: מסקנת הגמרא שלומדים קרבן עולה ויורד בטמא שנכנס למקדש מגזירה שוה "טומאתו טומאתו", ומ"בה" מרבים נבלת עוף טהור המטמאה בבית הבליעה שאם אכלה ונכנס למקדש חייב, ואף ד"בה" הוי מיעוט, כיון דכתיב גם "כי יגע" למעט מידי דלאו בר נגיעה אלא מטמא רק בבית הבליעה, דכתיב "אשר תאכל נבילה וטריפה וכבס בגדיו", וכתיב "לטמאה בה" ללמד שאין לך עוד טומאה אחרת מלבד באכילה, אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות.

על מה השעיר הפנימי של יוה"כ מכפר

בסדר עבודת יום הכיפורים (בפרשת אחרי מות), כתיב "ושחט את שעיר החטאת אשר לעם והביא את דמו אל מבית לפרוכת וכו' וכפר על הקודש מטומאות בני ישראל". ואמרו חז"ל שהכונה שהוא מכפר על טמא שנכנס למקדש או אכל קודש. ולהלן יבואר מנלן שעל זה השעיר הנעשה בפנים מכפר, ולא על דברים אחרים.

שעיר הנעשה בפנים ויום הכיפורים תולה על טומאת מקדש וקדשי, באופן שהיתה ידיעה בתחילה ולא בסוף, דכתיב "וכפר על הקודש מטומאות בני ישראל".

לרבי יהודה כיון דמצינו לשון טומאה בעבודה זרה ("למען טמא את מקדשי"), גילוי עריות ("ולא תטמאו בהם"), ושפיכות דמים ("ולא תטמא את הארץ") ואיירי במזיד ולא אתרו ביה שאינו נהרג, או בשוגג ולא נודע לו, וברציחה איירי אף בשוגג היכא שאינו בר גלות כגון שהרג דרך עליה או שהוציא ראשו אחרי שזרק את האבן. וכתיב בשעיר הנעשה בפנים **מַטְטּוּמאות** א"כ אינו מכפר על כולם, אלא על טומאת מקדש וקדשיו, שמצינו **שחילקם הכתוב משאר טומאות**, שמביא קרבן עולה ויורד, ולא קרבן קבוע כבשאר שגגת עבייה.

ח. ואין לומר דאיירי **בעבודה זרה** שחלוקה במה שמביא שעירה ולא כשבה ובשאר כריתות מביא או כשבה או שעירה. דבעינן חילוק להקל, דומיא דשעיר הפנימי שזה קולא שיחיד מתכפר בקרבן ציבור אע"פ שלא חיסר ממונן משלו, וזה חילוק להחמיר שאם לא ימצא שעירה אלא בדמים יקרים יביאנה בעל כרחו.

ואין לומר דאיירי **בטומאת יולדת** (לומר שאם עבר עליה יום הכיפורים אוכלת בקדשים בלא קרבן), או **במצורע**, שהם מביאים קרבן עולה ויורד, או **בנזיר טמא** שמביא תורים ובני יונה, דהא כתיב "חטאתם" ולא טומאתם, ולרבי שמואל בר נחמני שאמר שהנגעים באים על ז' עוונות כדמפרש בערכין, מ"מ התכפר ע"י צער הנגע, והקרבן בא להתירו לבוא בקהל, ור"א הקפר דס"ל שנזיר הוא חוטא לפי שציער עצמו מן היין, ס"ל כר"ש וכדלהלן.

הילפותא לשיטת רבי שמעון - לר"ש א"א ללמוד מהנ"ל, דדילמא איירי ביולדת, ואף דכתיב "לכל חטאותם" ולא לכל טומאותם, ס"ל לר"ש שיולדת היא חוטאת שכשהיא כורעת לילד היא נשבעת שלא תיזקק לבעלה, אלא כיון דכתיב "וכפר על הקודש מטומאות" לומדים שמכפר על **טומאות של קודש**, ודווקא **היכא שאינו בר קרבן**, דכתיב "ומפשעיהם לכל חטאותם", כמו שפשעים שזה מזיד אינם בני קרבן, כך חטאים איירי באינם בני קרבן ולא שיש בהם ידיעה בתחילה ובסוף והעלם ביתיים, והיינו למעט היכא שנודע לו סמוך לשקיעת החמה של יוה"כ ולא היה לו שהות להביא קרבן, שאין השעיר תולה לו להגן עליו מן היסורים, כיון שהוא בר קרבן. ומדכתיב "לכל חטאותם" לומדים דאיירי בדבר שיכול לבוא לידי חטאת, ולא דבר שאין בו ידיעה בתחילה שאינו בא לידי קרבן לעולם, שאף ששעיר הנעשה בחוץ ויוה"כ מכפר עליו, סלקא דעתך אמינא דניפוך מיפך. ומדכתיב "לכל חטאתם" ולא "מחטאתם" לומדים שאינו מכפר לגמרי אלא תולה להגן מהיסורים והחטאת מכפרת. ולרבי זירא הכונה שתולה שאם מת מת בלא עוון, ורבא מקשה שהרי המיתה ממרקת כל העוונות שעשה עליהם תשובה, ותשובה ויוה"כ לא גומרים כפרתם, כגון עבירות חמורות.

רבי יהודה לומד מ"וכפר על הקודש" שיעשה בהיכל הזאה על הפרוכת אחת למעלה ואחת למטה מדם הפר ומדם השעיר כמו לפני ולפנים, וא"א ללמוד דבר זה מ"וכן יעשה" דהו"א שיביא פר ושעיר אחרים, ור"ש סובר שאפשר ללמוד זאת מ"וכן יעשה".

ח: פנימי וחיצון אין מכפרים זה על זה - אע"פ ששעיר הנעשה בפנים התולה כשיש ידיעה בתחילה ולא בסוף, ושעיר הנעשה בחוץ המכפר כשיש ידיעה בסוף ולא בתחילה, הוקשו זה לזה, מ"מ פנימי אינו מכפר על של חיצון אם לא הקריבו את החיצון אם לא היה להם מספיק שעירים, דכתיב במזבח הפנימי "אחת" לומר שאין כאן אלא כפרה אחת. וחיצון אינו מכפר על של פנימי לטומאה שאירעה אחרי שהקריב את הפנימי, דכתיב פעם נוספת "אחת", לומר שכפרה זו היא רק פעם אחת בשנה.

ט. שיטת רבי ישמעאל שאם יש ידיעה בסוף אף שאין ידיעה בתחילה מביא קרבן, ושעיר הנעשה בחוץ מכפר על שאין ידיעה לא בתחילה ולא בסוף, וס"ל כר"מ שכל השעירים כפרתם שווה על טומאת מקדש וקדשיו, וגי'מ לטומאה שאירעה בין זה לזה, והוקש פנימי לחיצון לענין שאינם מכפרים על שאר עבירות אלא על טומאת מקדש וקדשיו.

כפרת שעירי יוה"כ רגלים ור"ח

בפרשת קרבנות המועדים (בסוף פרשת פנחס) נאמר שבראשי חדשים וביו"ט (ראשון של פסח, שבועות, שמיני עצרת) וביוה"כ ובכל ימי הסוכות מקריבים שעיר עיזים אחד לחטאת. ולהלן יבואר על מה שעירים אלו מכפרים.

שיטת רבי יהודה שדבר שאין בו ידיעה לא בתחילה ולא בסוף, **שעירי רגלים ושעירי ר"ח** מכפרים, דכתיב בשל ר"ח "ושעיר עיזים אחד לחטאת לד' ", לומר ששעיר זה מכפר על חטא שאין מכיר בו אלא ד', ואף שלומדים מזה שאמור הקב"ה ששעיר זה מכפר עלי על שמיעטתי את הירח להפיס דעתה של לבנה, מ"מ מדלא כתיב ד' אלא לד' לומדים כנ"ל. ואין השעירים מכפרים על שאר עבירות שלא נודע, אע"פ שהפסוק נכתב בסתמא, דכמו ששעיר יוה"כ החיצון שבא בזמן קבוע מכפר רק על טומאת מקדש

וקדשיו דהא איתקש לפנימי, ה"ה שעירי ר"ח שבאים בזמן קבוע, אמנם שעירי רגלים א"א ללמוד מר"ח ויוה"כ, דר"ח הוא תדיר, ויוה"כ מרובה כפרתו שמכפר על כל עבירות, (ור"ח כן לומדים מיוה"כ, דכתיב ביה כפרה, ואינו אלא גילוי מילתא שלא יכפר יותר), אלא לומדים שעירי הרגלים מדכתיב "ןשעיר" ולא "שעיר" ו' מוסיף על ענין ראשון להקיש שעירי רגלים לשעירי ר"ח, ור"ח למד בבנין אב מיוה"כ, ודבר הלמד בבנין אב חוזר ומלמד וכן בשאר הלימודים חוץ מדבר הלמד בהקש שאינו חוזר ומלמד בהקש בקדשים.

ט: חטא שסופו להוודע כגון שראוהו שנטמא ונכנס למקדש ויודיעוהו אח"כ, ג"כ מתכפר לרבי יהודה בשעירי רגלים וראשי חדשים, דמ"מ השתא אין מכיר בו אלא ד'.

לר"ש שעירי ראשי חדשים מכפרים על טהור שאכל את הטמא, דכתיב "ואותה נתן לכם לשאת את עוון העדה" ואיירי בשעיר ראש חודש דאיירי בא' ניסן ביום שהוקם המשכן שהקריבו שעיר ר"ח, ונחשון הקריב באותו יום שעיר כשאר הנשיאים בימים שאח"כ, וכן נצטוו להקריב ביום השמיני למילואים שעיר לחטאת, ואכלו שני שעירים ושרפו את שעיר ר"ח, ולומדים 'עוון עוון' מציץ דאיירי בטומאת בשר, ואמנם אף שהציץ מכפר על העולים ולא על אדם האוכל, שאני הכא דכתיב "עוון העדה" שמכפר על אנשים, ולא אמרינן ששעיר ראש חודש מכפר גם על מה שהציץ מכפר, וגי'מ אם נשבר הציץ, דכתיב "עון" עוון אחד ולא ב' עוונות, והציץ אינו מכפר על של ר"ח, אם אירעה טומאה בין זה לזה, דכתיב "ואותה" ולא אחרת. ורב אשי לומד מדכתיב "העדה" למעט עוון קדשים, ו"עוון הקדשים" ממעט עוון עדה.

י. שעירי הרגלים מכפרים לר"ש על שאין בה ידיעה לא בתחילה ולא בסוף, מדכתיב "ןשעיר" ולא שעיר, לומר שלומדים משעירי ראשי חדשים שמכפרים על מילתא דקודש. ולא אמרינן שהם מכפרים על מה שראש חודש מכפר, דבר"ח כתיב "ואותה" - שאין קרבן אחר מכפר עליה. ולא אמרינן שיכפרו על מה שיוה"כ מכפר, דביוה"כ כתיב "אחת בשנה" שאין הכפרה אלא אחת בשנה. ולא אמרינן שיכפרו על שיש בה ידיעה בתחילה ובסוף, דמביא על זה קרבן, ולא על שיש ידיעה בתחילה ולא בסוף, דעל זה שעיר הנעשה בפנים ויוה"כ תולים, ולא על דבר שיש בו ידיעה רק בסוף, דעל זה שעיר הנעשה בחוץ ויוה"כ תולים, וממילא אנו יודעים שזה מכפר על שאין בה ידיעה לא בתחילה ולא בסוף.

שיטת ר"מ שכל השעירים כפרתם שוה על טומאת מקדש וקדשיו, הגמ' רוצה ללמוד דבר זה מדכתיב "ןשעיר" ו' מוסיף על ענין ראשון להקיש כל השעירים זה לזה, ואף שבקדשים דבר הלמד בהיקש אינו מלמד, אין לומדים פסח מר"ח לכפר על טהור שאכל טמא, וסוכות מיוה"כ וכו' והדר גמרי כולהו זה מזה, אלא כולהו מקמא גמרי מר"ח לומדים לטהור שאכל טמא, ור"ח לומד מהם לשאין ידיעה כלל, ומיוה"כ לומדים לשאין בה ידיעה בתחילה ויש ידיעה בסוף, ויוה"כ לומד מהם לשאין ידיעה לא בתחילה ולא בסוף.

הגמ' דוחה שבעצרת ויוה"כ לא כתיב "ושעיר", אלא צ"ל שלומדים מ"במועדיכם" הוקשו כל המועדים זה לזה, ור"ח איקרי מועד, דכתיב "קרא עלי מועד לשבור בחורי" בחורבן הבית, ולכן ר"ח של אותה שנה השניה ליציאת מצרים שנשתלחו בה המרגלים היה מלא, ונמצא שחזרו המרגלים בח' אב ובליל ט' בכו, והוקבעה להם בכיה לדורות.

ומודה ר"מ ששעיר הנעשה בפנים אינו מכפר כשאר השעירים, דכפרה אחת הוא מכפר ולא שתים, ושאר השעירים אין מכפרים כפרתו, דכתיב "אחת בשנה" שאין כפרה זו אלא אחת בשנה.

לר"ש שעירי ר"ח אינם מכפרים על מה ששל רגלים מכפר, דכתיב "עון" לומר שאינו נושא ב' עוונות. ושעירי רגלים לא מכפרים על מה ששל ר"ח מכפר, דכתיב "אותה" לומר שאין אחר נושא עוון זה. ושעירי רגלים לא מכפרים על מה ששל יוה"כ מכפר, דכתיב "אחת בשנה" לומר שאין כפרה זו אלא אחת בשנה. ושל יוה"כ לא מכפר על מה ששל רגלים מכפרים, דכתיב בשעיר

הנעשה בפנים "אחת" לומר שאינו מכפר ב' כפרות, והוקש חיצון לפנימי דכתיב "מלבד חטאת הכיפורים".

יְ: שיטת ר"ש בן יהודה בשיטת ר"ש-
שעירי ראשי חדשים מכפרים על טהור שאכל טמא, ולא מכפר על מה שרגלים מכפרים, דכתיב "עון" לומר שאינו נושא ב' עוונות, אבל של רגלים מכפרים על שאין בה ידיעה לא בתחילה ולא בסוף, ועל מה שר"ח מכפר, ו"אותה" לא משמע ליה, ושל רגלים אינם מכפרים על מה שיוה"כ מכפר דכתיב "אחת בשנה", אבל של יוה"כ מכפר שאין בה ידיעה בתחילה ויש בה ידיעה בסוף, וכן על מה שר"ח ורגלים מכפרים, והא דכתיב "אחת בשנה", כיון דכתיב התם "קרנותיו" לא איירי אלא בשעיר הפנימי.

פדיון תמימים בקדשי ציבור ומתי אמרינן לב ביי"ד מתנה

יש חילוק בין דבר הקדוש בקדושת הגוף, לדבר הקדוש בקדושת בדק הבית, שקרבן הקדוש בקדושת הגוף א"א לפדותו א"כ נפל בו מום. אמנם מצינו דברים הקדושים בקדושת הגוף שיש להם פדיון גם כשאין בהם מום, והגמרא מבארת ש'לב בית דין מתנה עליהם' שבמזיה ולא יוכלו להקריבם יוכלו לפדותם, ולר"ש לא אמרינן הכי. והגמרא (י: - י"ב): דנה בדין זה לענין תמידים או קטורת שנשארו לאחר שהופרשה התרומה של השנה הבאה (בר"ח ניסן), פר ושעיר של יוה"כ שאבדו ונמצאו לאחר שהוקרבו אחרים תחתיהם, פרה אדומה שלבסוף לא משמשת לטהרה, שעירי חטאת, ועוד.

פדיון קרבנות תמימים- תמיזדים שנלקחו מתרומת הלשכה ולא הוצרכו לציבור דבר"ח ניסן מקריבים מהתרומה החדשה, נפדים תמימים שמחללים אותם על מעות חולין, והמעות ילכו למותר התרומה הישנה שעושים ממנה ריקועי פחים ציפוי לקודש הקדשים, ויצאה הבהמה לחולין, וחוזרים ולוקחים אותה מהתרומה החדשה, ואע"ג דקדשי יחיד אין נפדים בלא מום, של ציבור מתחללים, (ואין לפדותם ממעות התרומה החדשה, דאין הקדש מתחלל על הקדש), ולר"ש (י"א:) אין נפדים תמימים.

הגמ' דנה אין אפשר לחכמים לחלל קדושת הגוף, דקדושה שבהם להיכן הלכה שהרי קדושת הגוף אינה מתחללת בלא מום, והגמ' אומרת שלב ביי"ד מתנה עליהם, ולר"ש אין לב ביי"ד מתנה עליהם, וכדלהלן.

מותר הקטורת (שנשאר בכל שנה מהתרומה הישנה, ואין לך שנה שאין בה מותר קטורת, דשלשה מנינים יתירים היו בה שמהם מוכנים כהן גדול מלא חפניו ביום הכיפורים, וא"א שהכל יכנס בחפניו. היו מפרשים מתרומת הלשכה שכר האומנים - בית אבטינס מפטמי הקטורת (שהיה שכרם י"ב מנינים לשנה). ומזכים את המעות לאומנים ע"י אחד הגזברים והמעות חולין, ומחללים את הקטורת על מעות האומנים ונותנים אותה לאומנים והרי היא חולין, וחוזרים ולוקחים את הקטורת מהתרומה החדשה, (ולא היו מוכרים וחוזרים וקונים, משום דזילא מילתא).

י"א. רבה מוכיח מכאן **דלא אמרינן קדושה שבהם להיכן הלכה**, דס"ד שהמכתשת היא כלי שרת, וכיון דקדשה בכלי הוי קדושת הגוף, ומידי דיחיד דקדש בכלי אין לו פדיון, דאין לומר שקדושתה רק קדושת דמים, שהרי אחרי שנתנה במכתשת היא נפסלת בטבול יום, וקדושת דמים לא נפסלת בנגיעת טבול יום, דתנן שקומץ ולבונה של מנחת יחיד, וקטורת, ומנחת כהנים שהיא כליל ואינה נקמצת, ומנחת כהן משוח חביתי כה"ג, ומנחת נסכים שלשה עשרונים לפר שני עשרונים לאיל ועשרון לכבש, אף שמועלים בהם משהוקדשו דקדושת דמים בת מעילה היא, אין נפסלים בטבול יום ובמחוסר כיפורים ובלינה, אלא רק אחרי שקדשו בכלי, וקטורת שנתנה במכתשת ולא בכלי קדושה קדושת הגוף, ומ"מ לא נפסלת בלינה הואיל שאינה משנה את צורתה בכל השנה כולה, ומ"מ מושקדשה בכלי ליקרב גזרו חכמים שתיפסל בלינה, כדי שלא יבואו להכשיר בשאר המתקדשים בכלי.

והטעם שלא אמרינן בזה קדושה שבהם להיכן הלכה, מפני **שלב ביי"ד מתנה** בשעת לקיחה שאם לא הוצרכו יהיו לדמיהן, ובכל דבר של ציבור ביי"ד נותנים ליבם.

ואף שהמקדיש זכר איל לדמיו, קדוש בקדושת הגוף כיון שהוא ראוי להקרבה, וממילא גם כאן שלא יעזור מה שלב ביי"ד

מתנה. צ"ל דאיירי התם באמר קדוש לדמי עולה והוא ראוי לעולה, אבל באמור לדמי נסכים קדושה קדושת דמים דהא אינו ראוי לנסכים, והכא נמי שבי"ד מתנים שישמשו לריקועי פחים ציפוי לקודש הקדשים, שמהני תנאי בי"ד.

י"א: פר ושעיר של יוה"כ שהם חטאות פנימיות, או שעירי ע"ז ציבור שחטאו בהוראת ביי"ד, שאבדו והפריש אחרים תחתיהם, לרבי יהודה ימותו (דלשנה הבאה אינם ראויים, דזה תרומה ישנה, והוו כחטאת שמתו בעליה). ולרבי אלעזר ור"ש ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויפלו דמיהם לנדבה, שאין חטאת ציבור מתה, דרק ביחיד נאמרה ההלכה שהחטאת מתה. הגמ' מבארת שבזה לא אומרים לב ביי"ד מתנה שיפדו בלא מום, משום **שאבידה לא שכיחא** ולכן לא חשו בית דין להתנות עליהן.

פדית פרה אדומה- פרה אדומה שמצאו בה פסול או שמתה או שנשחטה חוץ למקומה או שמצא אחרת נאה הימנה, תיפדה, אבל אם שחטה ע"ג מערכתה בהר המשחה ובמקום הבדוק מקבר התהום אין לה פדיה עולמית, דכיון שנעשית בהכשר גנאי הוא להוציאה לחולין. הגמ' מבארת שאף **שלא אומרים לב ביי"ד מתנה בדבר שאינו שכיח**, ופרה אדומה לא עשו אלא שבע בכל ימי בית ראשון ושני, מ"מ פרה נפדית, משום שדמיה יקרים ולכן ביי"ד מעלים בדעתם להתנות עליה. אבל אין הטעם משום דקדשי בדק הבית היא ולא קדשי מזבח, והא דלא בעינן בפדייתה העמדה והערכה שתעמוד על רגליה והכהן יעריכנה, משום דס"ל כר"ש דקדשי בדק הבית א"צ העמדה והערכה, שהרי לר"ש פרה נפדית אף ע"ג מערכתה, (ומטמאה טומאת אוכלים אם נגע שרץ בבשרה וחזרה ונגעה באוכלים, אף שלר"ש איסורי הנאה אין מטמאים טומאת אוכלין ופרה אסורה בהנאה, כיון שהיה לה שעת הכושר לכך כיון שנפדית אף ע"ג מערכתה וכל העומד ליפדות כפדוי דמי), וכאן מבואר שאינה נפדית ע"ג מערכתה.

ופדייתה כשהיא מתה היא עבור עורה, ואף לשם זה בלבד לב ביי"ד מתנה, אבל אין פדייתה לבשרה, דאין פודים את הקדשים להאכילם לכלבים.

אמנם ר"ש לא סובר ש'לב ביי"ד מתנה', שהרי לר"ש תמיזדים שלא הוצרכו לציבור אין נפדים כשהם תמימים, אלא (י"ב). מקיצים בהם את המזבח - מקריבים אותם עולה לנדבת ציבור כשהמזבח בטל. (כדאיתא בברייתא שמביאים מן המותרות קיץ כבנות שוח (כאדם שמביא בקינות סעודה מיני מתיקה) למזבח, ואין הכונה שמקריבים בנות שוח, דכתיב "כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו" וכל מיני פירות האילן בכלל, אלא כבנות שוח לאדם.

וכן מצינו שלר"ש אם אבד אחד השעירים (יו"כ ר"ח ומועדים) ונמצא אח"כ, אפשר להקריבו במקום השעירים האחרים, ואמר ר"ש שהטעם הוא משום שכפרתם שוה, ולא אמר שהטעם משום לב ביי"ד מתנה. (ובברייתא י"ב: איתא הטעם משום שמתחילתם לא באו אלא לכפר על מזבח החיצון).

י"ב. **ורבנן סוברים שאומרים לב ביי"ד מתנה**, דגמרא גמיר לה שכך שיטתם, אבל מקטורת אין ראייה, די"ל דשאני קטורת שלא שייך בה רעיה, וכן מפרה אין ראייה, דשאני פרה שדמיה יקרים.

מתי ר"ש מודה שאינם קרבים-

שעירי חטאת כגון שעיר של ר"ח אדר שאבד ונמצא בניסן, **ופר ושעיר של יוה"כ או שעירי ע"ז** שאבדו והפריש אחרים תחתיהם, אף לר"ש אין מקריבים אותם לקיץ המזבח, אלא ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויפלו דמיהם לנדבה, דאין מקריבים חטאת לשם עולה, **גזירה שמא יקריבום לשם עולה גם אם הציבור לא נתכפרו**, (ולרבי יהודה כולם ימותו).

וכן מצינו **בשעיר לעזאזל** שאם אבד מביאים ב' שעירים אחרים ומגדילים עליהם, והשעיר שנשאר ירעה עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה, ואינו קרב עולה.

וכן מצינו **שאשם שבעליו נתכפרו או מתו**, לת"ק ירעה עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה, דכל שבחטאת מתה באשם רועה, וכל הרועים דמיהם נופלים לנדבה, ואינו קרב בעצמו לעולה, (ולר"א ימות דס"ל שאשם כחטאת לכל דבר, ואם שחטו של לשמו פסול, ואם נכנס דמו להיכל פסול. ולרבי יהושע בעל האשם יביא בדמיו עולה ודינו כקרבן יחיד וסומך עליה ושוחטה, אבל לר"א זה קרבן ציבור ואינו סומך ואינו מביא נסכים).

י"ב: אין מקריבים עולת העוף לקיץ המזבח, שהרי הבהמות הנותרות מקריבים מהם קרבן ציבור, ועולת העוף אינה באה בציבור דכתיב "והקריב מן התורים" – היחיד מביא עוף ולא הציבור.

לשמואל קרבנות ציבור סכין מושכתן למה שהם, והיינו שסכין השוחטתם סתם מושכתם לקרבן שהופרש מתחילה, אפי' אם אין זה אותו קרבן, והיינו כרבי יוחנן שתמידים שלא הוצרכו מקיצים את המזבח בגופם, ולא אמרינן שלב בית דין מתנה עליהם.

כפרת יוה"כ ושעירי יוה"כ ר"ח ורגלים

הגמרא חוזרת לעסוק בטומאת מקדש וקדשיו, ומביאה (י"ב: - י"ד). את השיטות השונות על מה מכפרים שעירי יוה"כ (הפנימי והמשתלח) ופרו של כהן גדול, ושעירי ראשי חדשים ורגלים, ועל מה עיצומו של יום הכיפורים מכפר.

שעיר הנעשה בפנים ויוה"כ מכפרים על **זדון טומאת מקדש וקדשיו**, דכתיב "ומפשעיהם".

שעיר המשתלח מכפר על **שאר עבירות** שבתורה, בין קלות והיינו עשה ולא תעשה, בין חמורות והיינו כריתות ומיתות ביי"ד, **בין** בשוגג והיינו בדבר שאין שגגתו חטאת אלא אשם תלוי, כגון חתיכה משתי חתיכות של חלב ושומן, **בין** במזיד, ואותם שעשאם בשוגג בין נודע לו ספיקן שבא לידי ספק חלב, בין שלא נודע לו לפני יוה"כ ספיקן א"צ להביא אחרי יוה"כ אשם תלוי.

ומה שמצינו ששעיר המשתלח מכפר על עשה היינו בעומד במרדו, וכשיטת רבי דלהלן, אבל לחולקים על רבי אם לא עשה תשובה שאינו תוהא על חטאו אין השעיר מכפר, ד"זבח רשעים תועבה", ואם עשה תשובה מתכפר בכל יום אף בלי השעיר. (ומה שמובא בהמשך המשנה רבי יהודה, היינו שרבי סובר בזה כרבי יהודה (רבו).

י"ג. **שיטת רבי שיוה"כ מכפר על כל עבירות שבתורה אפי' אם לא עשה תשובה**, חוץ מפורק עול (-כופר בעיקר) ומגלה פנים בתורה (בא על דברי תורה בחוצפה ובגלוי עזות פניו) ומיפר ברית בבשר (-מילה), שבאלו רק אם עשה תשובה יוה"כ מכפר, דכתיב "כי דבר ד' בזה (פורק עול ומגלה פנים בתורה) ואת מצוותו היפר (המיפר ברית בבשר) הכרת תכרת (לפני ואחרי יוה"כ, ובלבד ש) עונה בה" (שלא עשה תשובה).

ולרבנן הפסוק מרבה שבג' אלו אם לא עשה תשובה יכרת לעוה"ב, אבל בעשה תשובה ומת מיתה ממורקת, ובשאר עבירות מיתה ממורקת אחרי יוה"כ אף בלא תשובה, אבל יוה"כ בלי מיתה לא.

איתא בסיפרא שיוה"כ אינו מכפר על שאינם שבים, ואף שאין ללמוד דבר זה מחטאת ואשם שריוב המקרים אינם מכפרים לשאינם שבים, (חוץ מאשם שפחה חרופה ואשם נזיר טמא ואשם שבועת הפקדון וחטאת דשבועת העדות), דשאני יוה"כ שמכפר אף מזיד, מ"מ "אך" חילק.

ומאידיך איתא בסיפרא שיוה"כ מכפר אף אם לא התענה בו ולא קראו מקרא קודש (בברכת מקדש ישראל ויוה"כ), ועשה בו מלאכה, דכתיב "יום כיפורים הוא" מכל מקום. וסתם סיפרא –תורת כהנים רבי יהודה.

לאבבי הבריייתא הראשונה רבי יהודה והשניה רבי, ולהרבא שניהם רבי ומוודה רבי בכריתות מחמת יוה"כ עצמו עיניו ומלאכה, (ואין להוכיח דבר זה ממה ששייך כרת על עבירות של יוה"כ, די"ל דאיירי שמת בלילה ויוה"כ מכפר רק ביום, ואם עבר ביום י"ל שאכל אומצא ונחנק ומת מיד ולא עבר עליו אפי' רגע מן היום לאחר העבירה, או שאכל סמוך

לשקיעה. ושעיר המשתלח מכפר גם על עוונות שנעשו ואחר שילוחו (אף ששאר קרבנות לא מכפרים על מה שעשה אח"כ), דכתיב ביה "כי ביום הזה יכפר" משמע שמכפר על כל היום. אי נמי היום עצמו בלא שעיר המשתלח מכפר קצת ואין כאן כרת גמור. וי"מ שהשעיר מכפר מיד ויוה"כ מכפר בסופו לגמרי בלא שעיר המשתלח).

י"ג: כפרת ישראל כהנים וכהן משוח-

לרבי יהודה שעיר המשתלח מכפר בין על ישראל בין על כהנים בין על כהן משוח בשאר עבירות, דכתיב בעבודת פר ושעיר של יוה"כ המכפרת על טומאת מקדש וקדשיו "וכפר את מקדש הקודש (שנטמא לפני ולפנים ושהה כדי השתחוואה שחייב על שהייתו) ואת אהל מועד (-אם נטמא בהיכל), ואת המזבח (הזהב - שהקטיר קטורת בטומאה), יכפר (שנכנס לעזרות בטומאה), ועל הכהנים, ועל כל עם הקהל (ישראל) יכפר", הושוו כולם שמתכפרים בשעיר המשתלח בשאר עבירות.

לר"ש דם שעיר הנעשה בפנים מכפר לבדו על ישראל על טומאת מקדש וקדשיו ואין בו וידוי, וכן דם הפר מכפר על הכהנים על טומאת מקדש וקדשיו בלי וידוי, ואיתר ליה וידוי לשאר עבירות, וידוי שעיר המשתלח מכפר על ישראל בשאר עבירות, וידוי הפר מכפר על הכהנים בשאר עבירות. דהוקש שעיר המשתלח לשעיר הנעשה בפנים דכתיב "שני השעירים" שכמו ששעיר הנעשה בפנים אינו מכפר על הכהנים על טומאת מקדש וקדשיו, שהרי נאמר בו "**אשר לעם**", כך שעיר המשתלח אינו מכפר על הכהנים בשאר עבירות. (ורבי יהודה לומד מההקש שיהיו שוים במראה ובקומה ובדמים).

איתא בברייתא **שהכהנים מתכפרים** בפרו של אהרן, שכבר הותר מכללו שגם בני ביתו מתכפרים בו, וכולם קרוים ביתו דכתיב "בית אהרן ברכו את ד' ", ואין הכהנים מתכפרים בשעיר הנעשה בפנים דכתיב ביה "אשר לעם". ומשמע מהברייתא שאין להם כפרה בשעיר המשתלח. לרבא היינו כר"ש דס"ל שאין לכהנים כפרה בשעיר המשתלח, ולאביי י"ל שהכונה שאין להם כפרה בשעיר המשתלח על טומאת מקדש וקדשיו, והיינו כרבי יהודה.

י"ד. הפר היה בא מממון הכהן גדול, ולא משל ציבור שאין הציבור מתכפרים בו, ולא משל אחיו הכהנים, דכתיב "אשר לו", ואף בדיעבד פסול, דשנה הכתוב "אשר לו" לעכב. ועיר הנעשה בפנים היה בא מממון העם, דכתיב "ומאת עדת בני ישראל".

הווידויים - לר"ש יש שני וידויים ודם הפר, אחד כנגד שעיר הנעשה בפנים לתלות על שיש בה ידיעה בתחילה ולא בסוף, ואחד כנגד שעיר הנעשה בחוץ לכפר על שיש בה ידיעה בסוף ולא בתחילה, ואחד כנגד שעיר המשתלח לכפר על שאר עבירות. ולרבי יהודה וידוי אחד לו וידוי אחד לביתו, ומכפר על עצמו קודם, כדי שיבוא זכאי ויכפר על החייב.

ידיעות הטומאה

ידיעות הטומאה שטים שהם ארבע

פרק זה ממושיך לעסוק בדיני טמא שנכנס למקדש או אכל קודש (-טומאת מקדש וקדשיו), שבמזיד הוא חייב כרת, ואם התרו בו הוא חייב מלקות, ואם היה שוגג מביא 'קרבן עולה ויורד'. (מהפرك הבא המסכת עוסקת בדיני שבועות).

על איזה העלם חייב קרבן עולה ויורד- מי שידע שהוא טמא בשעת טומאה או אח"כ, וכשאכל קודש נעלמה ממנו הטומאה, או שלא ידע שזה קודש, או ששני הדברים נעלמו ממנו, ואח"כ נודע לו, חייב קרבן עולה ויורד. וכן הדין באופנים הנ"ל לגבי טמא שנכנס למקדש. ולהלן (י"ח): יובאו שיטות תנאים נוספות על איזה העלם חייב.

דין הנכנס לתוספת העזרה (אם הוספו לפי התנאים הנצרכים לכך וכדלהלן), כדין הנכנס למקדש.

י"ד: הא דחשיב במתני' ידיעות הטומאה שטים שהם ארבע', היינו הידיעות של הקודש או המקדש שבתחילה, וטומאה דקודש וטומאה דמקדש. ללישנא קמא מנה התנא רק הידיעות שבסוף, שהם המביאות לידי הקרבן, ולא הידיעות שבתחילה שאינם מביאות לידי קרבן. וללישנא בתרא מנה התנא רק את הידיעות שבתחילה, לפי שאינם בכל התורה, והאוכל חלב בשוגג חייב אע"פ שלא ידע מעולם שזה חלב, אבל הידיעות שבסוף שנצרכים בכל התורה שאין אדם מביא קרבן אא"כ נודע לו שחטא לא נימנו.

מי שנעלם ממנו אם הוא שרץ כגון צב ולטאה שדומים לצפרדע מטמא או צפרדע מטמא וסבור ששרץ כצב ולטאה לא מטמאים, זיל קרי בי רב הוא דכתיב "החולד והעכבר" ואין זו העלמה ויש כאן ידיעה בתחילה, וכשיודע לו בסוף יהיה חייב.

הגמ' מסתפקת מה הדין אם נגע בכעדשה ולא ידע אם שיעור זה מטמא, והספק הוא אם מספיק מה שידע ששרץ מטמא או לא, תיקו.

בן בבל שעלה לארץ ישראל והוא יודע שיש מקדש בירושלים **ונעלם ממנו מקום המקדש**, לרבי (ד. דס"ל שצריך ידיעה בתחילה, ושחייבים על העלם מקדש, ושידיעת בית רבו שמה ידיעה, והספק הוא אם מספיק מה שידע שיש מקדש בעולם, או לא אלא צריך שיכיר בו מתחילה, ולא דמי לידיעת בית רבו דטומאה שלמד שהשרץ מטמא וכשנגע בו ידע שנגע בשרץ אלא לא זכר שהוא נטמא בנגיעה זו, תיקו. אבל לרבי עקיבא אין חייבים על העלם מקדש, ולרבי ישמעאל שמחייב על העלם מקדש א"צ ידיעה בתחילה.

תוספת על העיר והעזרות

דרך הקידוש- תוספת העיר והעזרות צריכה מלך, ונביא, ואורים ותומים, וסנהדרין של ע"א, ומקדשים בשתי תודות ובשיר, ושתי התודות מהלכים ובי"ד אחריהם וכל ישראל אחריהם, התודה הפנימית נאכלת שם והחיצונה נשרפת. ואם לא עשו את כל הנ"ל הנכנס לשם פטור. ויבוארו פרטי הדינים להלן.

ט"ו. המקור לדינים הנ"ל הוא מדכתיב "ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו **וכן תעשו**" (קרא יתירא) והיינו לדורות כפי שבימי משה הוא היה מלך ונביא ואחיו כהן גדול והיו אורים ותומים ושבעים זקנים. (אמנם בכלי המקדש אע"פ שהכלים הראשונים משיחתם בשמן המשחה קידשתם קדושת הגוף לכלי שרת ולקדש מה שנכנס בתוכם, מכאן ואילך הכלים לא נמשחו אלא התחלת עבודתם מקדשתם, דאף דכתיב "וכן תעשו" – לדורות, הא כתיב "כלי השרת אשר ישרתו" כפל קרא בלישניה לומר שקדושתם תלויה בשירות, ואינה תלויה גם במשיחה דכתיב "וימשיחם ויקדש **אותם**" אותם במשיחה ולא לדורות במשיחה).

שתי תודות- היו מקדשים את העיר בנשיאת שני לחמי התודה, ולא בבשרה, דכתיב כשבא נחמיא לקדש את ירושלים כשבנה את חומותיה, "ואעמידה שתי תודות גדולות ותהלכות לימין מעל לחומה" שהקיפו את העיר והלכו דרך ימין כשפניהם לחלל העיר הלכו תמיד לצד ימינם עד שהקיפו את כולה, (שיטת רש"י שהלכו עם התודות מחוץ לחומה), וגדולות היינו ממין הגדול שבלחמי התודה, (והיינו לחמי החמץ, שהרי התודה באה מחמש סאים ירושלמיות, שהם שש מדבריות שהוסיפו על המידות שתות מלבר, שהם שתי איפות והאיפה שלש סאים, ונמצא שהיה שם עשרים עשרונים (דאיפה היא עשר עשרונות כדכתיב "והעומר עשירית האיפה הוא"), ומעשרה מהם עשו עשרה לחמי חמץ, ואילו מהעשרה האחרים עשו לחמי מצה, חלות רקיקים ורבוכה, ומכל מין מאלו היו עשר חלות), דאם הכונה למין בהמה גדול של בקר ולא של צאן היה כתוב "פרים", ואם הכונה לפרים גדולים, ליכא חשיבותא כלפי שמיא, דאחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוון ליבו לשמים (כדמצינו שכתוב

"אשה ריח ניחוח" בין בעולת בהמה בין בעולת העוף ובין במנחה).

העזרה היתה מתקדשת בחלות של שיירי מנחה הנאכלת לכהנים, דכמו שבקידוש העיר בעינן דבר הנאכל בעיר ושאם יוצא מהעיר הוא נפסל, כך בקידוש העזרה בעינן דבר הנאכל בעזרה ושאם יוצא מהעזרה הוא נפסל.

ט"ו: אין לומדים מקידוש העיר שגם בקידוש העזרה בעינן חמץ, דאסור להקריב מנחת חמץ דכתיב "כל המנחה אשר תקריבו לד' לא תיאפה חמץ", ואסור להחמץץ אפילו את השיירים, דכתיב "לא תאפה חמץ חלקם", וא"א לקדש בשתי הלחם של עצרת שהם חמץ דכתיב "חמץ תיאפנה", דהחלות קדושות ע"י שחיטת הכבשים, ובערב יו"ט עדיין לא קדשו החלות, ואע"פ שהן באות מתרומת הלשכה, אין זה אלא קדושת דמים, ורק בשחיטת שני כבשי עצרת שהלחם בא עמם קדשו קדושת הגוף להפסל ביוצא, וביו"ט אסור לבנות דכתיב "את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו אני ד' " כולכם חייבים כבבוד, וימים טובים ג"כ נקראים שבתות, ובן ברליל מוצאי יו"ט אין בונים בלילה, ובעינן לקדש בשעת הבנין, ולמחרת כבר נפסלו החלות בלינה דהם מן הנאכלים ליום ולילה.

השיר- היו מנגנים בכנורות ובנבלים ובצלצלים בכל פינה ובכל אבן גדולה בירושלים, ואומרים "ארוממך ד' כי דיליתני" לפי שהוא מזמור שיר חנוכת הבית, ו"יושב בסתר עליון וכו' כי אתה ד' מחסי עליון שמת מעונך" מפני שאמרו משה בהקמת המשכן, דכתיב "ויברך אותם", שבירכם יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם והיי נועם ד' אלוקינו עלינו, והוא אחד מעשר מזמורים שבתהילים שאמרום משה, מתפילה למשה עד מזמור לתודה, (וזה נקרא שיר של פגעים (-מזיקים, הפוגעים בבני אדם להזיק) דכתיב "יפול מצדך אלף", וי"א שנקרא שיר של נגעים דכתיב "ונגע לא יקרב באהלך"), וחוזר ואומר "מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו ד' מה רבו צרי וכו' לד' הישועה על עמך ברכתך סלה" לפי שנאמר בו רבים אומרים לנפשי אין ישועתה לו באלוקים סלה" שכשבנו את החומה היו מתלוצצים בהם ואומרים "מה היהודים האמללים עושים וכו' היחיו את האבנים מערימות העפר והמה שרופות", ואומר "אם יעלה שועל ופרץ חומת אבניהם".

רבי יהושע בן לוי היה אומר פרק "יושב בסתר" לפני השינה, דאף שאסור **להתרפאות בדברי תורה**, (ולכן אסור ללחוש על המכה ולומר "כל המחלה אשר שמתי במצרים" וכו', אף בלא רוק, דברוקק ואח"כ לוחש אין לו חלק לעוה"ב, לפי שאין מזכירים שם שמים על הרקיקה והכא קאמר "כי אני ד' רופאך"), להגן מותר.

הילוך לחמי התודה- בית דין היו מהלכים אחרי התודות, דכתיב "וילך אחריהם הושעיה וחצי שרי יהודה". ונחלקו רבי חייא ור"ש ברבי אם התודות היו מהלכות זו כנגד זו או זו אחר זו.

הא דתניא ש'הפנימית נאכלת', למ"ד זו כנגד זו הכונה לזו שקרובה לחומה שהיא פנימית ממוצעת בין העם לחומה, ולמ"ד זו אחר זו הכונה לזו שקרובה לבית דין שהולכת אחרונה. והא דמצינו שהפנימית נאכלת והחיצונה נשרפת מפני שהראשונה קידשה את המקום והשניה עברה במקום שכבר נתקדש, הרי רק שניהם יחד מקדשות (דאפי' למ"ד שדי באחד הדברים לקדש או מלך או כהן גדול או נביא או סנהדרין או שתי תודות, מ"מ שתי החלות הם דבר אחד), וא"כ אין הבדל בין שתי החלות לענין פסול יוצא, מ"מ הנביא (-חגי זכריה ומלאכי שהיו שם) היה אומר ברוח הקודש מה לאכול ומה לשרוף ואין טעם בדבר.

ט"ז. מה מעכב בקידוש העיר והעזרות- לרב הונא אם לא עשה את כל הסדר הנ"ל, אין חייב מי שנכנס לשם בטומאה, דקסבר קדושה ראשונה דדוד ושלמה קידשה לשעתה ולעתיד לבוא, ועזרא שהיה בבית שני שלא היה מלך ואורים ותומים, כדמצינו שמקדש שני היה חסר חמשה דברים והם: אש ושכינה ארון ואורים ותומים ורוח הקודש, לא הוצרך לקדש, שהוא לא הוסיף כלום באורך וברוחב, ומה שהעמיד שתי תודות לא עשה אלא זכר בעלמא.

ולרב נחמן אף באחד מהדברים הללו חלה הקדושה, דקסבר קדושה ראשונה קידשה לשעתה ולא קידשה

לעתיד לבוא, ונמצא שעזרא קידש בלי אורים ותומים. וכבר נחלקו בזה תנאים אם קדושה ראשונה קידשה לעתיד לבוא ועזרא עשה רק לזכר בעלמא, או לא קידשה לעתיד לבוא והוצרך עזרא לקדשה ועשה זאת בלא אורים ותומים דס"ל שדי באחת מאלו בשביל לקדש, וכדלהלן.

איתא בברייטא אבא שאול אומר ב' ביצעי' (-ביצות מים) היו בהר המשחה (-הר הזיתים), העליונה נתקדשה רק ע"י עולי הגולה שהוסיפו על העיר ובנו חומה נוספת בחוץ בלי מלך ואורים ותומים, והתחתונה נתקדשה לפי כל התנאים שנאמרו בקידוש שבימי בית ראשון הכניסוה וחיברוה לעיר ע"י חומה אחרת. לתחתונה שהיתה קדושתה גמורה היו עמי הארץ נכנסים ואוכלים קדשים קלים, אבל לא מעשר שני, והחברים היו אוכלים שם גם מעשר שני, ובעליונה שלא היתה קדושתה גמורה, חברים לא היו אוכלים לא קדשים קלים ולא מעשר שני, ועמי הארץ היו אוכלים רק קדשים קלים, -דעמי הארץ המפרישים מעשרות היו זריזים לעשות בו מצוה מן המובחר, לפי ששמעו את הדרשה 'עשר בשביל שתתעשר', והיו צריכים להתוודות "עשיתי ככל אשר צויתני", והיו שומעים את המתרגמים "ואכלת לפני ד' אלקיך מעשר דגנך תירושך ויצהרך", ולכן היו נכנסים עד תוך חומת ירושלים הפנימית לקיים "לפני ד' אלקיך", אבל בקדשים לא היו מטריחים עצמם, ואוכלים אותם לפנים מחומה חיצונה כשלא מצאו אכסניא בפנים, וכשהיו אומרים להם זו קדושה וזו אינה קדושה לא היו שומעים, לפי שאומרים זו חומה וזו חומה מה לי תחתונה מה לי עליונה. והטעם שהכניסוה לחומה אע"פ שלא קידשוה, מפני שירושלים נוחה להיכבש משם. ומבואר דס"ל שכל התנאים מעכבים בקידוש.

ומאיך איתא בערכין שמות עיירות המוקפות חומה, ואמר רבי ישמעאל ברבי יוסי שמנו אותם כדי לומר שאותם קידשו עולי בבל, ולא נתבאר איך מקדשים את ערי ארץ ישראל, אבל את האחרות לא, ונ"מ למצות בתי ערי חומה ושלוח מצורעים ושאינ עושים מגרשיהם שדה, ומבואר שקדושה ראשונה לא קידשה לעתיד לבוא. ובברייטא אחרת מבואר בשמו שאין דבר מיוחד בעיירות אלו, דקדושה ראשונה קידשה לעתיד לבוא, אלא שאת הערים אלו מצאו בדרך ביאתם ומנאום, וצ"ל שנחלקו תנאים בדעתו, או שאחד מהם נאמר ע"י רבי אלעזר ברבי יוסי שדרש "אשר לו חומה" אע"פ שאין לו עכשיו.

לרבי אליעזר שכשבנו בימי עזרא את ההיכל והעזרות היו עושים קלעים במקום החומה, ובנו את כותלי החומה ליד הקלעים, אלא שבהיכל שמו את הקלעים לפנים ממקום החומה והיו בונים מבחוץ כדי שלא יזונו עיניהם מן ההיכל, ובעזרות מבפנים, ולרבי יהושע היו אוכלים אף בלי בית וקלעים וחומה מפני שקדושה ראשונה קידשה לעתיד לבוא. ובשיטת רבי אליעזר אין הכרח שסובר שקדושה ראשונה לא קידשה לעתיד לבוא, די"ל שלכו"ע קידשה לעתיד לבוא, ולא בא לחלוק אלא לומר מה ששמע, ועשו קלעים לצניעותא בעלמא.

טומאה בעזרה

ט"ז: הנטמא בעזרה וידע שנטמא ונעלמה ממנו הטומאה או המקדש או שניהם, והשתחוה, או ששהה שיעור השתחואה, או שיצא מדרך ארוכה, בזמן ההעלם, חייב קרבן עולה ויורד, ושיעורים אלו הם הלכה למשה מסיני, אבל אם יצא מיד ובלא השתחואה בדרך הקצרה פטור.

מקור דין זה שמי שנטמא בעזרה חייב, מדכתיב "כי את מישכן ד' טימא" והרי הוא כבר טימא, וכתיב "את מקדש ד' טימא", ופסוק אחד מיותר, שהרי מקדש איקרי משכן דכתיב "ונתתי משכני בתוכם" -כל הניתן בתוכם קרי משכן, ומשכן איקרי מקדש דכתיב "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", וכתיב "את תבנית המשכן", וא"כ פסוק אחד בא ללמד שגם הנטמא בעזרה חייב, דאם אינו ענין לטומאה שבחוץ תנהו ענין לטומאה שבפנים, אבל בלא שמשכן איקרי מקדש ומקדש איקרי משכן א"א ללמוד אחד מהשני, דמשכן חמור שנמשה בשמן המשחה, ומקדש חמור שקדושתו קדושת עולם שאין אחריה היתר במות.

השתחואה כלפי פנים או חוץ- מה שחייב על השתחוויה כל דהו אפילו לא שהה כדי השתחוויה, היינו דווקא כשהשתחווה כלפי פנים לצד מערב, אבל אם השתחוה כלפי חוץ לצד מזרח חייב רק אם שהה דאין זו השתחוויה, וחייב רק על השהייה.

שיעור שהייה היינו כדי פישוט ידים ורגלים, ולא כדי כריעה בעלמא. והיינו כדי אמירת הפסוק "וכל בני ישראל רואים ברדת האש וכבוד ד' על הבית, ויכרעו אפים ארצה (-משמע לשון שיטוח) על הרצפה וישתחוו, והודות לד' כי טוב כי לעולם חסדו", י"א כשיעור אמירת כל הפסוק, וי"א רק מ"ויכרעו". (קידה היא על אפים, כריעה היא על ברכים, והשתחואה זה פישוט ידים ורגלים).

רבא מסתפק אם גם **לחיוב מלקות** אם התרו בו שלא לעמוד בעינן שיעור שהייה ואם עמד פחות מכדי שהייה פטור ממלקות, או שרק לחיוב קרבן יש שיעור, תיקו.

עוד מסתפק רבא אם שהיה **כשהוא תלוי** באויר עזרה כדי שהייה חשיבא שהייה, או דבעינן שהייה הראויה להשתחואה, תיקו.

י"ז. רב אשי מסתפק את"ל שצריך שהייה למלקות, אם **המטמא עצמו במזיד** בעי שהייה, דכל בפנים בעי שהיה, או שרק שוגג אינו חייב בלא שהייה.

וכן מסתפק רב אשי אם נזיר בקבר שנטמא באונס בתוך בית הקברות, שאינו חייב על כניסתו, כגון שנכנס בשידה תיבה ומגדל ובא חבירו ופתח את מעזיבת גג האהל ונטמא מאויר בית הקברות והתרו בו צא ולא יצא בעי שהייה למלקות, וקרבן לא שייך בנזיר, דאין כרת בנזיר שנטמא, והקרבן לא בא על עוון הטומאה אלא כדי שתחול עליו נזירות טהרה, דכל באונס גמירי שהייה, או דאין שהייה אלא בפנים, תיקו.

מי שנטמא ויצא בדרך הקצרה, אפי' יצא עקב בצד אגודל ואפילו הלך בנחת כל היום כולו פטור. ורבא מסתפק אם שהיות מצטרפות כשהלך ושהה מעט ושוב הלך ושהה מעט.

מי שיצא בארוכה במרוצה כשיעור היציאה בקצרה בהלוך בינוני חייב, דלא ניתנה ארוכה לידחות אצלו אפילו במרוצה. והא דקיימא לן שכהן טמא ששימש בעזרה חייב מיתה בידי שמים, ובעל כרחך מיירי שנטמא בעזרה, דאם נטמא בחוץ ונכנס חייב כרת על כניסתו, מיירי שבקצרה הפך בצינורא שזה פחות משיעור שהייה, כרב הונא דס"ל שזר שהפך בצינורא את אחד האברים מה שלמעלה למטה חייב מיתה משום "והזר הקרב יומת", (והיינו כשקירב את זמן עיכול האברים, דקרוב עבודה עבודה היא), אבל אם שהה בשביל לשמש חייב כרת.

י"ז: רב אושעיא אמר שהוא רוצה לומר שהנכנס לבית המנוגע דרך אחוריו ונשאר בחוץ אפי' רק חוטמו שהוא בולט משאר הגוף אינו נטמא, דדרך ביאה אסרה תורה אלא שהוא ירא מחבריו. אמנם אם נכנס כולו הוא נטמא, דלא גרע מכלים שבבית שהיו שם מתחילה ולא קרינן בהו "והבא אל הבית", ואעפ"כ הם טמאים דכתיב "ופינו את הבית" כדי שלא יטמא כל מה שבבית.

גגות הלשכות שבעזרה אין אוכלים בהם קדשי קדשים הנאכלים לפנים הן הקלעים, ואין שוחטים שם קדשים קלים, דקסבר שהגגות והעליות לא נתקדשו אלא הריצפה והאויר עד הגג, וטמא שנכנס להיכל דרך הגג פטור, דדרך ביאה אסרה תורה.

פר העלם דבר- אין ב"ד מביאים על הוראתם פר העלם דבר, או יחידים אשם תלוי, על עשה ולא תעשה של טומאת מקדש, עשה כגון שנטמא בעזרה דכתיב ביה "וישלחו", ולא תעשה כגון שנטמא בחוץ דכתיב ביה "אל המקדש לא תבוא", דאין מביאים פר בהוראה אלא על העלם דבר שיחיד ששגג בו מביא חטאת קבועה, אבל על טומאת מקדש וקדשיו יחיד מביא קרבן עולה ויורד, וכן יחיד לא מביא אשם תלוי אלא בספק שגגה בעבירה שחייבים עליה בשוגג חטאת קבועה, אבל על עשה ולא תעשה שבנדה שגם בזה מצינו עשה דומיא דנטמא בעזרה באונס שהוא מוזהר לצאת, כגון שהיה משמש עם הטהורה ואמרה לו

נטמאתי, ופירש מיד, מביאים פר העלם דבר, או אשם תלוי ביחיד, דאין אשם בציבור משום דכתיב ביה "נפש".

י"ח. נמצא דם על עד הבדיקה של האיש שקינח בה אחרי התשמיש, טמאים שניהם טומאת שבעה, היא משום נדה והוא משום בועל נדה, דודאי ראתה דם קודם בעילה או בשעת בעילה, וחייבים שניהם קרבן, והחויב הוא על הכניסה ובסמוך לוסתה, (ולא על הפרישה כגון שאמרה לו נטמאתי ופירש בקושי, דהא 'נמצא' קתני'). ואם נמצא על שלה שקינחה בו לאחר זמן טמאים מספק ופטורים מן הקרבן דאיכא למימר לאחר תשמיש ראתה, ואם קינחה מיד טמאים וחייבים בקרבן.

היה משמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי ופירש מיד חייב, שיציאתו הנאה לו כביאתו. וחייב גם על הכניסה היכא דשימש סמוך לוסתה שאינו אנוס על כניסתו, דהוי ליה לאסוקי אדעתיה שמא תראה בשעת תשמיש, אמנם אין זה מזיד דקסבר יכולני לבעול ולפרוש קודם שתראה, ולחכי הוי שוגג, וזה איסור לא תעשה כדלקמן י"ח: , ואף שכפלי האיסור לבעול סמוך לוסתה הוא מזיד, אין כרת וחטאת על איסור זה אלא רק אם נטמאה, ועל זה שנטמאה הוא שוגג, אבל בלא סמוך לוסתה אנוס הוא שלא היה לו להעלות בדעתו שתראה. וכן חייב על הפרישה, מפני שהיה צריך לנועץ עשר צפרניו בקרקע עד שימות האבר, וזו מצות עשה כדלקמן י"ח: , והיינו אם הוא ת"ח ויודע שאסור לבעול סמוך לוסתה, אבל על הפרישה הוא שוגג, שלא ידע שאסור לפרוש מיד, וחייב שתים, ולא חשיב העלם אחד, כיון שכשאמרה לו נטמאתי ידע שחטא על הכניסה, שהרי ת"ח הוא לענין זה, וחשיב ידיעה בין כניסה לפרישה. אבל אם יודע שאסור לפרוש באבר חי חייב אחת, ועם הארץ שהוא שוגג על שתיהן שלא ידע גם שאסור לבעול סמוך לוסתה, חייב רק אחד, וכמו האוכל שתי זיתי חלב בהעלם אחד שלא נודע לו בין זה לזה שאינו חייב אלא אחת, אף זה לא נודע לו בין כניסה לפרישה שחטא, שכשאמרה לו נטמאתי אינו יודע שנתחייב על הכניסה, דסבור אנוס אני עליה, שהרי לא למד שמוזהרים ישראל לפרוש מנשותיהם סמוך לוסתן, ואין זה אנוס אלא שוגג, וכיון דלא למד נמצא שלא ידע בין כניסה לפרישה שחטא, והוה ליה בא על נדה שתי בעילות בהעלם אחד.

המשמש מת בעריות- לרבא פטור, ולכן כשאמרה לו נטמאתי צריך להמתין שימות. ולאביי י"ל שחייב, ומ"מ כשאמרה לו נטמאתי אם פירש מיד חייב, מפני שהיה צריך להמתין כדי לפרוש בהנאה מועטת, והיינו בסמוך לוסתה, ואף אם פירש באבר מת חייב גם על הפרישה, דאין כאן אנוס, וחייב בין על הכניסה בין על הפרישה, דשגג שחשב שלא תראה. אבל שלא בסמוך לוסתה פטור, דאנוס הוא.

י"ח: אזהרה לבעול נדה מדכתיב "ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב", ואזהרה **למשמש עם הטהורה** ואמרה לו נטמאתי מדכתיב "ותהי נדתה עליו" ללמד שלפעמים אפי' בזמן נידתה תהא עליו, ויש בזה גם לאו ד"לא תקרב" היינו נמי לא תפרוש.

פרישה סמוך לוסת מנין, דכתיב "והזרתם את בני ישראל מטומאתם" וסמין ליה "והזדה בנדתה", ושיעור הפרישה עונה -אם וסתה ביום יפרוש כל היום, ואם וסתה בללה יפרוש כל הלילה. וכל שאינו פורש אפי' אם היו לו בנים כבני אהרן הם מתים, וכל הפורש יהיו לו בנים זכרים, ולרבי יהושע בן לוי יהיו לו בנים הראוים להוראה.

כל המקדש עצמו ע"י צניעות בשעת תשמיש, הווין לו בנים זכרים.

מה נחשב העלם

רבי אליעזר לומד מ"השרץ ונעלם ממנו" שאינו חייב אלא על **העלם שרץ** ולא על העלם מקדש, ור"ע לומד מ"ונעלם ממנו והוא טמא" שאינו חייב אלא על **העלם טומאה** ולא על העלם מקדש, ורבי ישמעאל לומד ממה שכתוב פעמיים "ונעלם" שחייב **בין בהעלם טומאה בין בהעלם מקדש**.

ונ"מ בין ר"א לר"ע אם צריך לדעת אם נטמא בשרץ או בנבילה, או שמספיקה ידיעת הטומאה שידע שנגע או

בשרץ או בנבילה ולא ידע באיזה מהם, ואותה טומאה נעלמה ממנו כשאכל קודש.

ואמנם **בשאר איסורים** כגון לגבי מי שאינו יודע אם אכל חלב או נותר, או שאינו יודע אם חילל שבת או יוה"כ, או שלא יודע אם בעל את אשתו נדה או את אחותו, לר"א חייב חטאת, דכתיב ”או הודע אליו **חטאתו אשר חטא** בה **והביא**” דמספיקה ידיעה על חטא כלשהוא, ולרבי יהושע לומדים מ"בַּה־ דבעינן שיודע במה חטא, אבל כאן פירטה התורה "בנבלת שרץ טמא" שידע במה נטמא.

ולר"ע איידי דבעי למיכתב בהמה וחיה לכדרבי לעיל ז', כתיב נמי שרץ.

ור"ע לומד מ"בה" למעט מתעסק בדבר היתר ובא לידו איסור, ולא נתכוין לגוף זה, כגון נתכוין לחתוך את התלוש וחתך את המחובר, נתכוין לאשתו והרי אחותו עמה במטה ונשמטה אשתו ובאה אחותו תחתיה, אבל אם נתכוין לחתוך וכסבור שזה תלוש ונמצא שזה עצמו מחובר, או כסבור היום חול, או כסבור מלאכה זו מותרת, חייב, דמ"מ לזו נתכוין, וכן בא על אחותו ונתכוין לגוף זה כסבור היא אשתו.

י"ט. וי"א שאין מחלוקת בין ר"א לר"ע, ומשמעות דורשין איכא ביניהו.

ואם נעלם ממנו גם הטומאה וגם המקדש לר"א ור"ע שפוטרים על העלם מקדש-

רב נחמן רצה לחייב כיון שנעלמה ממנו הטומאה.

ואמר לו רבא דאדרבה יש לפטור שהרי נעלם ממנו שזה מקדש.

ורב אשי רצה לחלק שאם פרש מהעבירה בגלל הטומאה שאמרו לו טמא אתה חייב, ואם פרש בגלל המקדש שאמרו לו מקדש הוא זה ולא הזכירו לו טומאה פטור.

ורבינא אמר שאין חילוק בזה, שאף כשפרש משום טומאה לא פרש אלא בגלל שזה מקדש שכשהודיעוהו אחד מהם נתן דעתו על שניהם, ומי"מ העלם שניהם היה בידו, ופטור.

מה נחשב ידיעה בהלך בשני שבילין

שני שבילים אחד טמא (שקבור שם מת וא"א ללכת שם בלי להאחיל עליו), ואחד טהור, והלך אדם בשניהם והרי הוא טמא, וידע שהלך בשניהם, ואח"כ נכנס למקדש בהעלם טומאה, חייב קרבן עולה ויורד, דממנ"ג הוא טמא ויש כאן מתחילה ידיעה ודאית.

י"ט: ואם כשהלך בשני שכח שהלך בראשון שיש כאן רק מקצת ידיעה, לת"ק מקצת ידיעה ודאית חשיב ידיעה וחייב, דאם היה יודע הכל היתה לו ידיעה ודאית, לר"ש בן יהודה לא חשיב מקצת ידיעה כידיעה ודאית ופטור.

ואם נכנס למקדש אחרי שהלך בראשון וידע שהוא ספק טמא, ואח"כ הזה בשלישי ושנה בשביעי וטבל, ואח"כ הלך בשני וידע שהוא ספק טמא, ונכנס למקדש בהעלם טומאה, לת"ק חייב ממה נפשך או מחמת ביאה ראשונה או מחמת ביאה שניה, ולר"ש פטור כיון שבכל כניסה אין ידיעה ודאית, ואף בכניסה שניה הרי כבר טבל אחרי כניסה ראשונה.

רבי יוחנן מבאר שלת"ק חייב משום שעשו ספק ידיעה כידיעה. ואמנם דווקא כאן עשו ספק ידיעה כידיעה, אבל באכל חתיכה שהיא ספק חלב ספק שומן, ונודע לו לאחר זמן שהיא ספק חלב, וחזר ואכל ספק חלב ונודע לו שהיא ספק חלב, לרבי מביא אשם תלוי על כל אכילה, ולר"ש מביא אשם תלוי אחד "דכתיב "על שגגתו אשר שגג" התורה ריבתה שגגות הרבה ואשם אחד, דכשם שידיעות ודאי מחלקות לחטאות, כך ידיעות ספק מחלקות לאשמות.

ולר"ל ת"ק ס"ל כרבי ישמעאל שא"צ ידיעה בתחילה, ואף שר"ל סובר שלרבי ידיעת ספק מחלקות לחטאות, והיה יכול להעמיד כרבי, מ"מ קמ"ל שלרבי ישמעאל א"צ ידיעה בתחילה.

שבועות שתיים

לאחר שנתבארו בארוכה דיני 'טומאת מקדש וקדשיו', (כיון שגם הם 'שתיים שהם ארבע' כמו שבועות, והם נתבארו בתחילת המסכת אע"פ שעיקר המסכת עוסקת בדיני שבועות כיון שדיניהם קצרים יותר), עובר התנא לבאר את דיני שבועות שהם עיקרה של המסכת, ודינים אלו יבוארו מכאן ועד סוף המסכת.

פרק זה עוסק בעיקר בדיני שבועת ביטוי, ובסוף הפרק יבוארו גם דיני שבועת שוא.

ענין שבועה ביטוי הוא שהאדם נשבע שיעשה או לא יעשה דבר מסוים, שהוא מחויב לקיים את שבועתו.

שבועת ביטוי נקראת כך על שם הפסוק "או נפש כי תשבע לבטא בשפתיים להרע או להיטיב, לכל אשר יבטא האדם בשבועה". וממשיך הפסוק "ונעלם ממנו וכו' והביא את אשמו לד' וכו' ואם לא תגיע ידו' וכו', והיינו שאם עבר על שבועתו מביא קרבן הנקרא 'קרבן עולה ויורד', והיינו שעשיר מביא כשבה או שעירת עזיים לחטאת (כמו קרבן חטאת), ועני מביא שתי תורים או שני בני יונה אחד לעולה ואחד לחטאת, ודל שבדלים מביא מנחת חוטא עשירית האיפה סולת.

"להרע או להיטיב" אין הכונה לדבר רע או טוב ממש, אלא טוב הכונה עשיה חיובית, ורע הכונה מניעת עשיה.

הפסוק מדבר על אדם שנשבע שיעשה או לא יעשה דבר מסוים בעתיד, ואילו הנשבע שעשה או שלא עשה דבר מסוים והדבר אינו נכון, יבואר להלן שנחלקו רבי עקיבא ורבי ישמעאל אם הוא חייב קרבן עולה ויורד.

שבועת שוא נקראת כך על שם הפסוק "לא תשא את שם ד' אלוקיך לשוא", והיינו הנשבע לחינם, כגון שנשבע על עמוד של שיש שהוא של זהב, (וכן הנשבע לבטל את המצוה, ששבועה זו היא לחינם מפני שהיא לא יכולה לחול כיון שהוא מושבע ועומד מהר סיני לקיים את המצוות), או הנשבע על אבן שהיא אבן, או הנשבע על דבר שא"א לעשותו כגון שלא יישן שלשה ימים. ועונשו הוא מלקות במזיד, אבל בשוגג הוא פטור מקרבן.

דיני שבועת ביטוי

שבועות שתיים שהם ארבע- שאוכל, שלא אוכל, והם מפורשים בפסוק דכתיב "להרע או להיטיב", דמשמע להבא, לא אוכל – להרע, אוכל – להיטיב, שאכלתי, שלא אכלתי, כדדריש ר"ע (כ"ה). מרביז.

לר"ע הנשבע שלא יאכל ואכל כל שהוא חייב, ולחכמים פטור, ולהלן כ"א: כ"ב. תבואר מחלוקתם.

פירוש לשון 'שאוכל'

במתני' מבואר ששבועה שאוכל מחייבת אותו לאכול, ומאידיך מצינו שהאומר שבועה לא אוכל לך, או שבועה שאוכל לך – באיסור שבועה יהא עלי מה שאוכל משלך, או לא שבועה שלא אוכל לך – לא יהא עלי באיסור שבועה מה שלא אוכל משלך, הא מה שאוכל לך יהא באיסור שבועה אסור לאכול. אביי מפרש דלשון 'שאוכל' תלוי, שאם מפצירים בו לאכול ואמר שלא יאכל ונשבע שבועה שאוכל, כוונתו שלא יאכל, ואם אין מפצירים בו לאכול כוונתו שיאכל. ולרב אשי צריך לשנות 'שאי אוכל לך', וקמ"ל דלא אמרינן שנכשל בלשונו ולא נתכוין לומר שאי.

לשון מבטא ולשון איסר, ודין מתפיס בשבועה או בנדר

בפרשת נדרים כתוב לשון 'מבטא' כגון "או מבטא שפתיה אשר אסרה על נפשה", וכן לשון איסור כגון "לאסור איסר". הגמרא מבארת אלו איסורים חלים ע"י לשונות אלו, ומה דינם, והאם מתפיס בשבועה חייב קרבן ומלקות כמו בשבועה רגילה או לא, וכן יבוארו דינים השייכים למתפיס בנדר.

ב. שיטת אביי שלשון מבטא -האומר מבטא ככר זו עלי, הוא לשון שבועה, דכתיב "או מבטא שפתיה אשר אסרה על נפשה" במה אסרה, במבטא. אבל לשון איסר -שאמר איסר ככר זה עלי, הוא לשון התפסה בשבועה – כנשבע על הככר וחזר ואמר על ככר אחר הרי זה כזה, שהתפיס את השני בראשון, ואסור, אך יש להסתפק באיסור איסר אם המתפיס בשבועה כמוציא שבועה מפיו, וחייב קרבן ומלקות, או שאינו נחשב כמוציא שבועה מפיו, ופטור. עוד

מצינו שאביי אמר שהמתפיס בשבועה הרי הוא כמוציא שבועה מפיו. לרש"י 'איסר' היינו האומר 'איסר ככר זה עלי'.

שיטת רבא שהתפסה בשבועה אינה כמוציא שבועה מפיו, ולשון מבטא הוא לשון שבועה, ולשון איסר אם הוציאו בלשון שבועה הוא לשון שבועה וחייב קרבן, ואם הוציאו בלשון נדר הוא נדר ופטור מקרבן, (כן סובר רבי יוחנן), ולכן כתבו הכתוב בין נדר לשבועה, דכתיב "ואם בית אשה נדרה או אסרה איסר על נפשה בשבועה".

התפסה בנדר - איתא בברייתא האומר הרי עלי שלא אוכל בשר ושלא אשתה יין כיום שמת בו אביו, או כיום שמת בו פלוני, או כיום שנהרג בו גדליה בן אחיקם, או כיום שראה ירושלים בחורבנה, אסור.

שמואל אמר דמיירי שכבר היה נדור שלא לאכול בימים אלו.

לאביי (הנ"ל) כמו שרואים כאן שמתפיס בנדר הרי זה נדר והרי הוא ב"לא יחלל", ה"ה מתפיס בשבועה.

ולרבא איירי בעיקר נדר ולא במתפיס בנדר, (דמתפיס בנדר אינו נדר), ואשמועינן שצריך לתלות את הנדר בדבר האסור מחמת נדר, דכתיב "איש כי ידור נדר לד' – " עד שידור בדבר הנדור, וקמ"ל שאף בתלה ביום שנהרג בו גדליה בן אחיקם חל הנדר, אע"פ שהוא אסור בו גם לולא הנדר. לרש"י אף אם יום זה היה אסור מדאורייתא היה חל עליו הנדר, דאמרינן לקמן (כ"ה). שהנדרים חלים על דבר מצוה כדבר הרשות.

עוד מדיני שבועה

ב: שבועה להבא- הנשבע שאוכל או שלא אוכל, לרב דימי אזהרתו שלא לעבור על שבועתו מ"לא תשבעו בשמי לשקר" והיינו שלא תשבעו בשמי כדי לשקר לאחר זמן, וצריך להתרות בו משום לאו זה. ולרבינן (כ"א.) אזהרתו מ"לא יחל דברו".

שבועה לשעבר- הנשבע שאכלתי או שלא אכלתי וזה אינו אמת, לרב דימי אזהרתו מ"לא תשא את שם ד' אלוקיך לשוא", דכל שבועה דלשעבר שאינה אמת קרויה שבועת שוא, דשוא היינו כלום, ושבועה זו יצאה מפיו לבטלה, ובנדר עובר משום "לא יחל דברו" דמשמע להבא, ואין הכונה לשבועה שהרי בזה עובר על "לא תשבעו בשמי לשקר"). ולרבינן בשם רבי אבהו אזהרתו מ"לא תשבעו בשמי לשקר", והיינו שבשעת שבועה לא תהיה שקר, ולדבריו שבועת שוא היינו הנשבע לשנות דבר ידוע כגון על איש שהוא אשה.

שבועת שוא ושקר אחד הם- אין לפרש ששניהם לשעבר, שהרי לרב דימי שקר הוא להבא, ואין לפרש בדביבור אחד נאמרו כמו "זכור ושמור", דשם יש נ"מ לחייב נשים בקידוש, דקידוש נפקא לן מדכתיב "זכור את יום השבת לקדשו" – זכרהו על היין, ואע"ג שבשאר מצוות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות, בזו חייבות דכיון דאיתנהו בשמירה דכל מצוות לא תעשה בין שהזמן גמריא בין שלא הזמן גרמא נשים חייבות, איתנהו בזכירה, אבל כאן למה נ"מ. אלא הכונה שכשם שלוקה על שבועת שקר כשיש בזה מעשה, כך לוקה על שבועת שוא אע"פ שאין בו מעשה, וקמ"ל דלא נימא ד"לא ינקה" היינו שאף ע"י ב"ד אין עונשים אותו, אלא כיון דכתיב "לא ינקה ד' - " דווקא ד' לא ינקה אבל ב"ד עונשים. או שהכונה אחד הם שגם בשבועת שוא שאכלתי ושלא אכלתי חייב קרבן עולה ויורד, וכשיטת ר"ע דמחייב לשעבר כלהבא.

כ"א. מלקות על שבועה ובלאו שאין בו מעשה- לרבי יוסי הגלילי אין לוקין על לאו שאין בו מעשה, חוץ מנשבע שלוקה אף בלא מעשה, דכתיב "כי לא ינקה ד' " משמע שבי"ד מלקין ומנקים וכו"ל, ושבועת שקר ילפינן מדכתיב "לשוא ב' פעמים, דאם אינו ענין לשוא תנהו ענין לשקר, (ואיירי כשנשבע לשקר לשעבר, שאכל או שלא אכל, דבפירוש ריבתה תורה שבועת שקר דומיא דבשבועת שוא, דאיירי בלשעבר. אבל הנשבע לעתיד שיאכל ולא אכל, אינו לוקה, לרבי יוחנן מפני שאין בו מעשה, ולריש לקיש מפני שזה התראת

ספק שיכול לומר עדיין יש שהות ביום, ואין המתרה יכול לכוין שיעבור היום בתוך כדי דיבור של התראה. והנשבע שלא יאכל ואכל פשיטא שלוקה, שהרי יש בזה מעשה). וכן המימר, או המקלל את חבריו בשם המיוחד, לוקה אע"פ שאין בו מעשה.

הנשבע ג' פעמים שלא יאכל ככר זו ואכלה אינו חייב אלא אחת דאין שבועה חלה על שבועה, דהשבועה השניה היא שבועה לקיים את המצוה דפטור, וזו היא שבועת ביטוי שחייב על זדונה מכות ועל שגגתה קרבן עולה ויורד, אבל הנשבע שיאכל ולא אכל אינו לוקה אבל חייב קרבן עולה ויורד.

הנשבע שאכל או שלא אכל לרבי עקיבא חייב קרבן, אמנם מודה ר"ע שאין קרבן בשבועת שוא, ולרבי ישמעאל פטור מקרבן וחייב מלקות, (ומחלוקתם מבוארת להלן כ"ה).

מאיזה שיעור אכילה חייב

נחלקו רבי עקיבא וחכמים האם מי שנשבע שלא יאכל ואכל כל שהוא פטור, ככל איסורי אכילה ששיעורם בכזית, או ששבועה חמורה משאר איסורים וכבר בכל שהוא חייב, ולר"ש בכל איסורי חייב בכל שהוא. ולהלן יבואר מתי נחלקו, וטעמי מחלוקתם.

כ"א: בשבועה- הנשבע שלא יאכל ואכל כל שהוא, לחכמים פטור, ולר"ע חייב, ואף דבשאר איסורי תורה מודה ר"ע שאינו חייב אלא בכזית, שאני הכא דאם היה מפרש להדיא שאוסר כל שהוא היה חייב, וא"כ ה"ה בסתמא, דיש לומר שאין כוונת הנשבע על אכילה של תורה, אלא כלשון בני אדם, ונתכוין לאסור על עצמו כל שהוא.

שיטת רבי שמעון שאף **בשאר איסורים** חייב מלקות כשהתרו בו אף במשהו, ולא אמרו כזית בהלכה למשה מסיני אלא לחיוב קרבן על שגגת כרת.

ראיות שלר"ע בעלמא אינו חייב אלא בכזית-

נזיר ששרה פתו ביין, לר"ע אם יכול לצרף מהפת והיין כזית חייב, דהיתר מצטרף לאיסור באיסורי נזיר, ומבואר שבכל שהוא פטור.

הנשבע שלא יאכל ואכל מאכלות אסורות לר"ש פטור ולחכמים חייב קרבן שבועה. וצ"ב בדברי חכמים, שהרי הוא מושבע ועומד מהר סיני ואין שבועה חלה על שבועה, ואמרו רב ושמואל וריו"ח דאיירי בכולל דברים המותרים עם דברים האסורים, דמיגו שחלה השבועה על הדברים המותרים היא חלה גם על הדברים האסורים לאוסרם באיסור שבועה, ור"ש לית ליה איסור חל על איסור אפילו ע"י כולל. ולריש לקיש גם לרבנן לא אומרים כולל באיסורי שבועה, אלא מיירי או בנשבע להדיא על חצי שיעור שאינו מושבע עליו מהר סיני, וכרבנן דמתני' דס"ל שבסתמא אין כוונתו לכל שהוא, ובמפרש מודו, או בסתם ואליבא דר"ע דס"ל שבסתמא דעתו על כל שהוא, ומבואר שבלא השבועה לא היה אסור בכל שהוא.

ביאור טענת חכמים היכן מצינו שחייב בכל שהוא-

אף **שהאוכל נמלה** וכן כל בריה קטנה חייב מלקות בכל שהוא לכו"ע, בריה שאני. וכן **הנשבע בפירוש על פחות משוה פרוטה** הוי כבריה דאיהו אחשביה במה שאסרה עליו. וכן האומר **קונם ככר זה עלי** חייב בכל שהוא, דהוי כמפרש, שהרי לא פירש אכילה.

ואף **שהאוכל הקדש** חייב משום מעילה בפחות מכזית, מ"מ הא בעינן שוה פרוטה שזהו שיעורו.

כ"ב. האוכל עפר פחות מכזית, רבא מסתפק אם חייב, ואף אי נימא דחייב, מ"מ טענת חכמים היא דבמידי דאכילה לא מצינו שחייב בכל שהוא.

ביאור טענת ר"ע היכן מצינו שמדבר מביא קרבן
בשביל ביטול דיבורו, וכיון שהחיוב משום ביטול דיבורו גם בפחות מכזית ביטל דיבורו, דדעתו לאסור עצמו בכל שהוא.

אף **שמגדף** (-מברך את השם) חייב קרבן לר"ע שחולק על חכמים, התם עצם הדיבור הוא חטא, ולא אסר דבר בדיבורו.

ומה **שנזיר** שמדבר ואוסר בדיבורו מביא קרבן ביום תגלחתו, זה אינו על דיבורו, אלא כדי להתיר לו לשתות יין.

ומה **שהקדש** אוסר בדיבור את מה שהוא מקדש, ואם החליף דיבורו ונהנה ממנו מביא קרבן מעילה, זה איסור לכל העולם.

ובקונמות שהאיסור הוא רק עליו, צ"ל דקסבר ר"ע שאין מעילה בקונמות דלא קרינן ביה 'מקדשי ד' " שהרי זה חולין לשאר כל אדם.

מתי נחלקו ר"ע וחכמים-

בסתם, אבל במפרש לכו"ע חייב בכל שהוא, דכבריה דמי, וכן הנשבע שלא יטעם לכו"ע חייב בכל שהוא.

בקונמות- לרב פפא בקונמות מודים חכמים שחייב בכל שהוא, כיון שלא הזכיר אכילה. והא דאיתא בברייתא שיש צירוף בקונמות לכזית אם אסר על עצמו שני ככרות ואכל מעט מזה ומעט מזה, אבל בשבועות אין צירוף, (ולר"מ אף בקונמות אין צירוף), לא איירי שאסר כל אכילה בפני עצמה, דבעינן שיעור אכילה בדבר אחד, אלא איירי שאמר 'אכילה משניהם עלי קונם', והא דבשבועות אין מצטרפים כהאי גוונא, כדאמר רב פנחס דשאני שבועות שכיון שעל כל אכילה חייב חטאת בפני עצמה, שאם אמר שבועה שלא אוכל מזו ומזו ואכל כזית מזו וכזית מזו בהעלם אחד חייב שנים, דכתיב 'והיה כי יאשם לאחת מאלה' – לחייבו על כל אחת ואחת, וגם כשאמר מזו ומזו זה נחשב ב' שבועות, ולכן גם כשאכל חצי מזו וחצי מזו אין מצטרפים, אבל קונמות למ"ד יש מעילה בקונמות אם נהנה מזה וחזר ונהנה מזה חייב אחת, דכולהו חדא מעילה, ואם עשה זאת בשתי העלמות חייב שנים אפילו בככר אחד, וכן לענין מלקות, בהתראה אחת לוקה אחד, ובשתי התראות לוקה שנים אפילו בככר אחד, כדמצינו בנזיר שאם אמרו לו אל אשתה אל תשתה חייב על כל אחת ואחת, (ולפי זה ר"מ אמר ששבועות מצטרפות כקונמות אע"פ שהם חלוקות, דלית ליה דרב פנחס). ולרבינא לא אמר רב פפא שבקונמות חייב בכל שהוא אלא לענין מלקות, והברייתא שמצריכה צירוף היינו לענין קרבן, דבעינן שוה פרוטה, וסברי רבנן שיש מעילה בקונמות, ולכן האומר ככר זו עלי הקדש הוא מעל וחבירו לא מעל ואין לה פדיון להתייה לו, דלא נאמר פדיון באיסורים, (אבל באומר ככר זו הקדש בין הוא בין חבריו מעל, ולכן יש לה פדיון לענין שתופסת פדיונה ויוצאת לחולין, דכתיב בהקדש "ופדה בערכך", ולר"מ באומר ככר זו עלי הקדש אף הוא לא מעל דאין מעילה בקונמות).

כ"ג: הנשבע שלא יאכל ואכל עפר פטור דעפר אינו בר אכילה, ואם נשבע שלא יאכל עפר חייב, ורבא מסתפק אם כוונתו לכזית כשיעור אכילה, או לכל שהוא כיון שזה אינו ראוי לאכילה, תיקו. ואין להוכיח ממה שבגבילה אם לא פירש דעתו על כזית, אע"פ שהיא כעפר דלא חזיא לאכילה לישראל, דנבילה בת אכילה היא ושייך בה שיעורא, אלא שהיא אסורה.

הנשבע שלא יאכל חרצן- רבא מסתפק אם כיון שהוא נאכל ע"י תערובת עם הענבים דעתו לאסור בכזית, או שכיון שאינו נאכל בפני עצמו דעתו על משהו, תיקו.

נזיר שנשבע שלא יאכל חרצן בסתמא כוונתו לכזית כיון שהזכיר אכילה, וממילא לא חלה השבועה כיון שכבר מושבע ועומד מהר סיני על אכילת כזית, (וכדחזינן שהנשבע על נבילה, לא חלה השבועה על פחות מכזית אא"כ פירש).

שבועה על אכילה ושתיה

להלן יבואר מתי הנשבע שלא יאכל כולל בשבועתו גם שלא ישתה, ומנלן, ומתי חייב אחת על אכילה ושתיה ומתי חייב שתיים, ומה הדין כשפירט כמה סוגי אכילות או שתיות, האם חייב על סוגים אחרים וכמה חייב כשאכל כמה מהסוגים שפירט.

הנשבע שלא יאכל, ואכל ושתה, אינו חייב אלא אחת, ואף שהשבועה כוללת גם שתיה, חייב אחת, דהוה ליה כאכל ואכל בהעלם אחד.

הנשבע שלא יאכל וישתה, ואכל ושתה, חייב שתיים, דהוו להו שתי שבועות.

הנשבע שלא יאכל, ושתה, חייב.

כ"ג. המקור ששתיה בכלל אכילה- אי בעית אימא סברא, דדרך לומר נלך לטעום והכונה לאכילה ושתיה, ואי בעית אימא קרא, דכתיב "ונתת הכסף... ובשכר... ואכלת" מכאן ששתיה בכלל אכילה, דאין לומר שהכונה לדבילה קליעית שהיא משכרת, (שחייב אם אכלה או שתה דבש וחלב, ונכנס למקדש) דגמרו 'שיכר שיכר' מנזיר שהכונה ליין. אבל אין ללמוד מדכתב "ואכלת... מעשר דגגן ותירושך", והרי תירוש הוא יין, די"ל דאיירי שאכלו ע"י אניגרון -מין מאכל שרגילים לתת לתוכו יין.

והא דאם נשבע שלא יאכל ושלא ישתה, ואכל ושתה, חייב שתיים, אף דשתיה בכלל אכילה, הטעם הוא מפני שכיון שאמר גם שלא אשתה גילה דעתו שאינו כולל שתיה באכילה.

כמה סוגי אכילות- הנשבע שלא יאכל, ואכל פת חיטים ופת שעורים ופת כוסמין, אינו חייב אלא אחת, ואם אמר שלא אוכל פת חיטים ופת שעורים ופת כוסמין, חייב על כל אחד, דכוונתו להחיל שבועה נפרדת על כל מין. ואין לומר שכוונתו לאסור עצמו דווקא מאלו ולא מאחרים, ולא לחלקם לשבועות שונות, דא"כ לא היה לו לחזור ולומר פת בכל אחת ואחת, דאם בא לומר שכוונתו לפת ולא לכוס, די שיאמר פת חיטים ושל שעורים ושל כוסמין, ואם בא לאפוקי תערובת לומר שאין כוונתו דווקא לפת שיש בה את כל המינים בערבוביא אבל של כל מין בפני עצמו יאכל, היה לו לומר פת חיטים וכן של שעורים וכן של כוסמין.

כ"ג: כמה סוגי שתיות- הנשבע שלא ישתה, ושתה כמה מיני משקין, אינו חייב אלא אחת, ואם נשבע שלא ישתה יין שמן ודבש, ושתה, חייב על כל אחת ואחת. וכיון דהכא לא פירט משקה בכל אחד, א"כ כדי שנדע שכוונתו לחלקם ולא להתיר עצמו במשקין אחרים, צ"ל דאיירי שמשקין אלו עומדים לפניו, וממה שלא אמר שלא אשתה אלו ומינייהו, רואים שכוונתו לחלקם, (אמנם אם אמר שלא אשתה אלו, י"ל שכוונתו שישתה אחרים, ואם אמר כגון אלו, י"ל שכוונתו דווקא כשיעור זה ולא פחות או יותר, ואם אמר שלא אשתה ממין אלו, י"ל שכוונתו שאותם עצמם כן יוכל לשתות). ולרב אחא מיירי שחבירו הפציר בו לשתות יין שמן ודבש, ומזה שפירט ולא נשבע שלא ישתה עימו שהרי הוא נשבע על מה שמפצירים בו, רואים שכוונתו לחלק.

ובמקרה הנ"ל אינו נאסר איסור אחד הכולל את כולם, ועוד איסור על כל אחד, שאם נאסר בכללם לא חלה השבועה על הפרטים כיון שהוא כבר אסור בהם. אמנם התובע פקדון של חיטים שעורים וכוסמין, ו**נשבע שאין לך בידי** חיטים שעורים וכוסמין חייב על כל מין ומין, ואמר רבי יוחנן שפרוטה מכולם מצטרפת לחייבו על השבועה אשם אחד, ונחלקו רב אחא ורבינא אם יש כאן שבועה נוספת על הכלל שאמר שבועה שאין לך בידי, שזו שבועה נוספת בפני עצמה, ונמצא חייב ארבע, או שאינו חייב אלא על הפרטים ונמצא חייב שלש, (ואם נשבע שאין לך בידי כולם, אינו חייב אלא אחת).

הנשבע שלא יאכל, ואכל אוכלין **שאינם ראויים** לאכילה, ושתה משקין שאינם ראויים לשתיה, פטור.

מתי חלה השבועה גם על מאכלות אסורות, ודין איסור חל על איסור

שבועה לבטל את המצוה לא חלה (ולוקה משום שבועת שוא), אא"כ פירש להדיא שגם זה בכלל השבועה, וכלל בשבועתו דברים נוספים, או שהוסיף בדבר שנשבע עליו איסור נוסף שלא היה אסור בו קודם, והדבר תלוי בכללי אין איסור חל על איסור, וכדלהלן.

הנשבע שלא יאכל ואכל מאכלות אסורות, אם נשבע בסתמא אין בכלל השבועה מאכלות אסורות, ואף אם פירש להדיא שאוסר מאכלות אסורות לא חלה השבועה כיון שמושבע ועומד מהר סיני.

והא דאיתא במתני' שחייב על מאכלות אסורות, ור"ש פוטר-

כ"ד. לרב ושמואל ורבי יוחנן מיירי שכלל באיסור גם דברים המותרים. וטעמא דר"ש דפטר מחטאת משום דלית ליה איסור כולל, וכמו שמצינו שר"ש פוטר אוכל נבילה ביוה"כ, שאע"פ שיוה"כ הוא איסור כולל, לא חל האיסור על איסור נבילה או על איסור אבר מן החי.

ולריש לקיש אינו חייב אלא אם פירש שאוסר גם חצי שיעור וכרבנן, או לר"ע שבנשבע סתם אסור בכל שהוא, אבל מה שכלל דברים המותרים אינו סיבה שיחול גם על האסורים, דלא אמרינן כולל באיסור הבא ע"י עצמו כגון שבועה שחלה ע"י דיבורו, אלא רק באיסור הבא מאיליו, כגון על נבילה ביוה"כ, כיון שאיסור יוה"כ חל גם על שחוטא. וטעמא דר"ש משום דס"ל שבכל האיסורים אסור בכל שהוא, ורק למלקות בעינן כזית, וא"כ גם לענין זה הוא מושבע ועומד.

והנה בשבועה בעינן "להרע או להיטיב", והיינו בדבר ששייך בו לאו והן, לריש לקיש ניחא, דאם נשבע שיאכל חצי שיעור נבילה אין זה שבועה לבטל את המצוה, ולרבי יוחנן לא חלה שבועה שלא יאכל מאכלות אסורות, דאף שבנשבע שלא יאכל שייך כולל, הרי בנשבע שיאכל לא חלה השבועה, וא"כ הא דתני במתני' שהנשבע שלא אוכל ואכל אוכלים שאינם ראויים, לא מיירי במפרש אלא בסתם, וממילא השבועה כוללת גם נבילה וחלה ע"י כולל, והא דתני שאם נשבע שלא יאכל ואכל אוכלין שאינם ראויים פטור מיירי באכל עפר, אבל נבילות ראויות לאכילה ואריא הוא דרביע עליהו, ומשכחת לה בלאו והן, שאם נשבע בסתם שיאכל יכול לקיים שבועתו בדברים המותרים. וכתב רש"י שי"ג דמיירי בנבילה מסרחת, והקשה רש"י דמסרחת לא מיקריא נבילה, ועוד שא"כ זה לא קשור לדברי רבא.

ואם אסר את אשתו בקונם אם אכל היום, ואכל מאכלות אסורות, אשתו אסורה, כיון שהחשיבם באכילתו וגילה דעתו שאינו קץ בהם.

כ"ד: איסור כולל-

מה המחלוקת אם חל איסור כולל- למ"ד שאיסור חל על איסור באיסור כולל, חל האיסור כמו באיסור מוסיף. (איסור כולל היינו שבאותו דבר שנאסר לא התווסף כלום, אלא שנאסרו גם דברים אחרים, ואיסור מוסיף היינו שבאותה חתיכה התווסף איסור שלא היה בה עד כה, כגון חלב קודש שהיה אסור להדויט ומותר להקרבה ונעשה נותר שנאסר גם להקרבה). והמ"ד שאיסור כולל לא חל, ס"ל שיש לחלק בין תוספת באותה חתיכה, לתוספת בחתיכה אחרת. דמאן דס"ל שבאיסור כולל אין איסור חל על איסור, מודה באיסור מוסיף.

רבא מחדש שלמ"ד שאיסור חל על איסור באיסור כולל, אם נשבע שלא יאכל תאנים וחזר **ונשבע שלא יאכל תאנים וענבים**, חשיב איסור כולל, אף שהאיסור חל ע"י האדם עצמו.

ולפי זה הא דתני **ששייך להתחייב על אכילה אחת** -) כזית אחד) **ד' חטאות ואשם אחד**, והיינו בטמא שאכל חלב שהוא נותר מן המוקדשין ביום הכיפורים, שהוא חייב משום חלב ונותר ויוה"כ ומשום טמא שאכל, ואשם מעילות, ואפילו כהן הוי מעילה בחלב דכתיב "כל חלב לד' " לרבות אימורי קדשים קלים למעילה, ואיסורים אלו חלים על איסור אחר, דמשנולדה נאסר חלבה, וכשהקדישה מיגו שחל איסור מוקדשים על הבשר והעור הוא חל גם על החלב, וכשנעשה נותר מיגו שנאסרה החתיכה לגבי מזבח התווסף איסור גם לגבי האדם, וכשנטמא האדם מיגו שהוא נאסר בקדשים הנאכלים נאסר גם בחלב, וכשהגיע יוה"כ מיגו שנאסר בחולין נאסר גם באותה חתיכה. (ולר"מ יכול להתחייב גם על הוצאת שבת אם הוציאו בפיו בשעת אכילה, (אבל משום יוה"כ קסבר אין עירוב והוצאה ליוה"כ), אמרו לו אינו מן השם דאין האיסור קשור לאכילה אלא משום הוצאה). ואי נימא דאמרינן איסור כולל באיסור הבא מעצמו צ"ב למה לא מנו שנשבע שלא יאכל תאנים וחלב שחל האיסור בכולל.

הגמרא מביאה ו' תירוצים על שאלה זו:

א' לא מנו איסור הבא מעצמו אע"פ שזה חל, (ומוקדשין - אשם מעילות שבא מכח ההקדש, היינו בכור דקדושתו מרחם).

ב' לא מנו אלא דבר שא"א להתירו ע"י שאלה, (ומוקדשין אשם מעילות שחל ע"י הדיבור שהקדישו, היינו בכור וכנ"ל).

ג' לא מנו אלא קרבנות קבועים ולא קרבן עולה ויורד, (וטמא שאכל קודש היינו נשיא וזרבי אליעזר דס"ל שנשיא מביא שעיר על טומאת מקדש וקדשיו, שרק בו כיון שיש איסור כרת בחטאת קבועה מביא הנשיא שעיר במקום קרבן עולה ויורד, אבל על שמיעת קול וביטוי שפתיים לא).

ד' לרב אשי לא מנו אלא דבר שיש לו שיעור, ולשבועה אין שיעור במפרש, (ובהקדש בעינן שוה פרוטה וזה שיעורה).

ה' לרב אשי מאויריא לא מנו אלא חיוב חטאת על דברים שבמזיד עונשם כרת, ולא לאו כמו שבועת ביטוי (אמנם באשם מעילה נמנה גם לאו).

ו' לרבינא לא מנו אלא איסורים שחלים על ממשות, אבל שבועה שחלה אם נשבע שלא יישן שהשינה אין בה ממשות לא מנו.

על מה חלה שבועת ביטוי

כ"ה. שבועה חלה גם על דברים של אחרים, כגון שנשבע שיתן מתנה לאיש פלוני (והוא עשיר, דאילו בצדקה לעני, הרי מושבע ועומד מהר סיני, דכתיב "נתון תתן לו") או שלא יתן, או שנתן, או שלא נתן.

שבועה חלה גם על דברים שאין בהם ממש, כגון שנשבע שיישן (פחות מג' ימים, אבל ג' ימים מלקין אותו משום שבועת שוא כיון שזה דבר שאי אפשר, וישן לאלתרו), או שלא יישן, או שישן, או שלא ישן, וכן על זריקת צרור לים שאין בזה הנאה, אבל נדר לא חל על דבר שאין בו ממש, אמנם אם אמר קונם עיני בשינה חל האיסור על העין.

נדרים חמורים משבועות, שנדרים חלים על דבר מצוה כגון קונם סוכה שאני עושה לולב שאני נוטל, משא"כ שבועות.

אי בעינן בשבועה שיוכל להשבע לשעבר ולהבא, ושיוכל להשבע על לאו ועל הן

להלן יבואר האם הנשבע על מה שהיה חייב מלקות, או רק הנשבע על העתיד, והאם חייב בשבועה שאינה שייכת בין על העבר בין על העתיד, או שאינה שייכת בין ללאו (-לא אעשה) בין להן (-אעשה).

שיטת רבי ישמעאל שאינו חייב אלא הנשבע על העתיד, (והיינו שאינו חייב קרבן, אבל מלקות חייב. כ"א.), ואם נשבע שפלוני זרק צרור לים או שנשבע שלא זרק, לרבי ישמעאל פטור, שהרי אפי' דבר ששייך להבא פטור בלשעבר, **ולרבי עקיבא** שמחייב גם בלשעבר, לרב חייב כיון שיוכל להשבע בין ללאו בין להן, ולשמואל פטור כיון שאינו יכול להשבע על העתיד שזירוק או לא זירוק, שזה שבועת שוא, דאין פלוני ברשותו לזרוק ולא לזרוק.

כ"ה: שבועה על דבר מצוה- הנשבע לבטל את המצוה ולא ביטל פטור. ואם נשבע לקיים את המצוה ולא קיים, לרבי יהודה בן בתירא חייב, דאם על רשות חייב כ"ש על מצוה, ולחכמים פטור כיון שלא יכול להשבע שלא יעשה אותה. הגמ' אומרת שלרבי יהודה בן בתירא מודה שמואל שחייב, דאם א"צ לאו והן אף דכתיב בהדיא "להרע או להיטיב", כ"ש שא"צ לשעבר ולהבא שזה לא מפורש בפסוק, ומחלוקת רב ושמואל היא אליבא דרבנן, אם צריך להבא ולשעבר כמו שצריך לאו והן, או שרק לאו והן התרבו מ"להרע או להיטיב".

הנשבע שלא הניח תפילין היום, לרב חייב קרבן, ולשמואל אינו חייב אלא מלקות.

הנשבע לשנות את הידוע לאדם כגון על עמוד של אבן שהוא של זהב, אם כבר היה ניכר לג' בני אדם שהוא של אבן הרי זו שבועת שוא, דדבר שידוע לג' בני אדם הוא מפורסם, ואם אינו ניכר לג' בני אדם, לרב עובר משום שבועת ביטוי, ולשמואל אינו עובר אלא משום שבועת שקר, אבל משום שבועת שוא לא כיון דאינו יכול להשבע שיהא של זהב.

האומר לחבירו שבועה שאני יודע לך עדות ונמצא שאינו יודע, אמר אביי שבזה פטור אף לרב, כיון דאינו שייך בנשבע איני יודע לך עדות דזה שבועת העדות ולא שבועת ביטוי, ומודה רב דאף דלא בעינן להבא ולשעבר בעינן לאו והן, ולא משכחת לה לאו, דהנשבע איני יודע לך עדות לא חייבתו תורה משום שבועת ביטוי להתחייב בה חוץ לבי"ד, אלא משום שבועת העדות ואינה אלא בבי"ד ובראוי להעיד. (ולהלן הגמ' אומרת שאביי חזר בו מזה, או שרב פפא אמר את אחת המימרות -הוא מלך אחרי אביי ורבא, ולא ידעו התלמידים אם אמרה מדעו או בשם רבו), אבל הנשבע שידע או שלא ידע עדות דאיתיה בלאו והן וליתיה בלהבא, דנשבע לבטל את המצוה הוא, או שנשבע שהעיד או שלא העיד, לרב חייב ולשמואל פטור.

למה שבועת העדות יצאה מכלל שבועת ביטוי לפרשה בהדיא ולחייבו באותו קרבן, לשמואל כדי לחייב אף דלא שייך בלהבא, ולרב שהיא בכלל שבועת ביטוי, רבנן אמרו לאביי דנ"מ לחייבו שתיים אם הוא ראוי להעיד וכפר בבי"ד, ואביי דחה דכתיב בהאי עניינא "אם יאשם לאחת מאלה" שאין לחייבו אלא אחת, אלא כדי לחייב על המזיד דליתיה לשבועת ביטוי, כשוגג, דבכולן -בכל הכתובים בקרבן עולה ויורד – שבועת ביטוי וטומאת מקדש וקדשיו, נאמר "ונעלם", והכא בשבועת העדות לא כתיב "ונעלם". והוה מצי למימר לחייבו אפילו במושבע מפי אחרים בלא ענייית אמן, משא"כ בשבועת ביטוי. ושיטת רבא שאינו לוקה שתיים, משום שדבר שהיה בכלל (-שבועת העדות היתה בכלל שבועת ביטוי) ויצא לידון בדבר החדש (בראויים להעיד ובבי"ד) אין לך בו אלא חידושו בלבד, וא"צ למעט מ"לאחת", אלא לומדים מזה שבשבועת ביטוי אם אמר שבועה שלא אוכל ואכל פת חטים ופת שעורים ופת כוסמין אינו חייב אלא אחת.

כ"ו. ביאור מחלוקת רבי ישמעאל ור"ע בשבועה דלשעבר- רבי ישמעאל היה תלמידו של רבי נחוניה בן הקנה שהיה דורש את התורה בכלל ופרט וכלל, וכתיב "או נפש כי תשבע (-כלל) להרע או להיטיב (-פרט) לכל אשר יבטא האדם" (-כלל), הכלל מרבה דברים שאין בהם הרעה והטבה -שאזוק צרור לים, והפרט ממעט אפי' דברים שיש בהם הרעה והטבה, אם זה שבועה דלשעבר. ורבי עקיבא שהיה תלמידו של נחום איש גם זו שהיה דורש רבוי ומיעוט ורבוי, דורש מהפסוק הנ"ל רבוי מיעוט ורבוי, וריבה הכל, ולא מיעט אלא דבר מצוה, דדבר שאי אפשר הוא, וה"ה למשנה את הידוע לאדם. ומה שרבי ישמעאל לא מרבה לשעבר וממעט דברים שאין בהם הרעה והטבה, משום שהרבוי הוא דבר שאסור משום "לא יחל דברו" דלא משמע אלא בדבר שאפשר לו לקיים שבועתו, והיינו להבא, ולא משום בל תשקרו -שבשעה שתשבעו לא תצא לשקר, או משום דכתיב "כי תשבע לבטא" שהשבועה קודמת למעשה ולא שהמעשה קודם לשבועה.

כמה דינים הנלמדים מפרשת שבועה

להלן יבוארו כמה דינים בשבועה הנדרשים מהפסוק "או נפש כי תשבע לבטא בשפתיים להרע או להיטיב לכל אשר יבטא האדם בשבועה ונעלם ממנו והוא ידע ואשם לאחת מאלה".

האנוס בשבועתו וכגון רב כהנא ורב אסי שכל אחד נשבע מה אמר רב, שמי שטעה היה אנוס בשבועתו, פטור, דכתיב "האדם בשבועה" – שהיא אדם בשעת שבועה, שיהא ליבו עלי, פרט לאנוס כגון בשבועה דלשעבר וסבור שנשבע באמת, וליבו אנוס.

המזיד בשבועתו פטור, דכתיב "ונעלם".

העלם שבועה והעלם חפץ - כתיב "ונעלם ממנו" ללמד שחייב על העלם שבועה ולא על העלם חפץ. במערבא טענו ששייך רק העלם שבועה בלא חפץ, כגון שנשבע שלא יאכל פת חיטים, וחשב שנשבע שיאכל פת חיטים, אבל לא שייך העלם חפץ בלא שבועה, שאם סבר שנשבע על פת שעורים, גם זה נחשב העלם שבועה. ולרב יוסף משכחת לה כגון שהכניס ידו לסל כדי להוציא פת שעורים ועלתה בידו של חיטים, שזכר את השבועה ולא ידע מהו החפץ, וחשיב העלם חפץ כיון שאם היה יודע שזה חיטים היה פורש, ולאביי חשיב העלם שבועה כיון שעל הפת שבידו יש העלם שבועה.

ואם נעלמו ממנו גם החפץ וגם השבועה, רב נחמן אמר שחייב שהרי העלם שבועה בידו, ואמר לו רבא שפטור שהרי העלם חפץ בידו, ורב אשי אמר שבודקים אם פרש מחמת השבועה או מחמת החפץ, ואמר לו רבינא שאין נ"מ כיון שהוא פורש מהחפץ בגלל השבועה ופטור.

כ"ז: שבועת ביטוי דלשעבר - אם ידע הרי הוא מזיד ובקרא כתיב "ונעלם" (ולהבא משכחת לה שבשעת שבועה דעתו מיושבת עליו ולאחר זמן נתעלמה ממנו השבועה), ואם לא ידע הוא אנוס דהא בעינן "האדם בשבועה", ואינו חייב קרבן אלא כשידע שאסור להשבע ולא ידע אם חייבים על זה קרבן, ואף לרבנן דפליגי אמונבז וס"ל בכל התורה ששגגת קרבן לא שמה שגגה, הכא דחידוש הוא שחייב קרבן על לאו בלי כרת, אף לרבנן ששגגת קרבן שמה שגגה.

הנשבע על ככר והוא בסכנה מותר לאוכלה, ואם הוא מצטער (והיה אוכל גם אם היה יודע שנשבע) ואכלה בלא לזכור את השבועה, פטור, כיון שאינו 'שב מידיעתו'.

שבועה במחשבה - אם גמר בליבו להוציא שבועה בשפתיו ולא הוציא לא חלה השבועה, שלא נתכוין שתהא שבועה עד שיוציאנה בשפתיו, דכתיב "לבטא בשפתיים", ואם גמר בליבו להשבע ולא היה בדעתו להוציא בשפתיו, לרב ששת חלה השבועה, ולשמואל גם בזה לא חלה השבועה, וכן בגמר בליבו להוציא פת חיטים והוציא פת שעורים לא חלה השבועה, ורק באופן שרצה לומר פת חיטים ואמר פת סתם חלה השבועה גם לפי שמואל, דכתיב "לכל אשר יבטא האדם".

והא דתנן שאם גמר בליבו להביא קרבן חייב אע"ג דכתיב "מוצא שפתין תשמור ועשית", שאני התם דכתיב "כל נדיב לב". ואין ללמוד משם, דתרומה (תרומת מלאכת המשכן וכונ"ל) וקדשים (דכתיב בדברי הימים "כל נדיב לב עולות"), הוו ב' כתובים הבאים כאחד דאין מלמדים, ולמ"ד שמלמדים, חולין מקדשים לא גמרינן.

דין שבועה על דבר מצוה

להלן יבוארו השיטות והמקורות האם שבועה חלה לעשות דבר שהאדם כבר מצווה לעשותו, או שלא לעשות דבר שהוא מצווה שלא לעשותו, או שנשבע שלא לעשות דבר שהוא מצווה לעשותו, או שנשבע לעשות דבר שהוא מצווה שלא לעשותו.

כ"ז. הנשבע לבטל מצוה ולא ביטל פטור.
הבריייתא למדה דין זה מדכתיב "להרע או להיטיב" - מזה הטבה רשות אף הרעה רשות, **והנשבע לקיים מצוה ולא קיים פטור**, דמה הרעה רשות אף הטבה רשות. **והנשבע להרע לעצמו ולא הרע** חייב שהרי הרשות בידו לעשות כך, אבל **הנשבע להרע לאחרים** כגון שיכה את פלוני פטור, דאין רשות בידו לעשות כך, והנשבע להיטיב לאחרים חייב דכתיב "או להיטיב" "או" יתירא לדרשה.

מה המקור שהפסוק מדבר בדבר הרשות-

אין לפרש דמה הטבה אינה בביטול מצוה כגון האוכל ביה"כ או חמץ בפסח, דלא חשיב הטבה כיון שגורם רעה לנפשו, אלא בקיום מצוה, כגון אוכל מצה בליל פסח, ממילא גם הרעה ד'לא אוכל' אינה בביטול מצוה כגון לא אוכל מצה, אלא בקיום מצוה כגון לא אוכל חמץ, דהרעה גופה הטבה היא. ומה הרעה אינה בקיום מצוה כגון הנשבע שלא יאכל חמץ בפסח, דלא חשיב

הרעה לענין מצוה, אף הטבה ד'אוכל' אינה בקיום מצוה כגון אוכל מצה בליל פסח, אלא בביטול מצוה כגון אוכל חמץ בפסח, דהטבה גופה הרעה היא. דא"כ אף בדבר הרשות לא משכחת לה להקיש הרעה להטבה - מזה הטבה דאוכל שאינה בדבר רע לגופו, כגון אוכל דבר שקשה לגוף, דזה לא נחשב הטבה אלא דבר המהנהו, אף הרעה ד'לא אוכל' מיירי שאין שבועה זו רעה לגופו אלא הטבה, כגון לא אוכל דברים הקשים לגוף, וא"כ הרעה הזאת הטבה היא לו, והא כתיב ליה הטבה ואקיש הטבה להרעה - מזה הרעה דלא אוכל לא נשבע על דבר הקשה דההיא לא חשיב הרעה אלא כשנשבע שלא יאכל דבר הטוב לגוף, אף הטבה ד'אוכל' כגון שנשבע לאכול דבר הרע לגוף, ונמצא שהטבה גופה הרעה היא.

אלא מדאיצטריך "או" לרבות הטבת אחרים, מבואר דאיירי בדבר הרשות, דאי בדבר מצוה ואיתרבי הרעת אחרים שהיא ביטול מצוה, כ"ש הטבת אחרים שהיא קיום מצוה, וזה ניחא לרבי יונתן שבלי "או" משמע שניהם כאחד ומשמע כל אחד בפני עצמו (אא"כ כתיב יחדיו), אבל לרבי יאשיה שבלי "או" הכונה לשניהם כאחד א"כ אי הוה כתיב להרע ולהיטיב הוה אמינא עד שישבע על שניהם, (מחלוקתם היא בקללת אביו ואמו דכתיב "איש אשר יקלל את אביו ואת אמו", לרבי יאשיה משמע כאן שניהם יחד, וכל אחד בפני עצמו נלמד מ"אביו ואמו קלל" שבראש המקרא סמך קללה לאביו ובסוף המקרא סמך קללה לאמו, ולרבי יונתן כבר מהפסוק הראשון משמע גם כל אחד בפני עצמו, וסיפא דקרא מרבה מקלל לאחר מיתה), צ"ל דס"ל כר"ע דדריש רבוי ומיעוט, וא"כ ודאי איירי בדבר הרשות וממעט מצוה דאין לך דבר הראוי למעט כנשבע לבטל את המצוה, דאי איירי בדבר מצוה וחייב מזה נתמעט דכ"ש שבשאר שבועות יאה חייב.

הנשבע לקיים מצוה ולא קיים, לרבי יהודה בן בתירא חייב, דאם על רשות חייב כ"ש על מצוה, ולחכמים פטור משום שבמצוה לא שייך לאו והן, שהרי אם נשבע לבטל מצוה פטור, ולרבי יהודה בן בתירא גם הטבת אחרים לא שייכא בהן ולאן, ולרבנן שייך איטיב ולא איטיב במתנה לעשיר. רש"י מביא שיש גורסים במשנה 'שהיה בדין שהוא חייב, דברי רבי יהודה בן בתירא', ורש"י דוחה גירסא זו, שריב"ב סובר שחייב.

דין נשבע וחוזר ונשבע

כ"ז: שבועה שלא אוכל ככר זה, והוסיף שבועה שלא אוכלנה, שבועה שלא אוכלנה, ואכלה, אינו חייב אלא אחת, דאין שבועה חלה על שבועה. וזו היא שבועת ביטוי שחייבים מלקות במזיד וקרבן עולה ויורד בשוגג, אבל בשבועת שוא חייבים על זדונה מלקות, ובשוגג פטור.

רבא מדזייק ממתני' שאם **נשאל על אחת** חלה השבועה הבאה תחתיה, דחכם עוקר הנדר מעיקרו, שהרי פותח לו בחרטה, והוי כמו שלא נדר, וחלה השניה למפרע.

ואין להוכיח כדברי רבא ממי שנדר ב' נזיריות ומנה ראשונה והפריש קרבן ואח"כ נשאל על הראשונה, שעלתה לו שניה בראשונה, דשאני התם שמעיקרא אפילו לא נשאל על הראשונה היה צריך למנות ב' נזיריות אחת אחרי השניה, וכיון שהשניה ממתינה לחול, כאשר נשאל על הראשונה חלה השניה.

הנשבע שבועה שלא אוכלנה, והוסיף שלא אוכל, ואכל כולה, חייב שתים, דבאומר שלא אוכלנה אינו חייב עד שיאכל את כולה, ובלא אוכל חייב בכזית, ונמצא שכשאכל כזית ראשון חייב משום שבועה שניה, וכשגמר לאוכלה חייב משום שבועה ראשונה, אבל כשנשבע תחילה שלא אוכל, אסר עצמו בכזית ממנה, וממילא לא חלה השבועה השניה שהיא בכלל הראשונה.

שאלה על שבועה אחרי שעבר עליה

כ"ח. לרבא א"א להשאל על שבועה אחרי שעבר עליה.
ללישנא קמא מיירי רבא בנשבע שלא אוכל, שעשה איסור כבר בכזית, ומ"מ כל שלא אכלה כולה מהני השאלה גם על הכזית הראשון, מיגו שמועילה על הכזית האחרון, שכיון שעדיין הוא אסור במה שנשר, וחכם עוקר הנדר מעיקרו, נמצא שלא היתה שם שבועה כלל. וללישנא בתרא מיירי בנשבע שלא אוכלנה, דאינו חייב אלא באוכל

כולה, ואם שייר כזית ונשאל מהני, אבל אם שייר פחות מכזית לא מהני, דפחות מכזית אינו חשוב כדי להשאל עליו.

והא דאיתא בברייתא שבקיבל ב' נזיריות אפשר להשאל על נזירות אחרי שמנה נזירות והפריש קרבן, שאני נזירות שכיון שהראשונה גרמה שהשניה לא תחול -שהימים הראשונים נמנו לראשונה ולא לשניה, ממילא אם נשאל על הראשונה ואינה והיא נעקרה מעיקרא חלה השניה, אבל בסתמא אינו יכול להשאל אלא עד שיביא את הקרבנות, או כל זמן שלא גילח פתח אהל מועד את ראש נזרו כדכתיב, לרבי אליעזר דס"ל שהתגלחת מעכבת לשתות יין ולהטמא למתים, הלכך הוי שיור.

ולאמימר אפשר להשאל על נזירות אף אחרי שעבר עליה, כיון שעדיין לא הביא קרבן בשוגג, או שלא לקה במזיד, ואם כפתוהו על העמוד לא נחשב שלקה, דאף שאם כפתוהו ורץ מב"ד פטור ממלקות, שאני התם שרץ ונתבזה במנוסה זו, ואיכא "ונקלה אחיך לעיניך" – כיון שנקלה הרי הוא אחיך.

התולה שבועה בדבר אחר, מתי חייב

שבועת ביטוי לשקר, עונשה מלקות במזיד, וקרבן עולה ויורד בשוגג. והנשבע שלא יעשה דבר מסוים אם יעשה דבר אחר, דינו תלוי האם עשה את אחד הדברים או את שניהם בשוגג או במזיד (הן לענין אם חייב קרבן או מלקות, הן לענין אם חלה השבועה, דבשוגג לפעמים לא חלה השבועה משום דבעינן "האדם בשבועה"), ולפעמים הדבר תלוי גם האם עבר קודם על התנאי ואח"כ עשה את הדבר שנאסר עליו, והאם התראת ספק שמה התראה, וכדלהלן. ויבוארו חילוקי הדינים בזה היכא שתלה דבר אחד בדבר אחר, וכן היכא שתלה שני דברים זה בזה.

הנשבע שלא יאכל ככר זו אם יאכל ככר אחרת, כיון ששבועה על תנאי חלה רק כשנתקיים התנאי, ובשעת אכילת ככר התנאי, אם זכר את שבועתו קרינן ביה "האדם בשבועה" וחלה עליו השבועה, ואם היה שוגג על אכילת הככר השניה חייב קרבן, ואם היה מזיד חייב מלקות אם התרו בו, אבל אם שכח את שבועתו בזמן אכילת ככר התנאי לא חלה עליו השבועה לא לקרבן ולא למלקות, דלא קרינן ביה "האדם בשבועה", ועל כן אם אכל את הראשונה של התנאי בשוגג (שאז לא חלה עליו השבועה), ואת השניה במזיד, פטור בין ממלקות בין מקרבן. (ואם אכל את ככר האיסור בתחילה במזיד ואח"כ את ככר התנאי בשוגג אינו מתחייב קרבן למפרע על אכילת ככר האיסור, מפני שהאכילה הראשונה היתה במזיד ובהיתר, שהרי עדיין לא נאסרה עליו, ואע"פ שהוא שוגג באכילה השניה של ככר התנאי שהוא עובר בה על השבועה למפרע, בעינן שגגה בעצם האיסור).

ואם אכל את הראשונה במזיד שזו אכילה מותרת וכיון שהיא במזיד חלה עליו השבועה ואת השניה בשוגג -בהעלם שבועה, חייב קרבן.

ואם אכל את שניהם בשוגג פטור בין אם אכל קודם את ככר התנאי, שאז לא חלה עליו השבועה, בין אם אכל קודם את ככר השבועה, וכנ"ל.

ואם אכל את שניהם במזיד, אם אכל את ככר התנאי לפני הככר האסורה חייב מלקות, מפני שהשבועה חלה עליו באכילת ככר התנאי במזיד, וכיון שעבר על שבועתו במזיד חייב מלקות, ואם אכל את ככר האיסור לפני ככר התנאי, לרבי יוחנן שהתראת ספק שמה התראה (וכאן זה התראת ספק, אל תאכלנה שמא תאכל את השניה ונמצאת עובר על זו למפרע) חייב, ולריש לקיש דלאזו שמה התראה פטור, ואף אם התרו בו בשעת אכילת השניה 'אל תאכל שהרי אתה עובר על הראשונה למפרע' פטור, אע"פ שזו התראת ודאי, שאין חיוב מלקות בא ע"י אכילה זו. ע"כ לפירוש רש"י.

כ"ח: ואם נשבע שלא אוכל זו אם אוכל זו ולא אוכל

זו אם אוכל זו, שנמצא ששתיהן איסור ושתיהן תנאי-

אם אכל כל אחת מהם כשהוא זוכר שעל ידי השניה הוא נאסר בה, אבל לא זכר שעל ידיה הוא נאסר בשניה, (-) זדון עצמה ושגגת חברתה), באכילת הראשונה חלה עליו שבועת עצמה שאם יאכל את השניה בשוגג יתחייב על הראשונה, ולא חלה עליו שבועת שניה כיון שהוא שוגג, פטור, ואע"פ שכשאכל את השניה הוא שגג בכך שבזה הוא עובר איסור על הראשונה, אינו חייב על זה קרבן, כיון שהקרבן בא על האכילה הראשונה, והיא בהיתר היתה, ולא קרינן ביה "תחטא בשגגה".

כדתניא שנדרי שגגות כגון שאמר קונם דבר זה עלי אם אכלתי או שתיתי, ולא זכר באותו זמן שאכל או שתה, או שאמר קונם שאיני אוכל ואיני שותה – קונם עלי דבר פלוני אם אוכל או אשתה היום, ושכח ואכל ושתה, מותר באותו דבר, (אבל באומר קונם שאני אוכל או קונם עלי אכילה ושכח ואכל ושתה, עבר על נדרו בשוגג), ותני עלה שגם שבועות שגגות מותרות.

ואם אכל כל אחת מהם כשהוא זוכר שעל ידי האכילה הזו הוא אוסר את חברתה, אבל לא זכר שעל ידי השניה הוא נאסר בה (-שגגת עצמה וזדון חברתה), חייב על השניה, שהרי חלה עליו השבועה על השניה כשאכל את הראשונה, וכשאכלה כששכח שנשבע עליה עבר על שבועתו בשוגג, אבל על הראשונה לא חלה עליו השבועה כלל, דלא קרינן ביה "האדם בשבועה", ולא קרינן ביה אין שב מידיעתו אצל שניה לפוטרו מקרבן משום עבריינן לעבור על השבועה, שהרי אין עבירה בהזדה זו.

ואם אכל את שתיהן בשוגג פטור כיון ששתי השבועות לא חלו כיון ששכח מהם ולא קרינן ביה "האדם בשבועה".

ואם אכל את שתיהן במזיד, חייב על השניה דהתראת ודאי היא, ועל הראשונה אם התרו באכילתה שמא תאכל חברתה ותתחייב על זו למפרע, זה תלוי במחלוקת בדין התראת ספק הנ"ל.

מתי חלה שבועה שניה

להלן יבואר אלו שבועות לא חלים משום שאין שבועה אינה חלה על שבועה, ואלו שבועות חלים מפני שזה לא נחשב שבועה על שבועה.

הנשבע שלא אכלתי, וחזר ונשבע שלא אכלתי, עיפה אמר שאינו חייב אלא אחת וטעה לומר שזה נחשב שבועה על שבועה, ואמר לו אחיו אבימי שזה טעות, וחייב שתים כיון שכבר יצאה השבועה הראשונה לשקר והלכה לה, והשניה היא שבועה בפני עצמה, ואין לפטור משום אין שבועה חלה על שבועה אלא בשבועה להבא שחוזר ואוסר דבר שאסר כבר, דהוה ליה נשבע לקיים את המצוה.

הנשבע שלא יאכל תשע תאנים וחזר ונשבע שלא יאכל **עשר**, ואכל עשר בהעלם אחד עיפה אמר שחייב על כל שבועה וטעה לומר שאין השבועה השניה בכלל שבועה ראשונה, ואין זה שבועה על שבועה, ואמר לו אחיו אבימי שזה טעות, דלא חלה השבועה השניה כיון שהיא בכלל השבועה הראשונה, דכל כמה שלא אכל תשע אינו בא לכלל עשר.

הנשבע שלא יאכל עשר, וחזר ונשבע שלא יאכל תשע, עיפה אמר שאינו חייב אלא אחת וטעה לומר ששבועת תשע בכלל עשר, דיש בכלל עשר תשע, ואמר לו אחיו אבימי שזה טעות, והשבועה השניה חלה כיון שיש בה תוספת שגם תשע לא יאכל, וכשאכל תשע חייב משום שבועה אחרונה, וכשהשלימם לעשר עבר על הראשונה.

כ"ט. הנשבע שלא יאכל תאנים וענבים יחד ביום אחד, אכל תאנים לחודייהו אוכל, **וחזר ונשבע שלא יאכל תאנים**, שאם יאכל תאנים וענבים חייב שתים, דכשאכל תאנים חייב משום שבועה אחרונה, וכאכל ענבים חייב על שבועה ראשונה, ואם אכל **תאנים** בהעלם שבועה אחרונה והפריש קרבן, ואח"כ אכל רק **ענבים**, אינו חייב קרבן על **הענבים** משום דהוי חצי שיעור שאין חייבים עליו קרבן, דאין הענבים מצטרפים לתאנים לחייבו על השבועה הראשונה, כיון שהפריש עליהם קרבן. וכן הדין בנשבע שלא יאכל **תשע** ואכל **תשע** והפריש קרבן ואח"כ אכל את העשירית, העשירית היא חצי שיעור ופטור.

דיני שבועת שוא

לאחר שנתבארו בארוכה (מתחילת פרק זה י"ט:) דיני שבועת ביטוי, והיינו איסור ועונש הנשבע לשקר, עוברת הגמרא לבאר דיני שבועת שוא, והיינו הנשבע לחים, שאיסורה מדכתיב "לא תשא את שם ד' אלווקיך לשוא". ולהלן יבואר מה נחשב שבועת שוא, מה עונשה, ובאלו אופנים הדבר נאסר.

בשבועת שוא, חייב מלקות במזיד, ובשוגג פטור.

הנשבע לשנות דבר ידוע וניכר לג' בני אדם, כגון על אבן שהוא זהב, או על איש שהוא אשה, הרי זו שבועת שוא, אבל באינו ניכר הרי זה שבועת שקר.

הנשבע על דבר שלא שייך במציאות, כגון גמל פורח באויר, או נחש כקורת בית הבד, (והיינו נחש שגבו טרוף (-מניומר) כקורת בית הבד ואין נחש עשוי בחברבורות אלא בגרונו, שאם הכונה לגודל הנחש, הרי בשני דשבור מלכא היה נחש שהיה בולע בני אדם, ובלע תבן של י"ג אורוות שנתנו בהם בהמות וחיות וגחלי אש, ובערו בגופו ומת), הרי זו שבועת שוא.

לאביי מיירי שנשבע שראה דברים אלו. ולרבא מיירי שנשבע לאסור כל פירות העולם עליו אם לא ראה דברים אלו.

ואין לומר שכוונתו לעוף גדול, דאין הולכים אחרי מחשבתו אלא אחרי דיבורו, דמה שמצינו בשבועת ביי"ד, שאומרים לו שידע שנשבע על דעת ביי"ד ולא על דעתו, אין הטעם לאפוקי שנתן לו איסקונדרי (-חתיכות עץ קטנות שמשחקים בהם) וקרא להם זוזי ונשבע על דעתו, אלא באמות הולכים אחר הפה, ומה שמשביעים על דעת ביי"ד הטעם הוא לאפוקי כגון קנה דרבא שנתן מעות בתוך קנה והביאו בזמן השבועה לתובע ונשבע שהחזיר לו את המעות.

ומה שמצינו שמשה השביע את ישראל על דעת המקום ועל דעתו דכתיב "ולא אתכם לבדכם" – לא כשאתם סבורים כאשר בלבבכם, היה זה כדי שלא תהיה הפרה לשבועה, והיינו שהשבועה אינה על דעתם, כדי שתהא השבועה על דעת אחרים, ונדר שהודר על דעת רבים אין לו הפרה. (בהו"א הטעם הוא מפני שלא מצא לשון הכולל הכל, ולא השביעם 'קיימו מאי דאמר אלוך', דעבודת כוכבים ג"כ נקראת אלוה דכתיב "אלוהי כסף ואלוהי זהב", ולא אמור להם 'קיימו תורה', דמשמע תורה אחת ויש תורה שבכתב ותורה שבע"פ, ולא אמר ב' תורות, מפני שיש תורת חטאת ואשם ולא יהיה כוונתם אלא לאלו ולא לשאר מצוות, ולא אמר 'קיימו כל התורה כולה', מפני שיש עבודת כוכבים שהיא חשובה ככל התורה כולה דכתיב "וכי תשגו ולא תעשו את כל המצוות האלה", ולא אמר 'קיימו מצוה', דזה כולל מצוה אחת, ולא אמר 'קיימו מצוות', דזה כולל שתי מצוות, ולא אמר 'כל המצוות', מפני שציצית שקולה ככל המצוות, דכתיב "וזכרתם את כל מצוות ד' " בגימטריא שש מאות, ושמונה חוסים וחמשה קשרים. והגמ' דוחה שישביעים שיקיימו תרי"ג מצוות).

הנשבע שלא יעשה מצוה כגון שלא יעיד למי שהוא יודע לו עדות, או שלא יעשה איזה מצוה, הרי זו שבועת שוא, דביטול מצוה הוא דבר שאי אפשר.

הנשבע שיאכל ככר זו ואח"כ נשבע שלא יאכלנה, אם לא אכלה עבר על השבועה הראשונה שהיא שבועת ביטוי ועל השבועה השניה שהיא שבועת שוא שהרי נשבע לבטל את המצוה, ואף שקיים את שבועתו עובר, מפני שכשנשבע יצאה לשקר על דבר שאי אפשר, ואם אכלה עבר רק על השבועה השניה.

כ"ט: דיני שבועת ביטוי ושבועת שוא- שבועת

ביטוי ושבועת שוא נוהגות באנשים ובנשים, בקרובים וברחוקים כגון שאתן לפלוני שהוא רחוק או קרוב, או שאמר על איש קרוב או רחוק שהוא אשה, בכשרים לעדות ובפסולים, (ואגב דתני שאינם נהגים בשבועת העדות, תני שנוהגים בשבועת ביטוי), בפני ביי"ד ושלא בפני ביי"ד, ומפי עצמו או שהשביעוהו אחרים ואמר אמן (דכל העונה אמן כמוציא שבועה מפיו לכל דבר, בין להתחייב משום ביטוי דבעינן שיוציא בשפתיו, בין לענין שבועת עדות דמחייב ר"מ מפ' עצמו אף שלא בבית דין, דכתיב "ואמרה האשה אמן אמן"), אבל אם לא אמר אמן פטור, כגון משביעני עליך אם אכלת אם לא אכלת, ואמר לו אכלתי או לא אכלתי.

אבל **שבועת העדות** לר"מ אינה נוהגת בנשים, ובקרובים, ובאינם ראויים להעיד כגון מלך, ואם נשבע מפי אחרים אינם חייבים עד שיכפרו בבי"ד דכתיב "אם לא יגיד" – במקום הראוי להגדה הכתוב מדבר, וקרא מיירי במושבע מפי אחרים, אבל מפי עצמו בין בבי"ד בין שלא בבי"ד, ואם אמרו אמן הרי זה כמוציא שבועה מפיו, אבל אם לא אמרו אמן אינם חייבים עד שיכפרו בבי"ד.

שבועת העדות

לאחר שנתבארו בפרק הקודם (י"ט: - כ"ט:) דיני שבועת ביטוי (-לשקר) ושבועת שוא (-לחיים), עוברת הגמרא לבאר דיני שבועת העדות, והיינו שאם עדים ידעו עדות שעשויה להועיל לבעל דין לזכות בדין של ממון, ובעל הדין תבעם להעיד עבורו והם נשבעו שאינם יודעים את העדות (-כפירה), והם נשבעו על זה לשקר, ומחמת כך נגרם לבעל הדין הפסד ממון, חייבים קרבן עולה ויורד, דכתיב (ויקרא ה' א') "ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה והוא עד או ראה או ידע, אם לא יגיד ונשא עונו". ובפרקים הבאים יבוארו דיני שבועת ממון של בעלי הדין בתביעות ממון שבין אדם לחבירו.

מי חייב קרבן על שבועת העדות

ל. שבועת העדות נוהגת באנשים ולא בנשים, דכתיב והוא עד" – בראוי להעיד הכתוב מדבר, ואשה פסולה לעדות דכתיב "ועמדו שני האנשים", ומיירי בעדים גזירה שוה 'שני שני' מדכתיב "על פי שני עדים".

ואין ללמוד דאיירי בעדים, דאילו על בעלי הדינים כתיב "אשר להם הריב", דמדלא כתיב "נִאֲשָׁר" כוליה קרא איירי בבעלי דינים. ואין ללמוד דאיירי בעדים ממה שכתוב שני, ואם איירי בבעלי דינים הרי שייך שיהיו שלשה, דיש לדחות דקרא איירי בתובע ונתבע. ואין ללמוד דאיירי בעדים מדכתיב אנשים, ואי איירי בבעלי דינים הרי גם נשים באות לדין, דיש לדחות דאשה 'כל כבודה בת מלך פנימה'.

שבועת העדות נוהגת ברחוקים ולא בקרובים שהם פסולים לעדות כדילפינן בסנהדרין כ"ז:, בכשרים ולא בפסולים כגון גזלן שהוא פסול מן התורה, דכתיב "אל תשת עד חמס".

דיני הדין בבית דין

אגב מה שלמדה הגמרא מ"ועמדו שני האנשים" שנשים פסולות לעדות, מביאה הגמרא דיני עמידה בדין הנלמדים מפסוק זה, ועוד מדיני הדין בבית דין.

לא יהיה אחד מבעלי הדין עומד ואחד יושב שלא יראה שמכבדים את חבירו יותר ויסתתמו דבריו, אחד מדבר כל צרכו ולאחד אומרים קצר דברין, דכתיב "ועמדו שני האנשים", ויש לומדים דינים אלו מ"בצדק תשפוט עמייתך".

בצדק תשפוט עמייתך- יש לומדים מזה כנ"ל, ויש לומדים מזה לדון לכף זכות כשרואה את חבירו עושה דבר שאפשר להכריעו לצד עבירה ולצד זכות, ולא מיירי קרא בדין בין בעלי דינים, ויש לומדים מזה שעם שאתן בתורה ובמצוות יש לדונו יפה.

כשבא רב עולא לדון שלח רב יוסף להודיע שעולא עמית בתורה ומצוות, כדי שידעו להקדימו לדין או לשודא דדייני -דין התלוי בנטיית לב הדיינים ולא בעדים או בשבועה, כדאמרינן (כתובות פ"ה:) גבי ההוא דאמר נכסי לטוביה ואתו שני טוביה דאמרינן שיעשו 'שודא דדייני' והיינו למי שהדיין רואה שהוא ראוי לתת לו מתנה, אי נמי בשני שטרות ביום אחד שצריך שודא למי מסר תחילה, וכן הכא אם הדין תלוי בשודא זה ראוי לזכותו מפני שהוא חכם וצדיק.

עמידה בדין-

ל: לחכמים צריכים בעלי הדין לעמוד, ולרבי יהודה יכולים שניהם לשבת, אבל לא יעמוד רק אחד מהם.

לעולא נחלקו בבעלי דינים, אבל העדים צריכים לעמוד לכו"ע, דכתיב "ועמדו שני האנשים".

לרב הונא נחלקו בשעת משא ומתן, אבל בשעת גמר דין לכו"ע הדיינים יושבים ובעלי הדינים עומדים, דכתיב "וישב משה לשפוט את העם, ויעמוד העם", ויש לומדים ממה שהעדים צריכים לעמוד, דעדים כגמר דין דמו.

דין בתלמיד חכם-

אשתו של רב הונא נכנסה לדין לפני רב נחמן אחרי שמת רב הונא, והיה צריך לעמוד מפניה, דאשת חבר הרי היא כחבר, אבל כדי שלא יסתמו טענות בעל הדין השני אמר לשמשו שיפריח אוז כדי שיחשוב שקם מפניו, ובשעת גמר דין אם צריך לחלוק כבוד ישב כמו שמתיר רצועת מנעלו כלומר לא עומד ולא יושב, ויאמר איש פלוני אתה זכאי וכו'.

ת"ח ועם הארץ שבאו לדין מושיבים את הת"ח, ואומרים גם לעם הארץ לשבת, ואם נשאר לעמוד אין מונעים אותו. ורב פפא לא מחה בשליח הבי"ד שהעמיד את העם הארץ אחרי שהוא הושיבו, מפני שכיון שרב פפא הושיבו סבר העם הארץ שרק השליח רוצה להעמידו מפני שלא עשה לו טובה.

אין לת"ח להקדים לשבת לפני הדיין קודם שיבוא בעל דינו, ואפילו יושב ושותק, כשבעל דינו עם הארץ, מפני שיחשוב שסידר טענותיו לפניו, וגורם שיחשדוהו שמטעים דבריו לדיין ועובר ב"לא תשא שמע שוא", אמנם אם יש להם זמן קבוע ללמוד יחד שהדיין הוא רבו, מותר, דמימר אמר בעידניה טריד.

ת"ח שידוע עדות וזה זילותא לבוא להעיד בבי"ד קטן ממנו, אם העדות היא לענין ממון לא יעיד, וכמו שמצינו בהשבת אבידה שפטור אם זה דבר שאין דרכו ליטול אם זה היה שלו, ואינו עובר ב"לא תוכל להתעלם" דכתיב "והתעלמת" – פעמים שאתה מתעלם, אבל באיסורא כגון אשה הבאה לפניו להתירה להנשא ות"ח זה יודע שבעלה חי, חייב ללכת להעיד, ד"אין חכמה ואין תבונה ואין עצה נגד ד"י כל מקום שיש חילול ד' אין חולקין כבוד לרב.

אמימר הושיב ת"ח בעדות, דעשה דכבוד תורה (-את ד' אלוקיך תירא" לרבות תלמידי חכמים) עדיף מעשה ד"ועמדו שני האנשים".

י"ג דינים הנלמדים מ"מדבר שקר תרחק"

מדכתיב "מדבר שקר תרחק" לומדים שמלבד האיסור בעצם משפט השקר, צריך להתרחק מדברים העלולים להביא לידי שקר, וכדלהלן.

שלא יעשה הדיין סניגרון לדבריו להביא ראיות לדבריו כשליבו נוקפו לומר שהוא טועה והוא בוש לחזור בו, אלא יחזור אחר כל הצדדים להוציא הדין לאמיתו.

שלא יהיה תלמיד בור לפניו לישא וליתן עימו בדין, שלא יטעהו.

שלא יצטרף לדון או להעיד עם מי שהוא יודע שהוא גזלן אע"פ שהעדות אמת, והוא גורם לפסוק דין על פי שנים עדים, ואין כאן אלא אחד.

שלא יחתוך את הדין בדין מרומה שלמד מדברי העדים שאין הדין אמת.

ל"א. שתלמיד שיושב לפני רבו ורואה זכות לעני וחוב לעשיר לא ישתוק.

שתלמיד שרואה את רבו טועה בדין לא ימתין לגמור הדין כדי שיקרא הדין על שמו.

שתלמיד שאמר לו רבו אתה יודע שאיני משקר אפילו בשביל מאה מנה, ויש לי מנה אצל פלוני ואין לי אלא עד אחד, אסור לו לבוא בלי להעיד כדי שהבעל דין יחשוב שיש לו ב' עדים ויודה על האמת. ולהעיד על סמך דברי רבו ודאי אסור משום "לא תענה ברעך עד שקר".

שהנושה בחבירו מנה לא יתבענו על מאתים כדי לגלגל עליו שבועה כשאינו מודה במקצת, או בקרקעות שאין נשבעים עליהם אלא ע"י גלגול. וכן שהחייב מנה ותובעים אותו על מאתים, שלא יכפור הכל כדי לא להתחייב שבועה, ויודה בחוץ.

ששלשה שנושים מנה באחד לא יהיה אחד בעל דין ושניים עדים אע"פ שהם בעלי דין, ויחלקו את המנה.

ששניים שבאו לדין ואחד לבוש בגד של מאה מנה, שיש להלביש בגד כזה לבעל דין כדי שלא ישאו פנים לראשון, וכדי שלא יסתתמו טענות השני, ועי"ז השני מעמיד שקרו. ורב הונא היה אומר לחלוץ את האנפילאות לפני הדין.

שדיין לא ישמע בעל דין אחד לפני שהגיע השני, וכן שלא יטעים דבריו לדיין לפני שבא השני. ורב כהנא למד דינים אלו מ"לא תשא" אזהרה למקבל, קרי ביה לא תשיא אזהרה לבעל דין, שהמטעים דבריו שלא בפני בעל דינו אינו בוש מדברי שקר.

אין טוב לבוא בהרשאה להתעבר על ריב לא לו, דשמא הראשון נח לו ונח לפשרה יותר מזה שאינו יכול לעשות פשרה במזמן אחרים. וכן אין טוב לקנות שדה שיש עליה עסיקין שמערערים על המחזיק בה, והקונה בוטח על חוזקו שהוא איש זרוע.

המשך דיני שבועת העדות

איתא במתני' ששבועת העדות אינה נוהגת אלא בראויים להעיד. לרב אחא בר יעקב באו לאפוקי משחק בקוביא, וכ"ש מלך דמדאורייתא לא חזי, דכתיב "שום תשים עליך מלך" – שתהא אימתו עליך, והבא להעיד צריך לעמוד לפני הדיין ודרך בזיון הוא לו. ולרב פפא באו לאפוקי רק מלך, אבל משחק בקוביא פסול לעדות רק מדרבנן, שלא פסלה תורה אלא עד חמש, שנטול בחזקה, ורבנן עשאוהו גזלן מדבריהם ואמרו אסמכתא היא ולא קניא, וכיון דמדאורייתא חזי חיילא עליה שבועה. ורב אחא סבר שכיון שאם יבוא להעיד לא יקבלו אותו, לא קרינן ביה "והוא עד".

אם צריך כפירה בבי"ד-

לר"מ הנשבע בין בבי"ד בין שלא בבי"ד מפני עצמו שאמר שבועה שאיני יודע לך עדות, חייב קרבן שבועה, והנשבע מפני אחרים שאמר מושביע אני עליכם שתבואו ותעידוני, ואמרו לו אין אנו יודעים עדות, ולא הוציאו שבועה מפיהם, אין חייב עד שיכפור בבי"ד דכתיב "אם לא יגיד" וכו', -במקום שאילו היה מגיד היה הדבר מועיל, וקרא מיירי במושבע מפני אחרים, אבל מושבע מפני עצמו לומד ר"מ בגזירה שוה, ואפילו חוץ לבית דין. ולחכמים אף שנשבע מפני עצמו אין חייב עד שיכפור בבי"ד.

רבנן פירשו קמיה דרב פפא שלומדים שבועת העדות משבועת הפקדון, ור"מ סובר שאומרים 'דון מינה ומינה' (-דבר הנלמד בגזירה שוה ממקום אחר, יש ללמוד משם את כל הדינים). שכמו שבשבועת הפקדון מושבע מפני עצמו חייב דכתיב "אשר ישבע עליי", בין בבי"ד בין שלא בבי"ד ד"ונשבע על שקר" משמע בין בבי"ד בין שלא בבי"ד, ה"ה בשבועת העדות שנלמדת בגזירה שוה 'תחטא תחטא' משבועת הפקדון, אע"פ שמושבע מפני אחרים האמור בשבועת העדות אינו אלא בבי"ד. ולרבנן אומרים 'דון מינה' (לחייב בשבועת העדות מושבע מפני עצמו) ואוקי' באתרה', (לחייב רק בבי"ד כמושבע מפני אחרים האמור בשבועת העדות, שאחר שלמדו ממקום אחר הדין הוא כמו שאר הדברים המפורשים בפרשה של הנלמד), שלומדים משבועת הפקדון שמושבע מפני עצמו חייב, ואוקמי באתרה שכמו שבשבועת העדות במושבע מפני אחרים צריך דווקא בבי"ד, ה"ה במושבע מפני עצמו.

ל"א: לרב פפא היה אפשר לפרש שרבנן לומדים שבועה מפני עצמו מק"ו ממושבע מפני אחרים, וממילא אומרים דיו, אבל אם היו לומדים מפקדון, ודאי היו אומרים 'דון מינה ומינה'. אמנם באמת רבנן סוברים דון מינה ואוקי באתרה, שהרי מדויק ממתני' שמושבע מפני אחרים לומדים משבועת העדות.

חיוב קרבן על שבועת העדות בשוגג ומזיד- הנשבע במזיד חייב קרבן שבועה שהוא קרבן עולה ויורד, דלא כתיב ביה "ונעלם" כמו בכלום -אלו הכתובים בקרבן עולה ויורד, כגון שבועת ביטוי וטומאת מקדש וקדשיו. וכן חייבים אם ידעו שהשבועה אסורה ולא ידעו אם חייבים עליה קרבן כמו בשבועת ביטוי שחייבים קרבן שאומר יודע אני ששבועה זו אסורה אבל איני יודע שחייבים עליה קרבן, אבל אם שגגו בעדות עצמה שלא זכרו את העדות פטורים שהרי אנוסים הם, וכן הדין בשבועת ביטוי שפטורים, ומה שנסתפקו בזה רב כהנא ורב אסי הוא משום דכתיב "ונעלם", והו"א שמספיק שגגה כל שהיא, קמ"ל.

באיזה צורה צריך להשביעם-

האומר לשניים בואו והעידוני ואמרו 'שבועה שאין אנו יודעים לך עדות', או שאמרו בלא שבועה שאינם יודעים לך עדות ואמר 'משביע אני עליכם שיהא אמת מה שאמרתם' ואמרו 'אמן', חייבים קרבן שבועה, אבל אם שתקו אחר השבועה אין כאן קבלת שבועה.

אבל לא אמר להם 'בואו והעידוני' פטורים, דכתיב "אם לוא יגיד" – לוא עם ו' למידרש אם לו לא יגיד, שמשמע שהוא תובעם, ואפילו אם ראוהו שרץ אחריהם, ונשבעו שאינם יודעים לו עדות, פטורים, (וקמ"ל דלא אמרינן שהריצה נחשבת כאמירה), אבל לגבי שבועת הפקדון אף שנשבע מעצמו חייב, ד"וכחש בעמיתו" כל דהו משמע.

ואם שלח ביד עבדו שישביעם, או שהנתבע אמר להם להשבע שאינם יודעים לתובע עדות, פטורים, עד שישמעו מפני התובע.

ל"ב. אם צריך כפירה או שבועה בבי"ד- אם השביעם מחוץ לבי"ד ה' פעמים, וכשבאו לבי"ד הודו, פטורים, אבל אם כפרו בבי"ד חייבים על כל שבועה שנשבעו חוץ לבי"ד, דהכפירה היא על הכל, דכתיב "היה כי יאשם לאחת מאלה" לחייב על כל אחת ואחת, ובהכרח איירי שנשבעו מחוץ לבי"ד, שהרי אם השביעם ה' פעמים בפני בי"ד וכפרו, אינם חייבים אלא אחת, דכיון שכפרו בבי"ד אינם יכולים לחזור ולהודות, דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד, משא"כ שנשבעו חוץ לבי"ד שהיה יכול לחזור ולהשביעם, אמנם הכפירה עצמה צריכה להיות בבי"ד, דכתיב "אם לא יגיד ונשא עוונו" - אינו חייב אלא במקום שאם היה מגיד היה הנתבע מתחייב ממון.

מי מהעדים חייב על הכפירה-

כפר אחד והודה אחד הכופר חייב.

כפרו בזה אחר זה, לתנא דמתני' הראשון חייב והשני פטור שכיון שכבר כפר הראשון, השני לא יכול להעיד יחידי. ומתני' דלא כהאי תנא, דאיתא בברייתא שהמשביע עד אחד וכפר פטור מקרבן שבועת העדות, ורבי אלעזר ברבי שמעון מחייב ותנא דמתני' דלא כדבריו. הגמ' רוצה לומר שהמחלוקת היא אם עד אחד בא לחייב שבועה ולא ממון וא"כ אין הגדתו חשובה, או לחייב ממון ודריש קרא הכי "לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת" – למכות ולעונשים, אבל קם הוא לממון. והגמרא אומרת שלכו"ע עד אחד בא לחייב שבועה ולא ממון, ונחלקו אם דבר הגורם לממון כממון דמי או לא, ועד אחד נחשב גורם לממון מפני שהוא מחייב שבועה, ורוב בני אדם לא נשבעים לשקר, וא"כ הוא היה משלם.

כפרו שניהם כאחת, במתני' איתא ששניהם חייבים. לרב חסדא היינו לרבי יוסי הגלילי דס"ל גבי רחל שלא ביכרה וילדה שני זכרים ששניהם ניתנים לכהן, מפני שאפשר לצמצם ששניהם יוציאו ביחד את ראשם, ולרבי יוחנן דין זה הוא אף לרבנן דס"ל התם שא"א שלא יצא ראשו של אחד תחילה וממילא אחד אינו בכור, ושניהם ספק בכור, וירעו עד שיסתאבו ואחד לו ואחד לכהן, ושאני הכא דמהני כפירה בתוך כדי דיבור, שזה כדי שאלת תלמיד לרב -שלום עליך רבי, (איכא דאמרי כדי שאלת רב לתלמיד -שלום עליך), והיינו תוך כדי דיבור ממתי שסיים הראשון את כפירתו. (דאל"כ אמירת 'שבועה שאין אנו יודעים לך עדות, היא כבר יותר מכדי דיבור).

חיוב שבועת העדות בעידי סוטה- עד אחד שהעיד שהאשה נטמאה ויש שני עדים על הקינוי, שהתרה בה אל יתסתרי עם איש פלוני, ושני עדים על הסתירה, שנסתרה עימו, והשביע הבעל את העד להעיד שעיי"ז הוא יפטר מכתובה, וכפר עדותו, חייב כיון שהפסיד לבעל ממון ממש, שהרי התורה האמינה לו, דכתיב "ועד אין בה" – כל שיש בה. ועידי קינוי פטורים, כיון דהוי גורם דגורם כיון שצריך גם עידי סתירה, וגם כשיבואו עידי סתירה אינם מביאים אותה לידי חיוב ממון אלא לשנית המים המרים ושמא מיראת המים תודה שנטמאת ותפסיד כתובתה. ובעידי סתירה זה תלוי במחלוקת רבי אלעזר ברבי שמעון ורבנן במשביע עד אחד של ממון, אם דבר הגורם לממון כממון דמי או לא, וכאן שני העדים גורמים לממון, שאילו העידו שמא היו גורמים לה שתודה מיראת בדיקת המים.

אם הלוח שהוא כופר בממון **חשוד** על השבועה, ויש עד שיועד שהוא חייב והוא לא העיד, והשביעו שיעיד וכפר פטור, ואין המלוה יכול לטעון שאם היה מעיד היו ב"ד מגדלים עליו את השבועה להשבע וליטול והיה נשבע ונוטל, דאומר לו מי אומר שהיית נשבע. ואם שניהם חשודים ולא העיד חייב, מפני שבכחאי גוונא אם היה מעיד היה חייב לשלם, שהרי הדין בזה הוא שחזרה שבועה למחויב בה ומתוך שאינו יכול לישבע כיון שהוא חשוד משלם, כיון שמוטלים עליו או שבועה או תשלומין, וממילא כפירת העד מחייבתו קרבן שבועה, כיון שאם היה מעיד היה הלוח חייב לשלם.

עד שנמנע מלהעיד לאשה **שמות בעלה** כדי שתוכל לגבות כתובתה מן הירודים, אם אמר לה מחוץ לבי"ד שמות בעלה ולא אמר - העיד בבי"ד כשהשביעתו, פטור מקרבן שבועת העדות אע"פ שהוא היה נאמן בעדותו והפסידה ממון בכפירתו, כיון שהייתה יכולה לומר מת בעלי' בלא שום עדות ולהנשא או להתייבם, אבל אם לא אמר לא לה ולא לבי"ד, חייב מפני שהפסידה כתובתה, (ואם המשביע עידי קרקע פטור) שהיא תפוסה במטלטלין מחיים, ואם היה מעיד היתה תופסת בכתובתה).

ב' כיתי עדים שכפרו בזה אחר זה, השניה חייבת מפני שהעדות היתה יכולה להתקיים בה ואין לו עוד עדים ונמצא שהפסידוהו בכפירתו, והראשונה פטורה מפני שהשניה היתה יכולה להעיד ולא הפסידוהו בכפירתם. ואם בשעת כפירה ראשונה היו שני העדים של הכת השניה קרובים דרך נשותיהם שהן אחיות, ואינם יכולים להעיד יחד, ונמצא שבשעה שכפרו הראשונים לא היו לו עוד עדים, הראשונה חייבת, אף אם היו נשותיהם היו גוססות, דאף שרוב

ל"ג. מתי חייב כמה פעמים - המשיבע עדים
שיעידוהו שיש לו ביד פלוני פקדון והלוואה וגזל ואבידה
שזה מין אחד ותביעות חלוקות, או על פקדון של חייטים
שעורים וכוסמין שזה תביעה אחת של פקדון ומינים חלוקים,
אם נשבעו שאינם יודעים עדות, חייבים אחת, ואם
פירטו כל דבר בשבועה, חייבים על כל אחת ואחת.

מתני'- אם השביעם שיעידוהו על **נזק וחצי נזק** וכפל ותשלומי ד' וה' ותשלומי אונס ומפתה ושהכהו בנו הכהו שאין בה חבורה שאינו חייב עליה מיתה וממילא חייב ממון משום בושת, ושחבל בו חבירו ושהדליק את גדישו ביה"כ שאע"פ שהוא ענוש כרת הוא חייב ממון, חייבים, (ולרבי נחוניא בן הקנה ביה"כ פטור מתשלומין כמו בשבת, דס"ל שמי שמתחייב כרת פטור מן התשלומין).

והא דאיתא במתני' שעל חצי נזק חייב, "ל דס"ל פלא נקא ממונא, או דאיירי בחצי נזק צרורות (-בהמה שהיו צרורות מנתזין מתחת רגליה בדרך הילוכה, שאין זה שינוי כקרן אלא תולדה דרגל) דהלכתא גמירי לה דממונא הוא. ותני תשלומי כפל וד' וה' משום קרן, ואונס ומפתה משום בושת ופגם דאין זה קנס, דקנס הוא דבר קצוב, ובושת תלוי לפי המבייש והמתבייש, ופגם של בתולה מאתים ושל אלמנה מנה.

המשביע עדים שיעידו שבנו חבל בו ועשה חבורה, או שחבל בו חבריו בשבת, או שהדליק גדישו בשבת, הרי אלו פטורים, דאין כאן הפסד ממון, מפני שאם היו מעידים היה מתחייב מיתה ולא ממון.

מנין שאין חיוב שבועת העדות אלא בעדות על תביעת ממזון-

לר"ע לומדים מ"לאחת מאלה" שיש מאלה שהוא חייב והיינו בתבעו ממון, ויש מאלה שהוא פטור והיינו בלי תביעת ממון. והגמ' (ל"ד.) מבארת שר"ע סמך על האו"א דר"א דאינו אלא בתביעת ממון, ובתביעת ממון עצמה אמר שפעמים חייב ופעמים פטור, דאל"כ נימא איפכא, ומחלוקתם היא במשביע עידי קרקע, שלר"א חייבים ולר"ע פטורים, ולרבי יוחנן דס"ל שבמשביע עידי קרקע אפילו לר"א פטורים וכן בשבועת הפקדון, המחלוקת היא בעידי קנס שלר"א חייבים, וכן בשבועת הפקדון.

לרבי יוסי הגלילי לומדים מ"והוא עד או ראה או ידע" דאיירי בעדות המתקיימת או רק בראיה, כגון שראו רק נתינת ממון ואינם יודעים אם הנתינה היתה מתנה או הלואה או פרעון, והנתבע אומר שאם יש עדים על נתינת הממון יחזיר לו, או רק בידיעה, כגון ששמעו הודאה והנתבע אומר שישלם אם יעידו על ההודאה.

בנוסף ניתן לקבל במייל סיכומים על כל מסכתות הש"ס, ועל כל המשנה ברורה, ועל תנ"ך וספרי מוסר, או סיכומים לפי סדר הלימוד של: העמוד היומי, חבורת ש"ס, קנין ירושלמי, דף הכולל, קנין הלכה, תרי דף, אורייתא, אהבת שלום, ומפעל הש"ס.

**הגרלות: בכל שבוע על 500 ₪ במזומן,
8 זוכים בזיכוי 100 ₪ ברשת 'יפה גוף'.**

**שמונה שיעורים גדושים בתוכן מקצועי ומקיף,
מתוך מאות מקורות מדברי חז"ל וגדולי
הדורות, עם כלים מעשיים לאימוץ אישי.
לפרטים והרשמה 055-400-7977**

מבחן 282 במדבר שבועות כ"ד עד ל'

לדעת חכמה

האומן קוים אשתי הניתן לי אם אכלתי והיום, ואכל מאכלות אסורות, האם אשתי אסורה עליי?
א' אסורה.
ב' מתוקרת.
ג' מחלקת.

הנשבע שלא הניח תפילין היום, מה הוא חייב?
א' קרבן או מלקות.
ב' לרב חייב קרבן ולשמואל חייב מלקות.
ג' לרב חייב קרבן ולשמואל פטור לגמרי.

הנשבע שלא יאכל כבד או אם יאכל כבד אודות באיזה אופן יחלקו רבי יוחנן ורשב"א?
א' באכל את שניהם בשוגג.
ב' באכל את שניהם במזיד, ואכל בתעלה את כבד והנאי.
ג' באכל את שניהם במזיד, ואכל בתעלה את כבד והאסור.

איזה שביעה לא נהגת בבשים או בקרובים לרבי מאיר?
א' שביעת תענית.
ב' שביעת בטיח.
ג' שביעת העדות נהגת בבשים ואינה נהגת בקרובים.

שאלה מדברי חזונים

האם מלך צריך לזעיד כשאין זה לפי כבודו?
א' כן.
ב' לא.
ג' בממון לא ובאסור כן.

ניתן לעשות את המבחנים:
בטל: 0737-289-669
בעמדות נדרים פנים (לדעת) 7692282@gmail.com
במחיל: 7692282@gmail.com
ניתן לקבל את הסיכומים והמבחנים:
במחיל: 7692282@gmail.com
בפסק: 0799-414-144

מסכת המבחים פתוחה מיום שישי בבוקר עד שני בבית
הגרלות בכל שבוע:
פרס ראשון עד 500 ש' במחזון
פרס שני וזכו 400 ש' ב'פה נוק'
פרס שלישי: 10 זוכים בדיכוי 120 ש' ב'פה נוק'

מבחן שבועי בדף היומי

מה הדין של רבא שנשבע שלא יאכל תאנים והיו הנשבע שלא יאכל תאנים ועינים, השביעה השניה חלה משום אסור כולל?
א' שום אסור. דבא פטור דהו ככול.
ב' שום אסור. שאסור כולל לא על אסור בשבועה זו הל'
ג' אין דבר זה שום הדין.

האם נדר או שבועה חלים כשאומר שיארוק צדור לים?
א' כן.
ב' לא.
ג' שבעה חלה ונדר לא.

מה לומרם מ"האם בשביעה" פוט לאונס?
א' רק שמי שאנס נכנס על שבעה פטור.
ב' שמי שהיה סבור שנשבע באמת פטור.
ג' שהעובר על שבעה כאנס פטור.

באיזה אופן שביעה חלה במחשבה גם לפי שמואל?
א' כשגבר בליב להשבע ולא היה ברירה להוציא והשביעה מפני.
ב' כשגבר בליב לומר פת הימים ואמר פת סומם.
ג' רק בגמז בליב לומר פת הימים ואמר פת סומם.

איזה מהשביעות דחלה דק לפי רבי יוחנן בן בתירא?
א' הנשבע לזעיד לעצמו.
ב' הנשבע לזעיד מצדו.
ג' הנשבע על דבר שאין בו גמז.

מה חייבים על שביעת שוא?
א' במזיד מלקות ובשוגג פטור.
ב' במזיד מלקות ובשוגג קרבן.
ג' בן במזיד כן ובשוגג פטור.

באיזה אופן חייב שנים לפי אבימי (שתיקן את אחיו עיפרו)?
א' בנשבע שלא אכלתי ונדר הנשבע שלא אכלתי.
ב' בנשבע שלא יאכל אכל עשר הוד הנשבע שלא יאכל תשע.
ג' שתי הנשבעות נכונות.

מה נחשב שביעת שוא?
א' הנשבע כגד דבר ידוע ונכחי.
ב' הנשבע על דבר שלא שייך בהצאות או שלא יעשה מצות.
ג' שתי הנשבעות נכונות.

האם חייב שביעת העדות שייך באלו הפסולים לעדות?
א' כן.
ב' לא.
ג' בממון לא ובאסור כן.

האם תלמיד חכם צריך לזעיד בבי"ד שקמן ממנו?
א' כן.
ב' לא.
ג' בממון לא ובאסור כן.

לדעת חכמה

מדוע אין בית דין מביאים פר העלם דבר של ציבור על פומבית מקדש וקדשי (רש"י)?
א' מפני שהדבר מפורש בטענה.
ב' מפני שהציבור עליו הוא קרבן עולה ויורד.
ג' מפני שהציבור עשוי "ישלחו מן המבחה".

מה הכונה שביעה שאוכל דן (רש"י)?
א' אני נשבע לאכול משיקל.
ב' אני נשבע לדעת דן לאכול.
ג' באיסור שבעה הוא מה שאוכל משיקל.

מדוע הנשבע ג' פעמים שלא יאכל כבד זה אינו חייב אלא אחת (רש"י)?
א' דאין אסור הל' על אסור.
ב' דהו שבעה לנפול את הסומה.
ג' מפני שאין כוונתו להחיל שביעה חדשה.

מנל נשתה בכלל אכילה (לפי רצו שיה גזירת הכותב)?
א' דכותב "ואכלת". תירושין.
ב' דכותב "ונתת ונכסי בין ובשכר ואכלת".
ג' דכותב "ואכלת ונשתה וברכת" ואין שביעה ללא שניה.

שאלה מדברי חזונים

באיזה אופן נדר טמא שנוג במת חייב?
א' רק בים אחר.
ב' אפילו באותו יום ובלבד שאינו נוגע בדבר במת והראשון.
ג' אפילו בזמן שהוא נוגע במת והראשון.

ניתן לעשות את המבחנים:
בטל: 0737-289-669
בעמדות נדרים פנים (לדעת) 7692282@gmail.com
במחיל: 7692282@gmail.com
ניתן לקבל את הסיכומים והמבחנים:
במחיל: 7692282@gmail.com
בפסק: 0799-414-144

מסכת המבחים פתוחה מיום שישי בבוקר עד שני בבית
הגרלות בכל שבוע:
פרס ראשון עד 500 ש' במחזון
פרס שני וזכו 300 ש' ב'פה נוק'
פרס שלישי: 10 זוכים בדיכוי 100 ש' ב'פה נוק'

מבחן שבועי בדף היומי

איזה פטור שיהיה במקדש חייב?
א' כשיצא בדרך פסחה ששעור הדין והצורה.
ב' כשיצא בדרך הארובה כששעור הדין והצורה.
ג' בשני האופנים חייב.

כמה הפאות חייב עם הארץ שבעל סמול לסתור ופרש מיד כשראוי?
א' אחת.
ב' שתיים.
ג' פסור לגמרי.

מי שאינו יודע אם חילל שבת או יורה"מ, האם חייב הפאות?
א' כן.
ב' לא.
ג' מחלקות.

האם שורבל בשני שבילים שאחד טמא ואחד מהוד נכנס למקדש, האם חייב קרבן עולה ויורד?
א' חייב.
ב' פטור.
ג' מחלקות.

מהו לשון אסור לפי רבא?
א' לשון שביעה.
ב' לשון נדר.
ג' תלוי אם הציאו בלשון נדר או שביעה.

האם נשים חייבות בקידוש של שבת, ומדוע?
א' פטורות, דהיי מצות עשה שהציון גרמא.
ב' חייבות, דאסור לשמור בדיבור אחר ואסור.
ג' פטורות, דכתיב "ושמרת ימים ונעברו" ואין דרכה של אשה לעבור.

הנשבע לאסור פירות משהו פרוטה, האם חייב או פטור?
א' חייב, כיון דאסוריה.
ב' פטור, כיון שאין להו' השביעה.
ג' לרב עקיבא חייב כמו באוכל כל שהוא, ולחכמים פטור.

הנשבע שלא יאכל אכילה כל שהוא, או שנשבע שלא יעסוק, נאחז שיעור דייב?
א' כל שהוא.
ב' לרב עקיבא בכל שהוא ולחכמים בבית.
ג' בנשבע שלא יאכל כל שהוא לברע חייב בכל שהוא, ובנשבע שלא יעסוק מחלוקת.

הנשבע שלא יאכל, ואכל ושעה, מה דינו?
א' אסור דייב אלא על האכילה, דשעה אינה בכלל אכילה.
ב' חייב שניים, דשעה בכלל אכילה.
ג' חייב אחת, כיון ששעה זאת בדלעם אחד.

הנשבע שלא ישעה ושעה כמה מיני משקין, האם חייב על כל משקין?
א' חייב על כל משקה.
ב' אין דין אלא אחת, וא"כ כותבי שכתובו לזולק.
ג' אפילו כשכותבי שכתובו לזולק אינו חייב אלא אחת.

מבחנו 'הדרך היומית'

מבחן 284 בהעלותך שבועות ל"ח עד מ"ד

לדעת חכמה

השבוע שבועה שאין לה כח פקדון ותשובת ד' וגל ואבירה, האם פשוט מביא מצטרפת לזיווג (ש"ס)?
א. כן.
ב. לא.
ג. מחלוקת.

באיזה אופן חייבים שבועות מודה במקצת?
א. בתבוע כלל וקרקעות הודה באחד מזה.
ב. בתבוע כד פירות הודה בלתי קטנית.
ג. בתבוע מזה לאבי בידן הודה במקצת.

מאי נפרעים על שבועות שביק?
א. רשעים במשפחתו ונעשים בידן חסור, ושאר הישעים בידן חסר, וצריכים לא נעשים.
ב. רשעים במשפחתו ונעשים בידן חסר, ושאר הישעים בידן חסר, וצריכים לא נעשים.
ג. כל הישעים בידן חסור, צריכים במשפחתו בידן חסר, ושאר הישעים לא נעשים.

על איזה דין אמר המושב? מי נשבע מי שהפקדון אצלו שגא יושב זה ויציא הלא את הפקדון?
א. סלע הלוינה עליו שקל היה שוה, והלא אמר סלע הלוינה עליו שלש דמיים היה שוה.
ב. סלע הלוינה עליו שנתים היה שוה, והלא אמר סלע הלוינה עליו חמשה דמיים היה שוה.
ג. סלע הלוינה עליו שנתים היה שוה, והלא אמר סלע הלוינה עליו סלע היה שוה.

שאלה מדברית היום

האם עד אחד מחייב שבועה בכפירתו שבעוד קרקעות?
א. כן.
ב. לא.
ג. מחלוקת.

לעזר ר' ישראל יעקב ב"ר יצחק אייזיק ז"ל

ניתן לעשות את המבחנים:
בטל: 0737-289-669
בגמחות נדרים פנים (לדעת) 7692282@gmail.com
במחיל: 7692282@gmail.com
במחיל: 0799-414-144
במחיל: 7692282@gmail.com

מחברת המבחנים פתחה חיים שטייט בבוקר עד יום שבת בבית
הגדלת הכל שבועות:
פרס ראשון על 500 ש' במחזור
פרס שני וזכו 400 ש' ב"פה נוק'
פרס שלישי: 10 זוכים בדיכוי 120 ש' ב"פה נוק'

מבחן שבועי בדף היומית

מדוע כל העולם מודיע בשבוע שאמר הקב"ה 'לא תשא את שם ד' אלוהיך לשוא'?
א. מפני שפירעם על זה לאחרי.
ב. מפני שפירעם על זה לאחרי.
ג. משום דבריהם 'לא יקרה'.

על איזה דין אמר רבי יוחנן שכל מקום שעדים מחייבים ממונ עד אחד מחייב שבועה?
א. על שוה פירות.
ב. על קרקעות.
ג. על ספר הכל.

מדוע הוכרז במלואו כשר לעדות?
א. שגא שבו, המלך להצאצא יתנה.
ב. מפני שהוא משפחה עד שידה לו לפירע.
ג. מפני שהוא משפחה עד שידה לו לפירע.

באיזה שבועה יש מחלוקת האם הנתבע יכול לומר השבע וסל?
א. בשבועת מודה במקצת.
ב. בשבועת מודה בספק.
ג. בין בשבועת מודה במקצת בין בשבועת מודה בספק.

מד הדין באומר לא לזיוג ובא עדים שלוה ופירע?
א. חייב.
ב. פטור.
ג. מחלוקת.

באיזה אופן חלוקת אומר רבי יצחק שבעל חוב קונה משבוע?
א. כשהאמין את המלה כב עדים והביא ארבע.
ב. כשהאמין את המלה כב עדים והביא ארבע.
ג. כשהאמין את המלה כב עדים והביא ארבע.

הגנה שור או שור מדרקשו, או שגם טבחיו או מכרו, כמה חייב לשלם?
א. ככל ולא ארבעה וחמשה.
ב. שלש וארבעה, ואחרי דמי ככל.
ג. אחרי דמי לא ככל ולא ארבעה וחמשה.

באיזה אופן סובר ר"מ שאומרים אין דים כקר קע?
א. אפילו באים מעונות.
ב. אפילו באים מעונות.
ג. בעונות לבד.

באיזה אופן אמר רבי יצחק שבעל חוב קונה משבוע?
א. במשכנו בשעת הלאות.
ב. במשכנו בשעת הלאות.
ג. בין במשכנו בשעת הלאות בין במשכנו שלא בשעת הלאות.

אלו משבועים נוספים?
א. שביד גלן ודבר.
ב. שבכנו חסור על השבועה והחוב על פקדון.
ג. ששני השבועות נכונות.

לעזר ר' ישראל יעקב ב"ר יצחק אייזיק ז"ל

לדעת חכמה

באיזה אופן חלוקת אומר רבי מאיר וחכמים אם יש חוב משום שבועת העדות?
א. במשכנו מפי אדריס מודה לביד דין.
ב. במשכנו מפי עצמו מחזר לביד דין.
ג. ששני השבועות נכונות.

באיזה אופן מסתפקת הגמרא האם יש חוב שבועת העדות על קנס?
א. בכל אופן.
ב. למיין מודה בקנס ואחרי בא עדים פטור, אי דבר וגורם למסון לא כמסון דמי.
ג. למיין מודה בקנס ואחרי בא עדים חייב, אי דבר וגורם למסון כמסון דמי.

האם חלוקת אחרות המפלות לשם נמחקים?
א. כן.
ב. לא.
ג. לפיין כן ולאחרי לא.

האם חייבים מלקות על שבועת הפקדון במיד כשהטרו בו?
א. כן.
ב. ל"ש לוקח ולחכמים אתו לוקח.
ג. ל"ש לוקח ולחכמים ספק.

שאלה מדברית היום

האם חלוקת אדריס אומרת בדין נפשות בניקב קודם של מזה ובדמיון?
א. לא.
ב. לפיין אדריס.
ג. ל"ש כן.

לעזר ר' ישראל יעקב ב"ר יצחק אייזיק ז"ל

ניתן לעשות את המבחנים:
בטל: 0737-289-669
בגמחות נדרים פנים (לדעת) 7692282@gmail.com
במחיל: 7692282@gmail.com
במחיל: 0799-414-144
במחיל: 7692282@gmail.com

מחברת המבחנים פתחה חיים שטייט בבוקר עד יום שבת בבית
הגדלת הכל שבועות:
פרס ראשון על 500 ש' במחזור
פרס שני וזכו 300 ש' ב"פה נוק'
פרס שלישי: 10 זוכים בדיכוי 100 ש' ב"פה נוק'

מבחן שבועי בדף היומית

באיזה אופן חייבים קרבן על שבועת העדות?
א. אם ידע שהשבועה אסורה ולא ידע אם חייבים עליה קרבן.
ב. בשבוע במסור.
ג. אם לא זכר את העדות.

באיזה אופן חייבים כמה פעמים משום שבועת העדות?
א. אם השבע מודה לביד דין כמה פעמים וכשכא לביד דין כפרי.
ב. אם השבע מודה לביד דין כמה פעמים וכשכא לביד דין הדי.
ג. בכל אופן אין חייבים אלא אחד.

באיזה מראשונים דלחין עד אחד חייב משום שבועת העדות?
א. כשהלוה חסד, שאם היה מעיד היה נשבע ונשבע ונשבע.
ב. כשהלוה המלה חסד, שאם היה מעיד היה נשבע ונשבע ונשבע.
ג. כשהלוה המלה חסד, שאם היה מעיד היה נשבע ונשבע ונשבע.

האם המושב עדים שאינם יודעים עדות לחבירו חייבים משום שבועת העדות?
א. כן.
ב. לא.
ג. דין כשכתב לו הישאה חייבים.

האם בשבועת הפקדון והעדית מוסף חומש?
א. כן.
ב. בשבועת העדות לא ובשבועת הפקדון כן.
ג. בשבועת העדות כן ובשבועת הפקדון לא.

על מה חייבים קרבן עולה ויורד?
א. מנעלה.
ב. בשבועת העדות.
ג. בשבועת הפקדון.

באיזה אופן המקל את עצמו או את חברו עובר בלא תעשה?
א. רק בשם המדות.
ב. גם בכנישים.
ג. מחלוקת.

כמה פעמים חייב על שבועת הפקדון כשנשבע כמה פעמים?
א. פעם אחת.
ב. חייב על כל שבועה.
ג. בבית דין חייב פעם אחת, ומחזר לביד דין חייב על כל שבועה.

האם המושב עדי קרקע חייבים משום שבועת העדות?
א. כן.
ב. לא.
ג. מחלוקת.

לעזר ר' ישראל יעקב ב"ר יצחק אייזיק ז"ל